Jan Gehl

VIAŢA ÎNTRE CLĂDIRI

Utilizările spaţiului public

igloomedia
arhitectură design patrimoniu

Jan Gehl

VIAŢA ÎNTRE CLĂDIRI

Utilizările spaţiului public

Traducere de Silvia Gugu

igloomedia
arhitectură design patrimoniu

Traducere: Silvia Gugu
Redactare: Viorica Buică
Paginare: Cătălin Artenie

Album finanţat de către Ordinul Arhitecţilor din România din fondul Taxei Timbru de Arhitectură.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
GEHL, JAN
Viaţa între clădiri. Utilizările spaţiului public / Jan Gehl; pref.: Jan Gehl ; trad.: Silvia Gugu ; red.: Viorica Buică. - Bucureşti: Igloo, 2011
ISBN 978-606-8026-12-1
I. Gehl, Jan (pref.)
II. Gugu, Silvia (trad.)
III. Buică, Viorica (red.)
72

Toate drepturile sunt rezervate. Ele sunt protejate de legile în vigoare privitoare la drepturile de autor. Orice reproducere totală sau în detaliu, prin orice fel de mijloace de copiere sau transmisie, este interzisă fără acordul editurii Igloo Media.

Bucureşti, © **igloo** media, 2011

Cuprins

Prefaţă 7

1. VIAŢA ÎNTRE CLĂDIRI
Trei tipuri de activităţi în aer liber 9
Viaţa între clădiri 15
Activităţile în aer liber şi calitatea spaţiilor exterioare 31
Activităţile în aer liber şi tendinţele în arhitectură 39
Viaţa între clădiri – în condiţiile sociale actuale 49

2. PREMISELE PLANIFICARII
Proces şi proiectare 53
Simţurile, comunicarea şi dimensiunile 63
Viaţa între clădiri – un proces 73

3. CONCENTRARE VERSUS DISPERSARE:
Proiectarea la nivel de oraş şi de parcelă
Concentrare versus dispersare 81
Integrare versus segregare 101
Atracţie versus respingere 113
Deschis versus închis 121

4. SPAŢII DE TRECERE, LOCURI DE STAT
Proiectarea de detaliu
Spaţii de trecere, locuri de stat 129
A merge pe jos 133
A sta în picioare 145
A sta jos 155
A vedea, a auzi şi a vorbi 163
Un loc plăcut din toate punctele de vedere 171
Margini permeabile 183

Bibliografie 198
Credite ilustraţii 200

Prefață

Salut cu mare plăcere apariția ediției în limba română a lucrării „Viața între clădiri" (Life Between Buildings). Prima versiune a acestei cărți a fost publicată cu ceva timp în urmă, în anii '70, cu scopul de a semnala minusurile planificării urbane moderniste care la vremea respectivă domina profesia la nivel european. Lucrarea pleda pentru considerație față de oamenii care trebuie să utilizeze spațiile urbane, solicitând înțelegerea și aprecierea calităților subtile care de-a lungul istoriei așezărilor umane au stat la baza interacțiunilor dintre indivizi în spațiile publice. Mai mult decât atât, atrăgeam atenția asupra vieții *dintre* case, ca dimensiune a arhitecturii ce ar trebui tratată cu mai multă deferență.

Au trecut aproape patru decenii de atunci, iar în arhitectură s-au succedat numeroase curente și ideologii. Acești ani au demonstrat că vitalitatea și adecvarea orașelor și zonelor rezidențiale continuă să fie probleme relevante. Intensitatea crescândă cu care sunt utilizate azi spațiile publice bine proiectate oriunde în lume, precum și interesul sporit pentru calitatea orașelor subliniază acest lucru. Caracterul vieții între clădiri se schimbă odată cu societatea, dar principiile de bază și criteriile de excelență pentru locurile publice s-au dovedit remarcabil de constante.

Această carte a fost revizuită frecvent de-a lungul anilor, în multe versiuni și multe limbi. Prin urmare, exemplarul în română din mâna dumneavoastră are puține asemănări cu primele ediții; însă, deși au fost adăugate noi materiale și ilustrații, n-a existat niciun motiv pentru a schimba mesajul de bază, care continuă să fie de maximă importanță: Aveți mare grijă de oameni și de viața neprețuită din spațiile publice.

Într-un moment al istoriei în care orașele europene în curs de creștere și modernizare suferă schimbări semnificative, speranța mea este că principiile umaniste de planificare urbană prezentate în această lucrare pot servi drept inspirație pentru acest proces vital și în România.

Copenhaga, mai 2011

Jan Gehl

1. VIAŢA ÎNTRE CLĂDIRI

Trei tipuri de activităţi în aer liber
Viaţa între clădiri
Activităţile în aer liber şi calitatea spaţiilor exterioare
Activităţile în aer liber şi tendinţele în arhitectură
Viaţa între clădiri – în condiţiile sociale actuale

Trei tipuri de activităţi în aer liber

O scenă pe stradă

O zi obişnuită, o stradă banală. Pe trotuare trec pietoni, copiii se joacă în apropierea intrărilor în case, câţiva oameni stau pe bănci şi pe trepte, poştaşul duce corespondenţa, doi trecători se salută, doi mecanici repară o maşină, grupuri de persoane intră în vorbă. Acest amestec de activităţi în aer liber este influenţat de un număr de factori. Mediul fizic este unul dintre ele: un element care le afectează într-un grad variabil şi în moduri diverse. Activităţile în aer liber şi seria de condiţii fizice care acţionează asupra lor constituie subiectul acestei cărţi.

Trei tipuri de activităţi în aer liber

Pe scurt, activităţile în aer liber din spaţiile publice pot fi împărţite în trei categorii, fiecare dintre acestea favorizate de condiţii diferite ale mediului în care se desfăşoară: activităţi necesare, activităţi opţionale şi activităţi sociale.

Activităţile necesare – desfăşurate în orice condiţii

Activităţile necesare sunt acţiunile mai mult sau mai puţin obligatorii precum: mersul la şcoală sau la locul de muncă, cumpărăturile zilnice, aşteptatul unui autobuz sau al unei persoane, rezolvarea unor treburi, distribuirea poştei; cu alte cuvinte, toate activităţile în care cei implicaţi trebuie neapărat să participe într-o măsură sau alta.

În general, sarcinile de zi cu zi şi ocupaţiile de tot felul aparţin acestei categorii. Printre altele, acest grup include marea majoritate a activităţilor care implică mersul pe jos.

Pentru că activităţile din această categorie sunt necesare, adesea obligatorii, iar incidenţa lor este influenţată foarte puţin de cadrul fizic. Ele au loc pe tot parcursul anului, în aproape toate condiţiile, şi sunt mai mult sau mai puţin independente de mediul exterior. Participanţii nu au practic de ales.

Activităţile opţionale – desfăşurate numai în condiţii exterioare favorabile

Activităţile opţionale - cele la care se participă numai dacă există o dorinţă de a face acest lucru şi dacă timpul şi locul permit - sunt cu totul diferite. Această categorie include activităţi cum ar fi o plimbare pentru a lua o gură de aer proaspăt, a sta pur şi simplu într-un loc, bucurându-te de viaţă sau a lenevi la plajă.

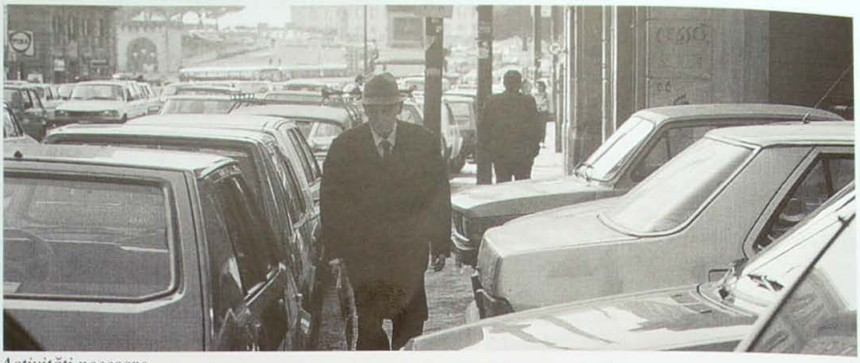

Activităţi necesare

Activităţi opţionale

Activităţi sociale

Ele au loc numai atunci când factorii exteriori sunt favorabili, când vremea şi locul asigură condiţii optime. Această relaţie este deosebit de importantă pentru planificarea urbană întrucât majoritatea activităţilor de agrement care se desfăşoară cu precădere în aer liber se află tocmai în această categorie. Activităţile opţionale sunt în mod special dependente de condiţiile fizice exterioare.

Activităţile în aer liber şi calitatea spaţiilor în care se desfăşoară

Acolo unde spaţiile în aer liber sunt de calitate mediocră, vor avea loc doar activităţi strict necesare.
Dacă spaţiile în aer liber sunt de bună calitate, activităţile necesare se vor desfăşura cu aproximativ aceeaşi frecvenţă - deşi în mod clar tind să dureze mai mult, datorită condiţiilor fizice favorabile. Pe lângă acestea, va avea loc şi o gamă largă de activităţi opţionale, întrucât locul şi situaţia vor inspira oamenii să se oprească, să stea, să mănânce, să se joace etc.
În concluzie, pe străzi şi în spaţii de proastă calitate se desfăşoară un minimum de activitate; oamenii tind să se grăbească spre casă. Un mediu de calitate face însă posibil un spectru total diferit şi mult mai amplu de activităţi umane.

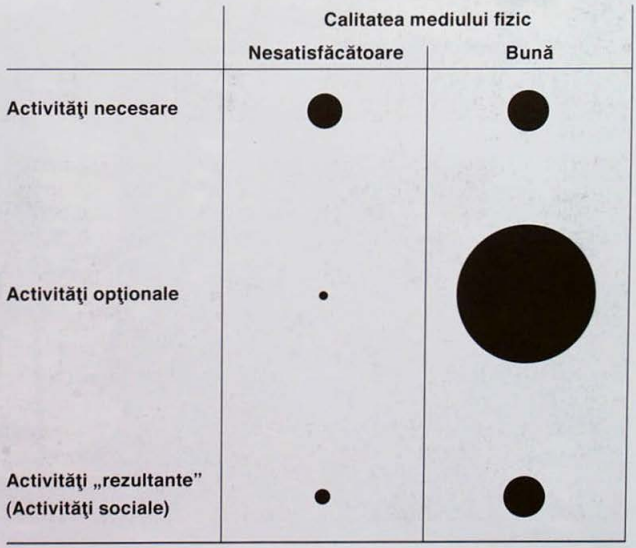

Reprezentare grafică a relaţiei între calitatea spaţiilor publice şi rata apariţiei diverselor activităţi.

Când spaţiile în aer liber sunt bine realizate, activităţile opţionale sunt întâlnite mai des. Mai mult decât atât, pe măsură ce frecvenţa acţiunilor opţionale creşte, şi numărul de activităţi sociale se amplifică în mod substanţial.

Activităţile sociale

Activităţile sociale sunt cele care depind de prezenţa altor indivizi în spaţiile publice. Între exemple, putem enumera jocurile copiilor, saluturile şi conversaţiile, activităţile colective de diverse tipuri şi, în cele din urmă, tipul cel mai răspândit – contactele pasive, care se rezumă la a vedea şi a auzi alţi oameni.

Activităţile cu caracter social apar în multe locuri: în locuinţe, în spaţii private în aer liber, grădini şi balcoane, în clădiri publice, la locurile de muncă etc.; lucrarea de faţă le va examina numai pe cele care au loc în spaţii publice.

Activităţile sociale pot fi numite şi activităţi "rezultante", deoarece în mai toate cazurile sunt generate de sau se leagă de activităţi din celelalte două categorii. Ele se dezvoltă în relaţie cu alte activităţi atunci când oamenii aflaţi în acelaşi spaţiu se întâlnesc, trec unul pe lângă altul, au contact vizual sau interacţionează.

În concluzie, activităţile sociale apar spontan, ca o consecinţă directă a faptului că mai multe persoane se află şi se mişcă într-un spaţiu comun. Aceasta implică, aşadar, că sunt susţinute şi stimulate în mod indirect de existenţa în spaţiile publice a unor condiţii mai bune pentru activităţile necesare şi opţionale. Caracterul activităţilor sociale variază în funcţie de contextul în

Salutând vechi prieteni, Bilbao

Cu cât oamenii petrec mai mult timp afară, cu atât mai des se întâlnesc şi stau de vorbă. Diagramă ce arată relaţia între numărul activităţilor în aer liber şi frecvenţa interacţiunilor (Studii ale vieţii de stradă în Melbourne [20]. Vezi şi pagina 191.)

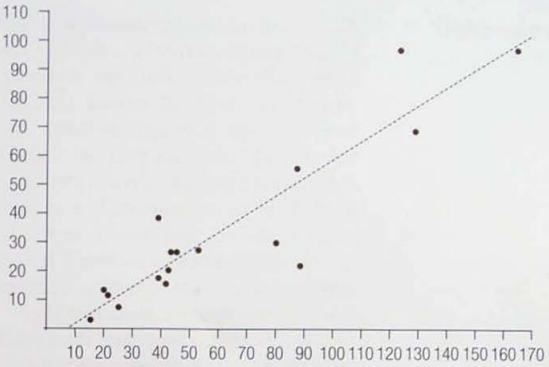

care apar. Pe străzile rezidenţiale, în apropierea şcolilor sau a locurilor de muncă, unde se întâlnesc indivizi cu interese şi statut similare, acestea pot lua forme destul de elaborate şi diverse: saluturi, conversaţii, discuţii, jocuri, care decurg din interesele comune şi din faptul că oamenii se „cunosc" reciproc, dacă nu din simplul motiv că se văd frecvent.

Pe străzile şi în zonele urbane centrale, activităţile sociale sunt, în general, mai superficiale, majoritatea materializându-se în contacte pasive - oamenii văd sau aud o mare masă de necunoscuţi. Totuşi, chiar şi aceste interacţiuni minimale pot fi foarte plăcute.

Într-un sens larg, activităţi sociale au loc de fiecare dată când doi oameni se află împreună în acelaşi spaţiu. Contactul vizual şi auditiv cu alte persoane, întâlnirea cu alţi oameni sunt în sine forme de interacţiune socială. Simpla întâlnire cu cineva sau simpla prezenţă a cuiva reprezintă germenele altor activităţi sociale, potenţial mai cuprinzătoare. Această conexiune este importantă pentru planificarea urbană. Deşi cadrul fizic nu are o influenţă directă asupra calităţii, conţinutului şi intensităţii contactelor sociale, arhitecţii şi urbaniştii pot influenţa cel puţin potenţialul de întâlnire, contact vizual şi auditiv cu alţi oameni – potenţial care, pe lângă calităţile intrinseci, este important şi ca fundal sau punct de plecare pentru alte interacţiuni.

De la aceste consideraţii porneşte investigaţia întreprinsă în această carte asupra posibilităţilor de întâlnire între oameni şi asupra oportunităţilor de a se vedea şi auzi unii pe alţii. Un alt motiv pentru o analiză cuprinzătoare a acestor activităţi este faptul că tocmai prezenţa altor persoane, activităţi, evenimente şi stimuli reprezintă una din cele mai importante calităţi ale spaţiilor publice în general.

Viaţa între clădiri – definire

Dacă ne întoarcem la scena stradală care a reprezentat punctul de plecare pentru definirea celor trei categorii de activităţi în aer liber, vedem că activităţile necesare, opţionale şi sociale se găsesc într-o legătură strânsă. Oamenii se plimbă, se aşază pe o bancă sau pe o treaptă şi încep să-şi vorbească. Activităţile funcţionale, recreaţionale şi sociale se împletesc în toate combinaţiile posibile. Prin urmare, această analiză a activităţilor în aer liber nu porneşte de la o categorie unică şi limitată. Viaţa dintre clădiri nu se rezumă la trafic pietonal sau de agrement ori la activităţi sociale, ci cuprinde întregul spectru de acţiuni care, combinate, conferă spaţiilor comune ale oraşelor şi zonelor rezidenţiale semnificaţie şi farmec.

Atât activităţile necesare, funcţionale, cât şi cele opţionale, de relaxare au fost examinate în profunzime de-a lungul anilor în diferite contexte. În schimb, activităţile sociale şi relaţiile dintre ele au beneficiat de mult mai puţină atenţie.

Aceste realităţi constituie punctul de plecare a următoarei analize - mai detaliate - a activităţilor sociale din spaţiile publice.

Contact superficial, totuşi contact

Viaţa între clădiri – nevoia de contact

Nu e uşor de stabilit cu precizie ce înseamnă viaţa din spaţiile publice pentru *nevoia umană de contact cu ceilalţi* [14].

Oportunităţile de întâlnire şi activităţile zilnice în spaţiile publice ale unei zone urbane sau rezidenţiale le permit oamenilor să se afle printre semenii lor, să vadă, să audă şi să se confrunte cu experienţele altora în diverse situaţii.

Aceste simple contacte „văz-auz" trebuie puse în relaţie cu alte forme de interacţiune şi considerate parte integrantă din gama completă a activităţilor sociale, de la interacţiunile minime până la cele complexe, cu implicaţii emoţionale.

Baza următoarei sinteze schematice a diverselor forme de contact o reprezintă conceptul variaţiei gradului de intensitate a interacţiunilor umane.

Intensitate mare	↑	Prietenii apropiate
		Prieteni
		Cunoştinţe
		Contacte întâmplătoare
		Contacte pasive
Intensitate joasă		(văz-auz)

În termenii acestei grile, viaţa între clădiri reprezintă în principal contactele de joasă intensitate – superficiale - amplasate la baza scării valorice. Comparativ cu celelalte forme de contact, aceste interacţiuni par nesemnificative; cu toate acestea sunt importante atât în sine, cât şi ca premise ale altor interacţiuni mai complexe.

Oportunităţile oferite de posibilitatea de a întâlni, a vedea şi a auzi alte persoane includ:

- contact la nivel minim
- un posibil punct de plecare pentru contacte la alte niveluri
- posibilitatea de a menţine contactele stabilite deja
- o sursă de informaţii despre lumea socială din afară
- o sursă de inspiraţie, stimularea experienţei.

Un posibil început pentru contacte la alte niveluri

Contact la un nivel superficial.

O formă de contact

Posibilităţile de contact de minimă intensitate din spaţiile publice sunt probabil cel mai uşor de descris prin situaţiile care se creează în absenţa lor.

Dacă activitatea din afara clădirilor lipseşte, dispare şi baza scării contactelor umane. Diversele nuanţe care fac tranziţia între a fi singur şi a fi împreună cu alţii sunt eliminate. Graniţele între izolare şi contact devin mai pronunţate – oamenii ori sunt singuri, ori sunt în compania altora din motive precise, care cer efort şi implicare.

În schimb, în spaţiile publice oportunitatea de a fi înconjurat de alţii vine de la sine, fără obligaţii şi fără strădanii. Spaţiile dintre clădiri dau posibilitatea de a ieşi la plimbări ocazionale, de a face un ocol pe o stradă principală în drumul spre casă sau de a te opri pe o bancă din apropierea intrării într-o clădire, pentru a zăbovi o vreme printre oameni; oferă pretextul de a merge la cumpărături în fiecare zi, deşi poate este mai practic să mergi doar o dată pe săptămână. Chiar şi o privire aruncată pe fereastră din când în când, atunci când ai la ce te uita, poate însemna o recompensă, o alinare. Prezenţa altor oameni, posibilitatea de a-i vedea şi de a-i auzi, de a primi semnale de la ei, reprezintă experienţe care învinge singurătatea. Chiar dacă nu eşti cu cineva anume, te afli totuşi printre alţii.

Spre deosebire de observarea pasivă a experienţelor altora la televizor, într-o emisiune sau într-un film, în spaţiile publice individul este prezent el însuşi - participând la un nivel modest, dar cu siguranţă participând.

O posibilă cale către contacte la un nivel superior

În plus, contactul superficial este o situaţie care poate genera alte forme de interacţiune. Se poate spune că e un domeniu al imprevizibilului, al spontaneităţii.

Aceste oportunităţi pot fi înţelese prin observarea modului în care încep jocurile în rândul copiilor.

Ele se pot materializa în activităţi formalizate la petreceri aniversare sau în grupuri de joacă organizate în cadrul şcolii. În general însă, joaca nu e o activitate aranjată dinainte. Se întâmplă pur şi simplu când copiii se reunesc, când îi văd pe alţii jucându-se, când au chef să se joace sau „să meargă la joacă", fără să aibă de fapt certitudinea că va începe vreun joc. În fiecare din aceste circumstanţe, întâlnirea a doi copii sau a mai multora, desfăşurată într-un spaţiu comun, este premiza fundamentală.

Contactele care se dezvoltă în mod spontan, atunci când cineva se află alături de alţi oameni într-un loc, sunt de obicei trecătoare – schimburi de cuvinte, o scurtă discuţie cu vecinul de pe banca din parc, câteva vorbe adresate unui copil în autobuz, observarea felului în care alţii lucrează etc. De la acest nivel elementar, lucrurile pot evolua, în funcţie de dorinţele participanţilor. Condiţ ia de bază pentru comunicare rămâne însă prezenţa oamenilor în acelaşi spaţiu.

O posibilitate necomplicată de a menţine contactele deja stabilite

Eventualele întâlniri cu vecini şi colegi, adesea prilejuite de drumurile cotidiene, furnizează valoroasa oportunitate de a stabili şi a menţine relaţii într-un mod relaxat şi fără efort.

De aici pot evolua în mod spontan diverse evenimente sociale; se pot dezvolta situaţii diverse, pot fi stabilite vizite şi reuniuni pe termen scurt, dacă starea de spirit o cere. Devine de asemenea foarte simplu să „arunci o privire" sau să „treci" pe la unul sau altul şi poate să stabileşti activităţi comune pentru a doua zi, dacă ai des drum prin faţa uşii lor sau, mai ales, dacă-i întâlneşti frecvent pe stradă sau mergând după treburi.

Întâlnirile frecvente legate de activităţi zilnice cresc şansele de a stabili contacte cu vecinii, fapt demonstrat în multe anchete. Alimentate de aceste întrevederi dese, prieteniile sunt mult mai uşor de menţinut decât prin telefoane sau invitaţii, dat fiind că în general este mult mai solicitant pentru participanţi să organizeze reuniuni în avans, din timp.

Acesta este motivul principal pentru care majoritatea copiilor şi o proporţie considerabilă din alte grupuri de vârstă menţin contacte mai apropiate cu prietenii şi cunoştinţele care trăiesc sau muncesc în vecinătate – e cel mai simplu mod de „a ţine legătura".

Informaţii despre mediul social

Oportunitatea de a vedea şi auzi alte persoane într-un oraş sau într-o zonă rezidenţială oferă şi informaţii preţioase despre mediul social înconjurător în general, dar şi despre oamenii care trăiesc sau lucrează acolo, în particular.

Acest lucru este valabil mai ales cu privire la dezvoltarea socială a copiilor, care se bazează în mare parte pe observarea directă a mediului înconjurător. Totuşi, în cele din urmă, cu toţii avem nevoie să fim la curent cu ceea ce se întâmplă în lume pentru a putea funcţiona într-un context social.

Prin intermediul mass-media reuşim să ne punem la curent cu evenimentele spectaculoase şi de anvergură ale lumii; dar numai aflându-ne printre oameni ne parvin şi detaliile comune, însă nu mai puţin importante. Numai în felul acesta descoperim cum lucrează, se comportă şi se îmbracă alţii şi obţinem informaţii despre oamenii alături de care trăim şi muncim. Prin intermediul acestor date stabilim o relaţie plină de încredere cu lumea din jurul nostru. O persoană pe care o întâlnim frecvent pe stradă devine o persoană pe care o „cunoaştem".

O sursă de inspiraţie

Pe lângă difuzarea de informaţii despre mediul social extern, oportunitatea de a vedea şi auzi alţi oameni poate oferi de asemenea idei şi inspiraţie pentru acţiuni viitoare. În general, vederea celorlalţi în acţiune ne inspiră. Copiii, de exemplu, văd alţi copii jucându-se şi simt impulsul de a li se alătura sau inventează noi jocuri urmărind comportamentul adulţilor şi al colegilor lor.

Un stimulent unic

Trecerea de la oraşe şi zone rezidenţiale pline de viaţă la lipsa de activitate socială care a însoţit industrializarea, segregarea funcţională şi dependenţa de automobil au făcut ca mediul urban să devină mohorât şi monoton. Această realitate a scos în evidenţă altă necesitate primară, şi anume *nevoia de stimulare* [14].

Confruntarea cu alte persoane reprezintă un stimul deosebit de plăcut şi divers. Comparativ cu experienţele oferite de clădiri sau de alte obiecte neînsufleţite, oamenii care se mişcă şi comunică în permanenţă generează o varietate de experienţe senzoriale. Nicio clipă nu seamănă cu alta când ne învârtim în jurul semenilor noştri. Numărul de situaţii cu caracter de noutate şi al stimulilor este nelimitat. În plus, este vorba despre cel mai important subiect din viaţă: oamenii.

Oraşele animate, cu spaţii în care oamenii pot interacţiona unii cu alţii, sunt întotdeauna stimulante prin bogăţia de experienţe pe care o oferă, în contrast cu oraşele fără activitate urbană, care cu greu evită obscuritatea, oricâte culori şi forme ar introduce în arhitectura clădirilor.

Dacă prin planificarea oraşelor şi a zonelor rezidenţiale s-ar asigura condiţii optime pentru viaţa în spaţiile publice, ar putea fi evitate multe tentative costisitoare şi elucubrante de a face clădirile „interesante" şi complexe prin efecte arhitecturale dramatice.

Asta pentru că, pe termen lung, viaţa spaţiilor publice este mult mai relevantă şi mai interesantă de contemplat decât orice combinaţie arhitecturală de beton colorat şi planuri înclinate.

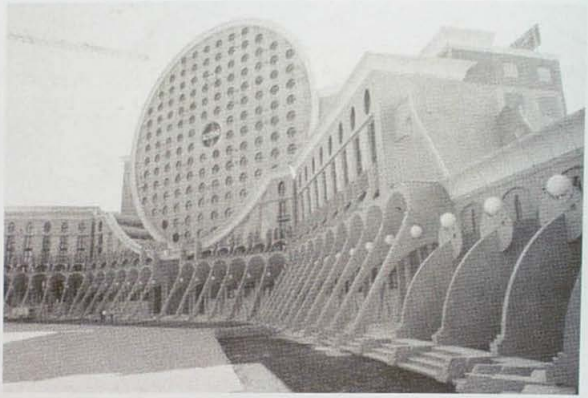

Inevitabil, viaţa dintre clădiri e mai bogată, mai stimulantă şi mai satisfăcătoare decât orice producţie arhitecturală.

Deasupra: Nou complex de locuinţe, Paris.

Jos: Scenă cotidiană

Pagina opusă: Copii, muncitori şi arhitectură contemporană (Les Arcades du Lac, Paris, 1981; arhitect Ricardo Bofill).

Activitatea ca atracţie

Valoarea posibilităţilor generate de prilejul de a fi în acelaşi loc şi de a vedea, respectiv asculta alţi semeni este scoasă în evidenţă de o serie de observaţii ale reacţiilor oamenilor în spaţiile publice când se află în prezenţa altor persoane [15, 18, 24, 51].

Este în general uşor de constatat că oriunde se află oameni - în clădiri, în cartiere, în centrele oraşelor, în zone de agrement etc., activităţile lor atrag alte persoane.

Oamenii sunt în general atraşi de semenii lor; se reunesc, circulă împreună şi caută mereu să fie în preajma altora. De aceea, noile activităţi se declanşează adesea în vecinătatea celor deja în desfăşurare.

Acasă, se poate observa cum copiii preferă să stea în acelaşi loc cu adulţii sau cu alţi copii decât, spre exemplu, într-un loc unde se află numai jucării. În zonele rezidenţiale sau în spaţiile urbane, comportamentul adulţilor este similar. Dacă au de ales între a merge pe o stradă pustie sau pe una animată, majoritatea

Activitatea ca atracţie

oamenilor optează pentru cea din urmă. Dacă alegerea trebuie făcută între a sta într-o curte privată în spatele casei sau într-o curte semiprivată cu vedere la stradă, a doua este adesea preferată deoarece acolo sunt mai multe de văzut (vezi pag. 38).

În Scandinavia, un vechi proverb afirmă că „oamenii vin unde sunt oameni".

Activităţile şi comportamentul de joacă

O serie de investigaţii ilustrează mai detaliat interesul pentru a fi în contact cu alţii. Examinarea comportamentului de joacă în zonele rezidenţiale [28, 39] arată cum copiii îşi petrec timpul şi se distrează în principal în locurile caracterizate de cea mai intensă activitate sau unde sunt cele mai multe şanse să se întâmple ceva.

Atât în cartierele de locuinţe individuale, cât şi în cele de blocuri cu apartamente, copiii au tendinţa să se joace cu precădere pe stradă, în parcări şi în vecinatatea intrărilor mai degrabă decât în locuri special amenajate, dar amplasate în curţile din spate ale caselor sau pe latura însorită (sudică) a clădirilor de apartamente, unde nu e nici trafic şi nu sunt nici oameni la care să se uite.

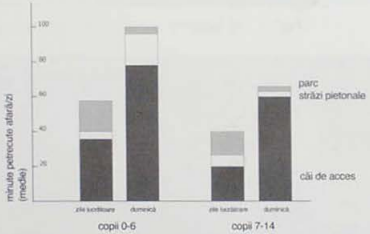

Chiar şi atunci când au la dispoziţie sisteme bine dezvoltate de parcuri şi pietonale, copiii de toate vârstele îşi petrec majoritatea timpului de joacă pe sau de-a lungul drumurilor de acces. (Sondaj al obiceiurilor de joacă ale copiilor în zonele cu locuinţe unifamiliale din Danemarca [29])

În toată lumea, scaunele de cafenea sunt orientate către spectacolul străzii. (Fotografii de Karl Johan, strada principală, Oslo, Novegia)

Activităţile şi preferinţele pentru stat jos

Tendinţe similare pot fi observate în alegerea locurilor de stat în spaţii publice: băncile care au o perspectivă amplă asupra activităţilor înconjurătoare sunt preferate celor care nu permit vederea altor persoane.

O analiză a grădinei Tivoli din Copenhaga [36], efectuată de către arhitectul John Lyle, arată că cele mai utilizate bănci sunt cele amplasate de-a lungul aleii principale a grădinii, de unde se pot vedea zonele cele mai active, în timp ce băncile cele mai puţin folosite se află în zonele mai liniştite ale parcului. În anumite locuri, băncile sunt orientate în oglindă, astfel încât una dintre ele este cu faţa la o alee, iar cealaltă cu spatele. În aceste situaţii, oamenii se aşază întotdeauna pe băncile cu faţa către alee.

Rezultate comparabile au provenit şi din analiza locurilor de stat dintr-o serie de pieţe din centrul oraşului Copenhaga. Băncile cu vedere spre cele mai active trasee pietonale sunt folosite cel mai mult, în timp ce băncile orientate spre suprafeţele plantate ale scuarurilor sunt utilizate mai puţin frecvent [15, 18, 27].

Şi în cazul cafenelelor cu terasă pe trotuar, activitatea pietonilor din jur e principala atracţie. Aproape fără excepţie, pe tot cuprinsul mapamondului, scaunele sunt orientate către cea mai activă zonă vizibilă. Traficul pietonal este tocmai motivul pentru care cafenelele se extind pe trotuar.

Când băncile nu sunt cu faţa către o zonă activă, ori nu sunt folosite, ori sunt folosite în moduri neconvenţionale.

Atracţia pietonalelor

Oportunitatea de a vedea, auzi şi de a sta împreună cu alţii e una dintre cele mai importante atracţii în centrele urbane şi în zonele pietonale. Această ipoteză este ilustrată de un sondaj efectuat pe Strøget, principala stradă pietonală din centrul Copenhagăi, de către un grup de studiu din Şcoala de Arhitectură de la Academia Regală Daneză de Arte Frumoase [15, 18]. Analiza se baza pe observarea locurilor unde se opresc pietonii şi la ce anume se uită.

Cele mai rare opriri au fost înregistrate în faţa băncilor, birourilor, magazinelor şi expoziţiilor neinteresante, spre exemplu – bancomate, magazine de mobilă sau cu obiecte din porţelan. Pe de altă parte, un mare număr de opriri a fost înregistrat în faţa magazinelor şi standurilor care au o legătură directă cu oamenii şi mediul social înconjurător, cum ar fi: chioşcuri de ziare, expuneri de fotografie, afişe de film la intrarea în cinematografe, magazine de haine şi de jucării.

Şi mai mult interes a fost arătat pentru diversele activităţi umane desfăşurate în spaţiul pietonal propriu-zis.

Nimeni nu se opreşte în faţa băncilor şi expoziţiilor cu vânzare, oricât de prestigioase. Mulţi oameni se opresc să se uite la jucării pentru copii, fotografii şi alte lucruri legate de viaţa şi de semenii lor. Cei mai mulţi însă, se opresc să se uite la alţi oameni şi la acţiunile lor.

Stânga: Grafic ce indică toate persoanele stând în picioare sau aşezate în partea centrală a pietonalului principal din Copenhaga, într-o zi de marţi, la prânz, în luna iulie. Plan 1:3000 [18]

În acest sens, toate tipurile de activităţi păreau să atragă o atenţie considerabilă: atât evenimentele banale, de zi cu zi – trecătorii, copiii jucându-se pe stradă, cuplurile proaspăt căsătorite care se întorceau de la fotograf, cât şi circumstanţele mai deosebite – un artist care pictează, un muzician cântând şi alte evenimente de anvergură mai mică sau mai mare.

Concluzia evidentă a fost că activităţile umane şi posibilitatea de a-i observa pe alţii în acţiune constituie principalele atracţii ale zonei.

Câtă vreme au stat să lucreze, pictorii de pe stradă au atras o mulţime considerabilă, dar după ce au plecat, oamenii au trecut pe lângă şi peste desenele lor fără ezitare. Povestea s-a repetat şi în cazul muzicii: un difuzor dat la maximum la intrarea unui magazin de discuri n-a stârnit nicio reacţie, dar în momentul în care un grup de muzicieni în carne şi oase au început să cânte, mulţimea s-a adunat imediat în jurul lor.

Atenţia manifestată faţă de oameni şi activităţi umane a fost ilustrată şi de observarea procesului de extindere a unui magazin universal din zonă. În timpul excavaţiilor şi turnării fundaţiilor, se putea zări înăuntru prin două porţi care dădeau în pietonal. În acest interval numărul de oameni care s-a oprit să se uite la ce se întâmpla pe şantier a fost mai mare decât cel al persoanelor care au poposit în faţa tuturor celor cincisprezece vitrine ale magazinului.

Şi în acest caz, interesul era suscitat de muncitori şi de activitatea lor, nu de clădirea în sine – lucru evident în timpul pauzelor de prânz, când muncitorii părăseau amplasamentul şi practic nimeni nu se mai oprea să tragă cu ochiul.

Viaţa între clădiri – una din cele mai importante atracţii ale oraşului

O sinteză a tuturor acestor observaţii şi anchete arată că oamenii şi activitatea lor reprezintă principalul subiect de atracţie şi interes. Până şi cele mai modeste forme de contact, constând în a vedea, a auzi şi a fi lângă alţii par să fie mai satisfăcătoare şi mai apreciate decât celelalte atracţii oferite de spaţiile publice.

Se pare că viaţa din şi dintre case este întotdeauna percepută ca fiind mai importantă şi mai relevantă decât spaţiile şi clădirile în sine.

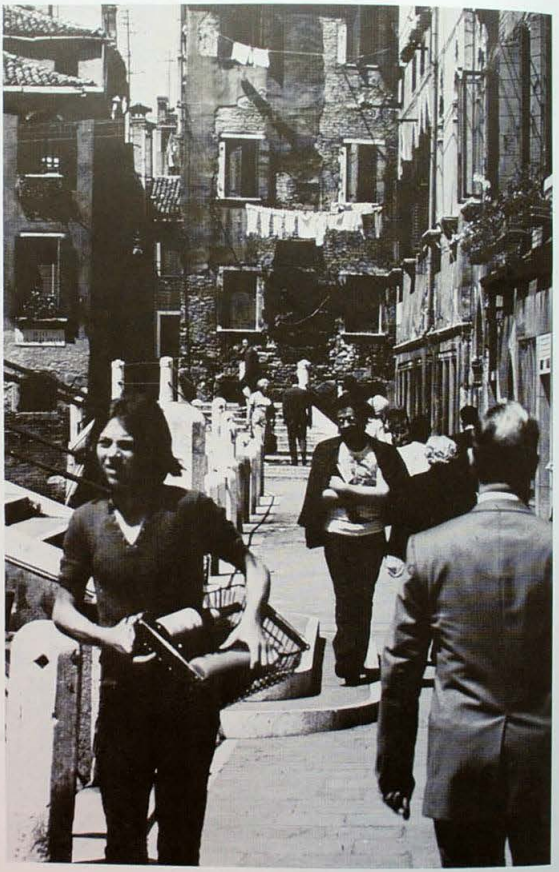

Activităţile în aer liber şi calitatea spaţiilor exterioare

Viaţa între clădiri – o dimensiune a planificării

Viaţa între clădiri este discutată aici pentru că numărul, amploarea şi caracterul activităţilor în aer liber sunt în mare măsură determinate de planificarea urbană. Aşa cum alegerea materialelor şi a culorilor creează o paletă caracteristică pentru un oraş, tot aşa planificarea determină anumite tipare ale activităţilor urbane, prin decizii care asigură condiţii optime sau nefavorabile, generând în consecinţă oraşe pline de viaţă sau, dimpotrivă, neînsufleţite.

În acest sens, spectrul situaţiilor posibile poate fi descris prin cele două extreme ale sale. La primul pol se găsesc oraşele cu structuri pe multe niveluri, parcări subterane, trafic auto din belşug şi distanţe mari între clădiri şi între funcţiuni. Această tipologie poate fi regăsită în numeroase oraşe nord-americane sau europene „modernizate" şi în multe suburbii.

În astfel de zone se pot vedea multe clădiri şi automobile, dar oameni puţini sau deloc, din cauză că traficul pietonal este mai mult sau mai puţin imposibil, iar condiţiile de stat afară, în apropierea clădirilor, sunt precare. Spaţiile de stat în aer liber sunt foarte mari şi impersonale. Pe distanţele enorme dintre clădiri nu sunt multe de vazut, iar rarele activităţi care au loc sunt la intervale dilatate prea mult în timp şi în spaţiu. În aceste condiţii, majoritatea rezidenţilor preferă să stea în casă în faţa televizoarelor, pe balcon sau în spaţii exterioare private.

La cealaltă extremă este oraşul cu clădiri relativ joase, dar apropiate una de alta, cu amenajări pentru pietoni şi locuri pentru petrecerea timpului în aer liber în vecinătatea locuinţelor, clădirilor publice şi a locurilor de muncă. Aici se pot vedea, în preajma clădirilor, oameni care vin, pleacă şi se opresc inspiraţi de locurile primitoare pe lângă care trec. Un astfel de oraş e un oraş viu, în care spaţiile interioare se află într-o relaţie armonioasă cu cele exterioare şi în care spaţiile publice au şanse mult mai mari de a funcţiona cu adevărat.

Fiecare îmbunătăţire calitativă care a avut loc în Copenhaga a fost urmată imediat de intensificarea utilizării spaţiilor publice. Îmbunătăţirile au făcut loc – la propriu – unei game mai extinse de activităţi umane. Deşi populaţia oraşului nu a crescut, interesul pentru spaţiile publice a sporit considerabil.

1968
20,500 mp arie pietonală

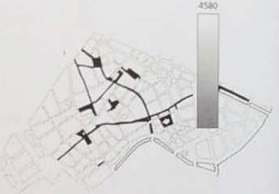

1986
55,000 mp arie pietonală

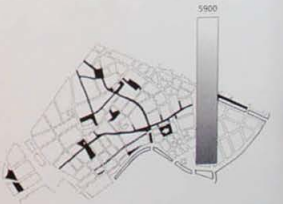

1995
71,000 mp arie pietonală

Activităţile în aer liber şi îmbunătăţirile calitative

Am menţionat deja că activităţile în aer liber dependente de calitatea spatiilor exterioare sunt cele opţionale, de agrement, şi implicit li se adaugă un număr considerabil de activităţi sociale. Tocmai aceste activităţi cu precădere interesante dispar atunci când condiţiile oferite de spaţiul public sunt nepotrivite şi proliferează atunci când sunt favorabile.

Impactul îmbunătăţirilor calitative asupra activităţilor zilnice şi sociale poate fi observat atunci când se implementează arii pietonale şi zone libere de trafic în cadre urbane existente. În mai multe cazuri, s-a constatat că ameliorarea condiţiilor fizice a determinat creşterea impresionantă a numărului de pietoni, a intervalului de timp petrecut în aer liber, precum şi un spectru considerabil mai larg de activităţi în aer liber [17].

Printr-un sondaj care a înregistrat toate activităţile desfăşurate în centrul Copenhagăi în timpul primăverii şi verii lui 1986, s-a constatat că numărul de străzi pietonale şi pieţe din centrul oraşului se triplase între 1968 şi 1986. În paralel cu această îmbunătăţire a condiţiilor fizice a fost remarcată şi o triplare a numărului de oameni care îşi petrec timpul în aceste spaţii.

Un sondaj ulterior, realizat în 1995, a înregistrat o şi mai mare creştere a activităţii în zonele destinate vieţii publice.

Pagina opusă: Media numărului de persoane care staţionează în centrul oraşului între orele 12 şi 4 după amiaza, în zilele de vară în 1968, 1986 şi 1995.

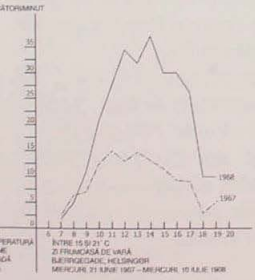

Traficul pietonal înainte şi după închiderea circulaţiei auto pe o stradă (Bjerggade, Elsinore, Danemarca [17].)

Intrarea unei clădiri din New York înainte şi după îmbunătăţiri calitative (The Project for Public Spaces, New York, 1976 [42].)

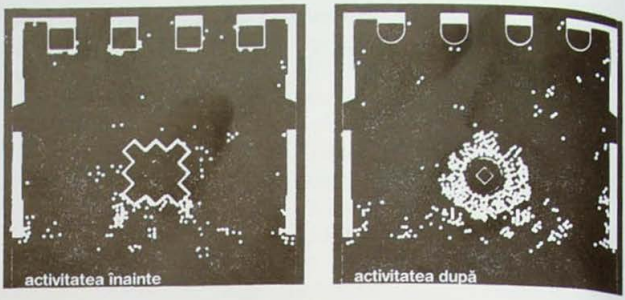

Atunci când o serie de localităţi învecinate oferă condiţii diferite pentru activităţile în aer liber, concluzia devine evidentă. Bunăoară, în oraşele italiene care dispun de străzi şi pieţe pietonale, viaţa în aer liber este mult mai intensă decât în cele dominate de trafic, deşi clima este aceeaşi.

Un sondaj din 1978 efectuat de către studenţii arhitecţi de la Universitatea şi Institutul Regal Tehnologic din Melbourne asupra activităţilor stradale în zonele cu trafic auto comparativ cu cele din zonele pietonale din Sydney, Melbourne şi Adelaide (Australia) a constatat o corespondenţă directă între calitatea străzilor şi gradul de activitate. În plus, un experiment în care locurile de stat din centrul oraşului Melbourne au fost suplimentate 100 la sută a dus la o creştere de 88 la sută a activităţilor de staţionare în spaţiu, de şedere.

În cartea sa „The Social Life of Small Urban Spaces" (Viaţa socială a micilor spaţii urbane) [51], William H. Whyte descrie legătura strânsă dintre calităţile spaţiale ale oraşului şi activităţile urbane, arătând cât de uşor schimbările fizice relativ simple pot îmbunătăţi considerabil utilizarea spaţiilor publice.

Rezultate comparabile au fost obţinute în urma unui număr de proiecte de reabilitare şi îmbunătaţire executate în New York şi în alte oraşe din SUA de către Project for Public Spaces [41].

De asemenea, în zonele rezidenţiale din Europa şi Statele Unite, programele de reducere a traficului, de debarasare a unor curţi, de amenajare a unor parcuri şi alte intervenţii similare la nivelul spaţiilor publice au avut un efect notabil.

Activităţile în aer liber şi deteriorarea calităţii

Pe de altă parte, impactul deteriorării calităţii mediului fizic asupra activităţii din cartierele de locuinţe este ilustrat de celebrul studiu efectuat în 1970-71 de către Appleyard şi Lintell [24] asupra a trei străzi rezidenţiale învecinate din San Francisco.

Studiul arată efectul dramatic al creşterii circulaţiei pe două dintre străzi, care în prealabil avuseseră un volum de trafic auto modest. Pe strada pe care nu s-au înregistrat modificări ale traficului, rămas la 2000 de vehicule pe zi, s-a constatat un număr mare de activităţi în aer liber. Copiii se jucau pe trotuare şi pe stradă, intrările şi treptele caselor erau folosite intens pentru stat şi odihnă şi se putea observa o reţea extinsă de contacte între vecini.

Pe una din celelalte două străzi, unde volumul de trafic crescuse foarte mult (până la 16.000 de vehicule pe zi), activităţile în aer liber erau practic inexistente. Proporţional, şi contactele dintre vecini din zona respectivă erau slab dezvoltate.

Pe cea de-a treia stradă, cu trafic mediu şi greu (8.000 de vehicule pe zi), a fost de asemenea constatată o reducere surprinzător de mare a activităţilor în aer liber şi a contactelor între vecini, de unde rezultă că până şi o deteriorare relativ limitată a calităţii mediului poate avea un efect negativ disproporţionat de mare asupra activităţilor în aer liber.

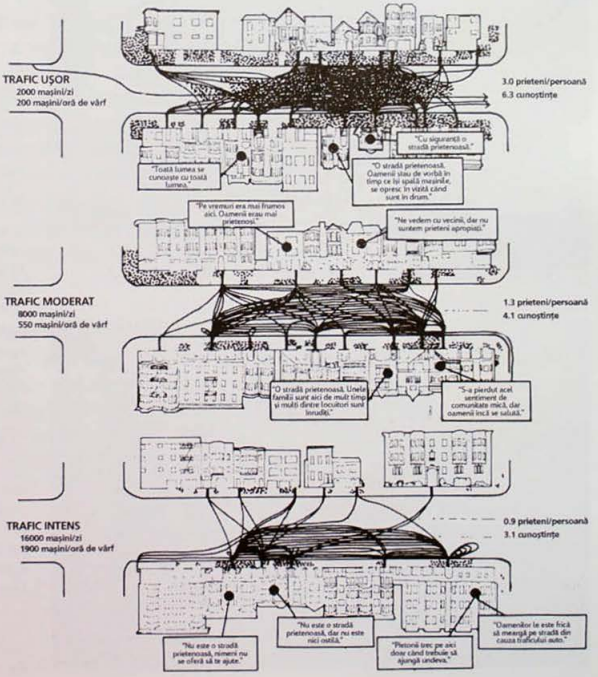

Hartă a frecvenţei activităţilor în aer liber (puncte) şi contactele între prieteni şi cunostinţe (linii) pe trei străzi paralele din San Francisco. Deasupra: Stradă cu trafic semaforizat Centru: Stradă cu trafic moderat Jos: Stradă cu trafic greu. Activităţile şi interacţiunile între prieteni şi cunostinţe sunt aproape inexistente. (În Appleyard şi Lintell: "The Environmental Quality of City Streets" [4].)

A elibera potenţialul ascuns

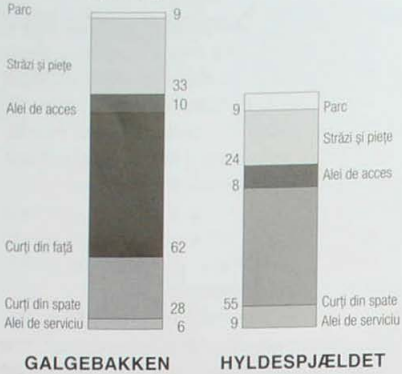

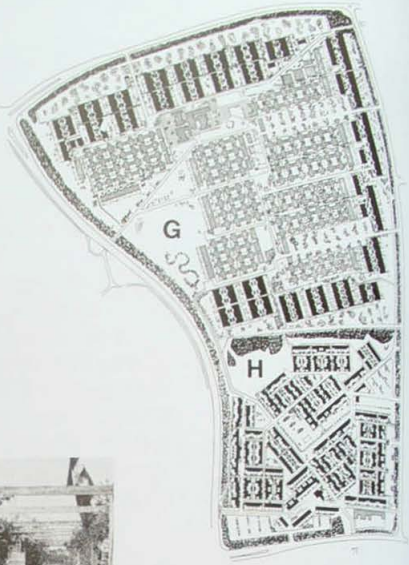

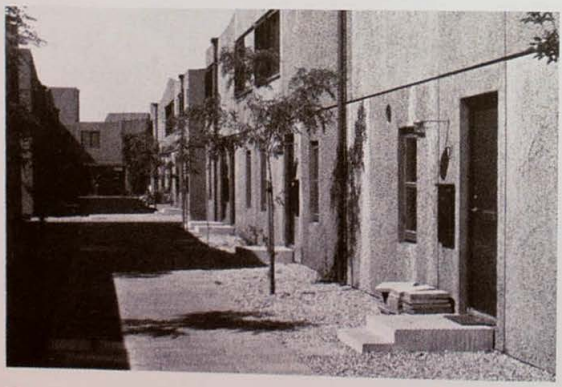

Două zone rezidenţiale aflate în apropiere una de cealaltă, în sudul Copenhagăi. Ambele zone au fost construite în 1973-75 şi sunt locuite de grupuri comparabile. Galgebakken (aria G) beneficiază de o mult mai bună configuraţie a spaţiilor în aer liber comparativ cu cealaltă zonă, Hyldespjaldet (aria H). Toate locuinţele din aria G au o curte în spatele casei, precum şi o curte semiprivată în faţă, în timp ce locuinţele din aria H au curţi numai în spate. Un studiu al activităţilor în aer liber care aveau loc în ambele zone sâmbăta pe timpul verii în anii1980-1981 a arătat că acestea se înregistrau cu o frecvenţă mai mare cu 30 la sută în aria G. S-a constatat că activităţile desfăşurate în curţile din faţă în aria G au fost factorul determinant al acestei diferenţe substanţiale. Deasupra: Plan al celor două zone 1: 12 500. Sus: Alee de acces şi curţile din faţă, aria G Jos: Alee de acces, aria H

Câte activităţi, pentru cât timp şi de ce natură

Sinteza acestor studii demonstrează o relaţie strânsă între calitatea mediului exterior şi activităţile în aer liber.

Cel puţin trei direcţii de explorare confirmă că dinamica activităţilor din spaţiile publice poate fi modificată măcar parţial prin intervenţii de proiectare. În perimetrul anumitor limite - regionale, climatice, sociale – planificarea poate influenţa parametrii referitori la *câte persoane* şi evenimente utilizează spaţiul public, *cât timp* durează activităţile individuale şi ce tipuri de activităţi se pot dezvolta.

Descătuşarea unui potenţial latent

Faptul că îmbunătăţirile calitative ale cadrului fizic generează o creştere marcată a activităţilor în aer liber subliniază ideea că o situaţie dată, într-o anumită zonă la o anumită oră, nu este întotdeauna un indicator corect al nevoii reale de spaţii publice şi de activităţi în aer liber. Crearea unui mediu adecvat pentru activităţi sociale şi recreaţionale a demonstrat de nenumărate ori existenţa unei necesităţi umane cenzurate şi ignorate în prealabil.

Când strada principală din Copenhaga a fost convertită în pietonal în 1962, fiind primul proiect de acest tip în Scandinavia, numeroşi critici au prezis că va fi pustie deoarece „activitatea urbană pur şi simplu nu e caracteristică nordului Europei". Astăzi, acest pietonal major şi celelalte care au fost adăugate ulterior sistemului sunt pline până la refuz cu oameni plimbându-se, odihnindu-se, urmărind evenimente, cântând sau vorbind unii cu alţii. În mod evident, temerile iniţiale au fost nefondate; viaţa urbană în Copenhaga fusese limitată atâta vreme cât nu existase posibilitatea fizică pentru desfăşurarea ei.

De asemenea, într-o serie de zone rezidenţiale recente, unde au fost amenajate spaţii publice de bună calitate, s-au dezvoltat activităţi pe care nimeni nu le crezuse posibile în cartierele daneze.

Tot aşa cum s-a observat că traficul auto tinde să se amplifice odată cu construcţia de noi drumuri, toate studiile de până acum cu privire la activitatea umană în oraşe şi suburbii par să indice că acolo unde se creează un cadru fizic mai bun, activităţile umane cresc în număr, durată şi varietate.

În oraşele din Europa, spaţiile urbane medievale sunt excepţional de potrivite pentru activităţile în aer liber datorită calităţilor spaţiale şi dimensiunilor ample. Spaţiile urbane din perioadele mai târzii sunt mult mai puţin reuşite din această privinţă, având tendinţa de a fi prea mari, prea late şi prea drepte. Stânga: Rothenburg ob der Tauber, un oraş medieval bine conservat din sudul Germaniei.

Martina Franca, Apulia, sudul Italiei. Diferenţele între zonele care au evoluat spontan şi cele planificate sunt evidente. Cunoaşterea intimă a scării umane care caracterizează oraşele medievale nu se regăseşte în zonele urbane mai recente, concepute de profesionişti.

Activităţile în aer liber şi tendinţele în arhitectură

Viaţa între clădiri – şi ideologiile planificării urbane

După ce am punctat în capitolele precedente o serie de aspecte pozitive ale vieţii urbane şi am demonstrat că scopul şi caracterul ei sunt determinate în mare parte de cadrul fizic, e firesc să cercetăm cum au influenţat principiile planificării urbane şi tendinţele arhitecturale din diverse perioade istorice activităţile în spaţii publice şi, implicit, activităţile sociale.

În Europa, există încă oraşe bine conservate din aproape toate perioadele istorice ale ultimului mileniu. Se pot găsi din abundenţă aşezări spontane şi planificate medievale; la fel şi oraşe renascentiste ori baroce, precum şi din fazele incipiente ale industrializării; oraşe-grădină inspirate de curentul romantic, şi, nu în ultimul rând, oraşe funcţionaliste, dominate de cultura automobilului. Astăzi avem posibilitatea de a le compara şi evalua în mod uniform structura şi caracteristicile, pentru că sunt toate încă în folosinţă.

În privinţa formei, există variaţiuni multiple ale diferitelor modele urbane, în special din perspectivă artistic-istorică. Însă pentru discuţia despre ideologiile planificării urbane şi activităţile în aer liber, numai două etape radicale din dezvoltarea oraşelor sunt relevante: una este legată de Renaştere, iar cealaltă de Industrializare şi de mişcarea funcţionalistă.

Evul Mediu – aspecte fizice şi sociale

Planificarea urbană, aşa cum o cunoaştem astăzi - o serie de specialişti proiectează oraşe pe hârtie şi, cu ajutorul machetelor, le prezintă apoi clienţilor, îşi are originile istorice în Renaştere. Planificare urbană şi urbanişti existau dinainte, aşa cum ne demonstrează o serie de oraşe greceşti şi romane; dar cu excepţia unui mic grup de colonii medievale târzii, oraşele apărute între circa 500 AD şi 1500 AD n-au fost planificate în adevăratul sens al cuvântului, ci s-au dezvoltat spontan, când a fost necesar, chiar la iniţiativa locuitorilor.

Piazza del Campo, Siena, Italia

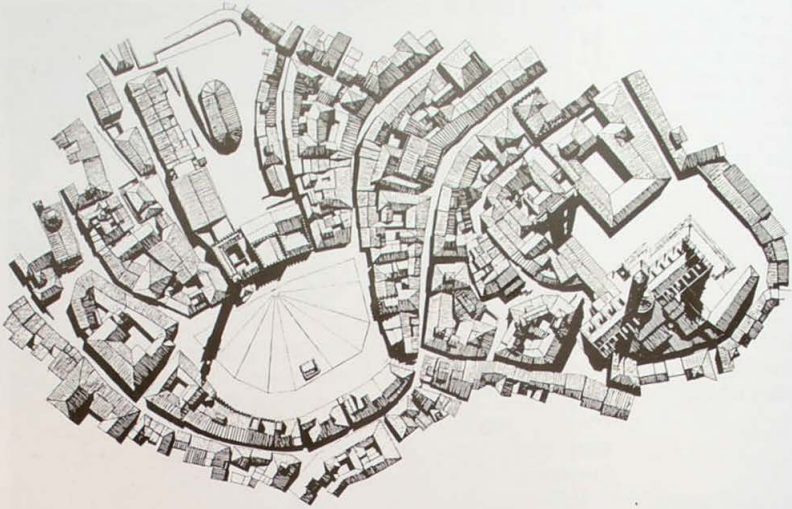

Deasupra:
Centrul oraşului Siena, Italia
Plan: 1:4000.

Este important de remarcat că aceste oraşe n-au evoluat pe baza unor planuri, ci printr-un proces lent care adesea s-a întins pe sute de ani; şi tocmai această încetineală a permis continua adaptare şi ajustare a mediului fizic la necesităţile populaţiei. Oraşul nu reprezenta un scop în sine, ci o unealtă cizelată de propria utilitate.

Rezultatul acestui proces, care se bazează pe multiple experienţe colective, s-a materializat în spaţii care şi astăzi oferă condiţii ideale pentru viaţa urbană.

În zilele noastre, multe oraşe medievale şi aşezări dezvoltate spontan sunt din ce în ce mai populare ca atracţii turistice, obiecte de studiu ori zone rezidenţiale tocmai datorită acestor virtuţi.

Prin natura evoluţiei lor, aceste oraşe şi spaţii posedă calităţi care se regăsesc numai în cazuri excepţionale în localităţile fondate mai recent. Aproape toate aşezările medievale sunt reprezentative în acest sens. Nu numai că străzile şi pieţele lor sunt construite în aşa fel încât să acomodeze petrecerea timpului şi mişcarea în aer liber, dar cei care le-au construit par să fi avut o înţelegere profundă cu privire la fundamentele şi detaliile acestui tip de proiectare.

Un exemplu edificator este Piazza del Campo din Siena. Cu un perimetru închis, orientată în funcţie de soare şi de climă, cu secţiunea concavă şi cu fântânile şi bolarzii plasaţi cu mare grijă, piaţa e configurată într-un mod ideal pentru a funcţiona ca loc de întâlnire sau „cameră de zi" pentru cetăţenii de atunci şi de acum.

Renaşterea – considerente vizuale

Din Evul Mediu încoace, bazele planificării urbane s-au schimbat radical de două ori.

Prima schimbare fundamentală a avut loc în timpul Renaşterii şi a apărut în legătură directă cu tranziţia de la aşezările neplanificate la cele planificate. Un grup de specialişti şi-a asumat răspunderea de a construi oraşe şi de a dezvolta ipoteze teoretice despre cum ar trebui să fie aşezările umane în mod ideal.

Oraşul nu mai era o unealtă, ci, în acest context, devenise în mare măsură operă de artă, fiind conceput, perceput şi realizat ca un întreg. Spaţiile dintre clădiri şi funcţiunile lor nu mai erau centrele de interes, atenţia concentrându-se mai degrabă pe efectele spaţiale, pe clădiri şi pe artiştii care le modelaseră.

În această perioadă, au trecut în prim-plan aspectele vizuale ale oraşului şi ale clădirilor sale – altfel spus, considerentele vizuale – care au fost transformate în criterii pentru arhitectură şi pentru designul urban de calitate. În acelaşi timp, au fost examinate şi anumite aspecte funcţionale, în particular problemele

Stânga: Palmanova, Italia (1593). Planul oraşului, văzut de sus.
Jos: Parc regal din secolul al optsprezecelea în Drottningholm, Suedia, şi axa centrală într-un proiect de locuinţe colective din Danemarca (1965).

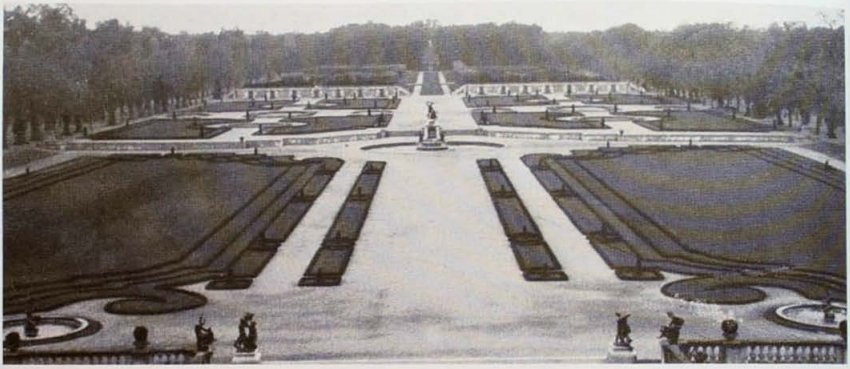

legate de apărare, transport şi funcţiuni sociale formalizate, cum ar fi paradele şi procesiunile. Cel mai semnificativ impact asupra bazelor planificării l-a avut însă în continuare preocuparea pentru expresia vizuală a oraşelor şi a clădirilor.

În Palmanova, oraşul renascentist în formă de stea construit de Scamozzi în 1593 la nord de Veneţia, toate străzile au aceeaşi lărgime – 14 metri – indiferent de scopul lor sau de poziţia în oraş. În contrast cu oraşul medieval, aceste dimensiuni nu sunt determinate în primul rând de rolul lor, ci de considerente predominant formale. Acelaşi lucru este valabil şi în privinţa pieţei principale, Piazza Grande, care, din cauza geometriei sale, măsoară 30 000 de metri pătraţi – de două ori şi ceva mai mare decât Campo din Siena. Această suprafaţă o face aproape inutilizabilă ca piaţă urbană a unui oraş mic. Pe de altă parte, planul oraşului este interesant din punct de vedere grafic şi, asemenea multor alte proiecte inspirate de Renaştere, îşi arată provenienţa pe planşetă.

Preocuparea pentru aspectele vizuale ale planificării urbane din această perioadă şi estetica articulată în acest context au influenţat în mod decisiv bazele tratării arhitecturale a acestor probleme în secolele următoare.

Funcţionalismul – dimensiunea fiziologic-funcţională

Cea de-a doua schimbare majoră a fundamentelor planificării a avut loc în jurul anului 1930 sub numele de funcţionalism. În perioada respectivă, aspectele funcţionale ale planificării s-au dezvoltat ca dimensiune independentă, suplimentară esteticii.

Baza pentru funcţionalism a constituit-o în primul rând cercetarea medicală care s-a dezvoltat între 1800 şi primele decade din 1900. Noile şi extinsele cunoştinţe în domeniul medicinei au creat un cadru propice pentru elaborarea unor criterii pentru o arhitectură satisfăcătoare din punct de vedere sanitar. Locuinţele trebuia să beneficieze de lumină, aer, soare şi ventilaţie, iar locatarii trebuia să aibă acces la spaţii în aer liber. Cerinţele pentu clădiri detaşate, orientate în funcţie de soare - aşa cum în prealabil fuseseră orientate spre stradă - precum şi separarea locurilor de muncă de zonele rezidenţiale au fost principii formulate în această perioadă pentru a asigura condiţii de viaţă sănătoase şi pentru a distribui beneficiile mediului fizic într-un mod mai echitabil.

> „Dacă vrem locuinţe cu aceleaşi standarde de igienă pentru toată lumea, atunci criteriile de acces direct la lumina soarelui vor conferi zonelor rezidenţiale un caracter cu totul nou. De aceea, este necesar să avem un sistem deschis de orientare a

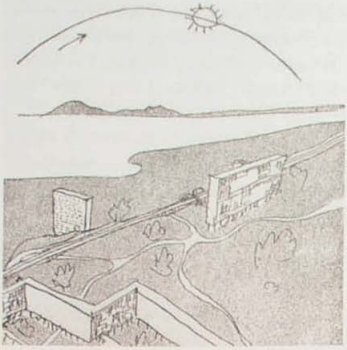

Sus: Accentul pus pe însorire, lumină, zone verzi şi eliminarea spaţiilor publice urbane sunt clar exprimate în ilustraţia care acompaniază manifestul funcţionalist al arhitectului Le Corbusier. ("Concerning Town Planning" [36]).
Centru: Condominiumuri în Toronto, Canada.
Jos: Locuinţe colective în Berlin.

clădirilor în funcţie de direcţia soarelui: est-vest pentru clădiri cu apartamente transversale şi nord-sud pentru celelalte tipuri. În primul caz însă, clădirea are avantajul că permite ventilarea transversală şi oferă locuinţelor o latură însorită cu adevărat eficientă [2]." G. Asplund în *Acceptera*, 1930.

Dispariţia străzilor

Funcţionaliştii nu menţionau însă implicaţiile psihologice şi asupra vieţii sociale pe care le are designul clădirilor şi al oraşelor. Aceeaşi lipsă de interes putea fi remarcată şi în privinţa spaţiilor publice. Faptul că proiectarea clădirilor putea să influenţeze activităţile de joacă, interacţiunile umane şi posibilităţile de întâlnire, pentru a enumera numai câteva exemple, nu a fost luat în considerare. Funcţionalismul s-a manifestat ca ideologie de planificare orientată strict către aspectele fizice şi materiale. Una dintre cele mai evidente consecinţe ale acestui curent a fost faptul că străzile şi pieţele au dispărut din proiecte.

De-a lungul întregii istorii a umanităţii, străzile şi pieţele au constituit puncte focale şi locuri de întâlnire, însă odată cu apariţia funcţionalismului au fost declarate de-a dreptul indezirabile. În locul lor au fost introduse şosele, alei şi peluze nesfârşite.

Fundamentele planificării „modernismului târziu"

Pe scurt, estetica formulată în timpul Renaşterii şi dezvoltată în secolele următoare, precum şi învăţăturile funcţionaliste cu privire la aspectele practice ale planificării, sunt ideologiile care au stat la baza construirii oraşelor şi zonelor rezidenţiale din 1930 până în ultima decadă a secolului douăzeci. Aceste concepte au fost examinate în profunzime pe parcursul ultimilor ani şi au fost articulate distinct în normative şi regulamente de construcţie; pe ele s-a axat o proporţie covârşitoare a muncii arhitecţilor şi urbaniştilor în timpul acestor decade importante, când s-a realizat majoritatea fondului construit în ţările industrializate.

Potenţialul social al planificării axate pe funcţionalism

În anii '30, nimeni n-a avut posibilitatea să vizualizeze cum va fi viaţă în noile oraşe, atunci când viziunile estetice şi funcţionaliste ale arhitecţilor vor fi devenit realitate.

Ca alternativă la locuinţele existente ale clasei muncitoare – întunecoase, suprapopulate şi nesănătoase - blocurile multietajate noi, uşoare şi luminoase prezentau numeroase avantaje evidente şi constituiau soluţii uşor de justificat.

„Tânjeala romantică" din oraşele vechi, nemodernizate, era atacată cu ardoare în manifestele funcţionaliste.

Consecinţele asupra mediului social au fost însă scăpate din vedere, întrucât influenţa clădirilor asupra activităţilor din afara

lor şi, implicit, asupra posibilităţilor sociale, nu era conştientizată şi recunoscută. Nimeni nu dorea să diminueze sau să excludă viaţa socială; dimpotrivă, s-a considerat că vastele peluze dintre clădiri vor stimula activităţile recreaţionale şi o viaţă socială bogată. Pe planşetă, desenele în perspectivă mişunau de oameni şi de activităţi. Corectitudinea viziunilor despre cum aveau să funcţioneze aceste spaţii verzi întru unificarea zonelor construite nu era nici contrazisă de nimeni, nici investigată în detaliu.

Evaluarea consecinţelor planificării strict fizic-funcţionaliste n-a fost posibilă decât douăzeci-treizeci de ani mai târziu, în anii '60 şi '70, când marile zone rezidenţiale cu turnuri de locuinţe erau deja construite.

O trecere în revistă a unui eşantion relativ mic de principii de planificare reflectate în proiectele funcţionaliste explică mai bine efectele acestei abordări asupra vieţii din spaţiile publice.

Planificarea funcţionalistă şi viaţa dintre clădiri

Distanţarea şi rarefierea locuinţelor le-a asigurat suficientă lumină şi aer, dar, pe de altă parte, a determinat scăderea densităţii locuitorilor şi a evenimentelor. Diferenţierea funcţională între locuinţe, fabrici, instituţii etc. a redus dezavantajele fiziologice, dar a diminuat şi posibilităţile de contact.

Distanţele mari între oameni, evenimente şi funcţiuni au devenit caracteristice pentru zonele mai noi ale oraşelor. Transportul bazat pe automobile a contribuit la rândul lui la reducerea activităţilor în aer liber.

Termenul „desert planning" introdus de Gordon Cullen în cartea sa *Townscape* [10] descrie cu maximă acurateţe consecinţele planificării funcţionale.

Cartierele de locuinţe individuale – viaţă în jurul, dar nu între case

În paralel cu dezvoltările funcţionaliste de blocuri multietajate, în multe ţări (printre care Scandinavia, Statele Unite ale Americii, Canada şi Australia), datorită răspândirii automobilelor, au apărut şi vaste zone rezidenţiale cu locuinţe unifamiliale.

În astfel de cartiere au fost create condiţii dezirabile pentru activităţile în aer liber, prin intermediul grădinilor şi curţilor. În acelaşi timp însă, activităţile exterioare comune au fost reduse drastic din cauza configuraţiei şoselelor, traficului auto şi dispersării locuitorilor şi evenimentelor. În aceste zone, mass media şi centrele comerciale au rămas ultimele puncte de contact cu lumea înconjurătoare întrucât viaţa în spaţii publice a fost eliminată total.

Stradă suburbană, Victoria, Australia.

Stradă suburbană, Colorado, SUA.

Viaţa urbană - expulzată în afara noilor cartiere

Aceste exemple arată cum – şi cât de drastic - a influenţat planificarea funcţionalistă activitatea dintre clădiri. Viaţa urbană a fost literalmente expulzată în afara noilor cartiere, nu ca urmare a intenţiilor planificării, ci ca rezultat secundar al unui lung şir de alte considerente.

În timp ce oraşul medieval cu caracteristicile şi dimensiunile sale atrăgea oameni şi evenimente pe străzi şi în pieţe, încurajând traficul pietonal şi petrecerea timpului afară, suburbiile şi cartierele dormitor fac exact opusul.

Aceste zone accentuează diminuarea şi rarefierea activităţilor în aer liber rezultate deja ca urmare a schimbărilor în producţia industrială şi a noilor condiţii sociale.

Dacă unei echipe de urbanişti i s-ar fi dat la un moment dat sarcina de a face totul posibil pentru a elimina orice semn de vitalitate dintre clădiri, cu greu ar fi putut face mai mult decât ceea ce s-a realizat prin neglijenţa manifestată în crearea suburbiilor şi a numeroaselor scheme funcţionaliste de redezvoltare.

Revolta postmodernă împotriva rigidităţii modernismului a produs un mare număr de clădiri contorsionate, preocupate de mesajul artistic şi nu de utilitatea lor pentru locuitori.
Pe de altă parte, s-a demonstrat într-o serie de cazuri că arhitectura contemporană poate să servească şi să îmbunătăţească viaţa de zi cu zi dinăuntrul şi din afara clădirilor. Grija şi implicarea în procesul de proiectare fac marea diferenţă.

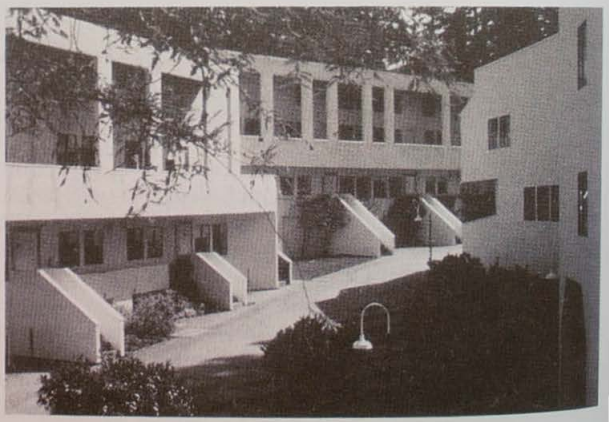

Deasupra: Nou cartier de locuinţe. Rotterdam, Olanda.
Jos: Kresge College, Santa Cruz, California, construit în jurul unei străzi proiectate cu grijă. (Arhitecţi: Charles Moore şi W. Turnbull.)

Viaţa între clădiri
– în condiţiile sociale actuale

Între participarea activă şi consumul pasiv

Nu întâmplător aprecierile critice la adresa funcţionalismului, a noilor cartiere urbane şi a suburbiilor sunt direcţionate în primul rând către problema spaţiilor publice neglijate, distruse sau de-a dreptul absente.

Telefonul, televiziunea, înregistrările video, computerele etc. au introdus noi modalităţi de interacţiune. Mai nou, contactele directe din spaţiile publice pot fi înlocuite prin comunicare electronică. Prezenţa activă, participarea şi experienţa pot fi substituite prin uitatul pasiv la fotografii, pentru a vedea ceea ce au trăit alţii în alte părţi. Automobilul a făcut posibilă înlocuirea participării active la evenimente sociale spontane cu excursii selective, care vizează numai anumiţi prieteni şi anumite evenimente.

S-au deschis într-adevăr posibilităţi nenumărate pentru a compensa ceea ce s-a pierdut. Tocmai din acest motiv, faptul că neglijarea spaţiului public este încă un subiect de critică ne pune într-adevăr pe gânduri.
Ceva lipseşte.

Proteste

Faptul că ceva lipseşte este indicat emfatic de protestele larg răspândite împotriva metodelor curente ale planificării urbane. Acestea sunt evidente atât în dezbaterile despre oraş şi despre locuire, cât şi în doleanţele locatarilor care se asociază pentru a solicita îmbunătăţirea mediului fizic. Cerinţele curente se referă în general la condiţii mai bune pentru traficul pietonal şi cu bicicletele, pentru copii şi pentru cei în vârstă, şi la un cadru adaptat pentru activităţi recreaţionale şi funcţiuni comunitare şi sociale.

Proiecte

Faptul că ceva lipseşte a fost exprimat şi de către noua generaţie de arhitecţi şi urbanişti aflaţi într-un conflict puternic cu modernismul şi suburbiile [30, 34]. Renaşterea oraşului ca scop major al arhitecturii, incluzând planificarea atentă a spaţiilor publice - străzi, pieţe, parcuri – reflectă şi canalizează acest val de proteste din rândul populaţiei.

Tendinţe

Faptul că ceva lipseşte a fost accentuat şi în ultimii ani de un număr de tendinţe de dezvoltare în societatea industrializată din vest [9].

Modelele familiale se schimbă. Numărul de membri ai unei familii medii a scăzut; în Scandinavia, a ajuns la 2,2 persoane. Cererea pentru oportunităţi sociale uşor accesibile în afara casei creşte în consecinţă. Componenţa populaţiei se schimbă de asemenea – sunt mai puţini copii şi mai mulţi adulţi. Situaţia în care un procent de douăzeci la sută din populaţie este compus din bătrâni, în stare bună de sănătate, cu zece, douăzeci sau chiar treizeci de ani la dispoziţie pentru a se bucura de viaţă după pensionare, a devenit din ce în ce mai întâlnită în multe ţări industrializate. În Scandinavia, acest grup al populaţiei, care are o mulţime de timp liber, utilizează cel mai frecvent spaţiile urbane. Daca aceste spaţii merită să fie utilizate, vor fi – cu siguranţă.

Situaţia în ceea ce priveşte locurile de muncă se schimbă de asemenea rapid. Multe slujbe au fost golite de conţinutul social şi creativ prin măsuri de tehnologizare şi eficientizare. De obicei, dezvoltarea tehnologică înseamnă o reducere atât a sarcinii de lucru, cât şi a cantităţii de timp petrecute la serviciu. Oamenii dispun de mai mult timp liber şi, pe de altă parte, o serie de nevoi sociale şi creative trebuie să fie satisfăcute în alte părţi decât la locurile de muncă.

Zonele rezidenţiale, oraşul şi spaţiile publice - de la centrul comunitar la piaţa principală – formează tocmai cadrul fizic care ar putea satisface aceste nevoi.

Noi tipare ale vieţii stradale

Schimbările în condiţia societăţii urbane sunt exprimate cel mai clar prin modificările recente în tiparele vieţii stradale.

În întreaga lume, centrele urbane altădată dominate de automobile au fost transformate în sisteme de pietonale. Utilizarea spaţiilor publice a crescut semnificativ, cu mult dincolo de activităţile comerciale; s-a dezvoltat o viaţă urbană socială şi recreativă complexă.

În Copenhaga, de exemplu, transformările au început în 1962. De atunci, au fost create din ce în ce mai multe străzi pietonale. Viaţa urbană s-a intensificat an de an, crescând în diversitate, creativitate şi ingeniozitate [16]. Au apărut diverse festivaluri folclorice şi un carnaval imens, extrem de popular. Înainte nimeni nu ar fi crezut că astfel de evenimente s-ar putea întâmpla în Scandinavia. Acum se întâmplă deoarece a apărut nevoia pentru existenţa lor. Cu atât mai semnificativ este faptul că activităţile de zi cu zi s-au diversificat şi înmulţit. Un studiu din 1995 al vieţii stradale din centrul oraşului Copenhaga dezvăluie creşterea

Noua şi intensa utilizare a spaţiilor publice reflectă schimbările din societate. Cererea de facilităţi sociale şi recreaţionale oferite de spaţiile publice este în creştere. O parte din ce în ce mai mare a populaţiei foloseşte aceste spaţii şi poate fi observată o schimbare substanţială de la utilizările pasive la cele active. (Zile de vară în Copenhaga)

activităţilor sociale şi recreative de patru ori în ultimele două decenii. Oraşul n-a crescut în această perioadă, dar viaţa de stradă cu siguranţă da. În aceaşi ordine de idei, şi în zonele rezidenţiale spaţiile publice sunt folosite mult mai mult atunci când au calitatea corespunzătoare. Aceste spaţii sunt în mod evident necesare, în toate mărimile şi varietăţile – de la micile străzi rezidenţiale până la marile pieţe urbane.

Viaţa între clădiri – o calitate independentă şi poate un nou început

Criticile, reacţiile şi viziunile privind îmbunătăţirea condiţiilor de trai şi a oraşelor în sine formează baza pentru examinarea în cele ce urmează a cadrului fizic pentru viaţa dintre clădiri.

Ca punct de plecare, nu propunem programe complexe şi ambiţioase; dimpotrivă, pornim de la ideea că viaţa de zi cu zi, situaţiile obişnuite şi spaţiile în care se desfăşoară acestea trebuie să constituie centrul atenţiei şi efortului nostru. Acest concept este exprimat prin trei cerinţe modeste, dar cuprinzătoare pentru spaţiile publice:

- condiţii dezirabile pentru activităţile în aer liber
- condiţii dezirabile pentru activităţile opţionale, de agrement
- condiţii dezirabile pentru activităţile sociale

Pentru ca oamenii să circule cu uşurinţă şi încredere, să zăbovească în oraşe şi în zonele rezidenţiale, să se bucure de spaţii, clădiri şi de viaţa oraşului, să se întâlnească cu alte persoane, într-un mod informal sau organizat, calitatea oraşelor şi a arhitecturii trebuie să ţină seama de aceste trei cerinţe fundamentale - astăzi, la fel ca şi în trecut.

Importanţa acestor criterii nu poate fi supraestimată. Sunt cerinţe modeste care au drept scop un cadru mai bun şi mai util pentru activităţile cotidiene. Pe de altă parte, un mediu care facilitează viaţa urbană şi activităţile comune reprezintă, întotdeauna, o calitate valoroasă, independentă şi – poate – un nou început.

2. PREMISELE PLANIFICĂRII

Proces şi proiectare
Simţurile, comunicarea şi dimensiunile
Viaţa între clădiri - un proces

Proces şi proiectare

Subiectul acestei cărţi este interacţiunea între mediul fizic şi activităţile care se desfăşoară în spaţiile publice exterioare. Activităţile sociale în aer liber sunt, în mod necesar, parte integrantă din această relaţie.

În secţiunile anterioare s-a vorbit despre oportunităţi de a întâlni alţi oameni, de a stabili şi de a menţine contacte, de a intra în vorbă cu vecinii. Au fost oferite de asemenea exemple despre relaţia directă între amploarea activităţilor în aer liber şi frecvenţa interacţiunilor între vecini. Cu cât mai mulţi rezidenţi petrec timp în aer liber, cu atât mai des se întâlnesc şi interacţionează – prin urmare se schimbă mai multe saluturi, se înfiripă mai multe conversaţii.

Nu există, totuşi, suficiente argumente pentru a trage concluzia din aceste exemple că atât contactul superficial, cât şi legăturile mai complexe între vecini se dezvoltă mai mult sau mai puţin automat, doar pe baza anumitor configuraţii ale mediului construit. E nevoie de mult mai mult decât un anume tip de arhitectură pentru ca aceste interacţiuni să aibă loc. Un design de calitate, adaptat oamenilor, le încurajează însă.

Premise pentru activităţi comunitare

Pentru ca interacţiunile între vecini şi diferitele forme de activitate comună să se dezvolte dincolo de un nivel superficial, este în general necesar un numitor comun semnificativ, alcătuit din experienţe, interese sau probleme comune.

Această condiţie e cu precădere valabilă pentru legăturile mai profunde, cu adevărat semnificative.

În ceea ce priveşte, pe de altă parte, cazul contactelor superficiale, de natură mai mult funcţională, cadrul fizic joacă, fără îndoială, un rol direct şi crucial.

Interacţiunea dintre procese şi proiecte

Interacţiunea dintre activităţile şi procesele sociale din spaţiile publice trebuie, prin urmare, să fie examinată pe mai multe niveluri - luând în considerare caracteristicile fiecărei zone, precum şi interesele şi nevoile diferitelor tipuri de rezidenţi, respectiv utilizatori.

În fiecare caz în parte, se poate observa cum cadrul fizic influenţează în măsură mai mare sau mai mică viaţa socială a acestora.

Astfel, mediul construit poate fi proiectat de aşa natură încât să împiedice anumite forme de contact: arhitectura poate sta – literalmente - în calea anumitor activităţi.

Pe de altă parte, şi opusul e valabil – cadrul fizic poate fi conceput pentru a oferi un spectru mai larg de posibilităţi de interacţiune astfel încât proiectarea şi procesele sociale să se susţină unele pe altele. În acest context trebuie văzută relaţia

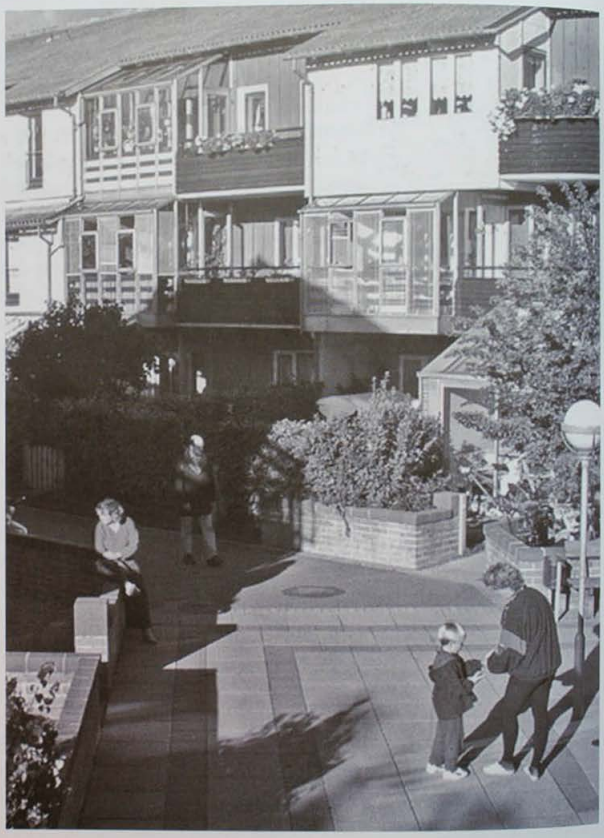

Atunci când intrările, balcoanele, verandele, curţile şi grădinile sunt orientate către stradă, oamenii pot urmări viaţa din spaţiul public şi se întâlnesc frecvent în cursul activităţilor de zi cu zi. Acesta e un factor important în construirea reţelelor sociale. (Sibeliusparken, Copenhaga, Danemarca. Arhitecţi: Fællestegnestuen)

Subdiviziunea proiectelor de locuinţe a devenit o tehnică destul de răspândită în zonele rezidenţiale scandinave mai noi. S-a constatat că grupurile de dimensiuni reduse de locuinţe, de circa 15-30 de gospodării, funcţionează bine şi sunt optime pentru stimularea interacţiunii sociale. Dreapta: Skaade, Danemarca. 1985. (arh: C. F. Møllers Tegnestue.) Jos: Blocul ca unitate organizatoare.

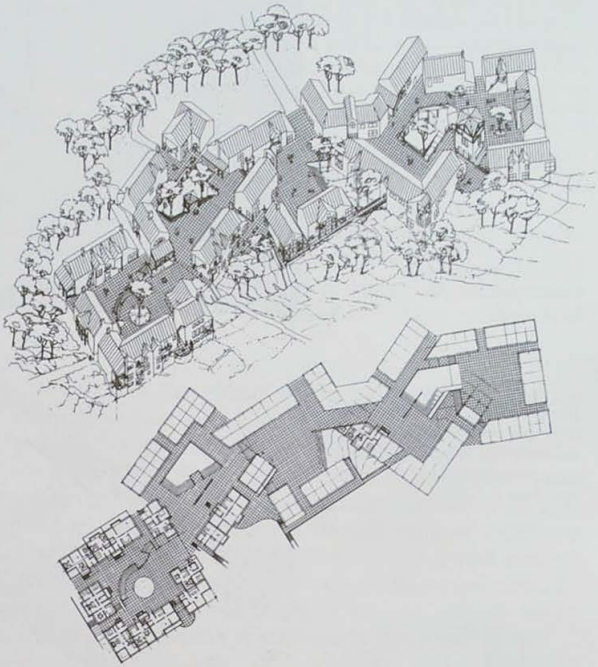

dintre spaţiile publice şi viaţa între clădiri: potenţialul social poate fi obstrucţionat sau poate fi încurajat.

Următoarele exemple ilustrează în detaliu încercări practice de a dezvolta interacţiuni între procese şi proiecte. Vor fi introduse de asemenea un număr de principii şi definiţii.

Structura socială

Necesitatea de a crea subdiviziuni şi grupuri pentru a permite proceselor democratice să funcţioneze este evidentă la locul de muncă, în asociaţii, şcoli şi universităţi.

În universităţi, de exemplu, există o ierarhie ce constă în facultăţi, institute, departamente şi, în cele din urmă, grupuri de studiu – cea mai mică unitate. Această structură presupune diverse niveluri pentru luarea deciziilor şi oferă individului o serie de puncte de referinţă sociale şi profesionale.

Proiectul de locuinţe colective Tinggarden, la sud de Copenhaga (construit între 1977 şi 1979), este împărţit în 6 grupuri de locuinţe (de la A la F), fiecare cu o medie de 15 gospodării. Fiecare grup este construit în jurul unei pieţe şi al unei clădiri comunitare (2). Centrul comunitar (1), destinat tuturor locuitorilor, este situat pe strada principală. (Arhitecţi: Tegnestuen Vandkunsten)

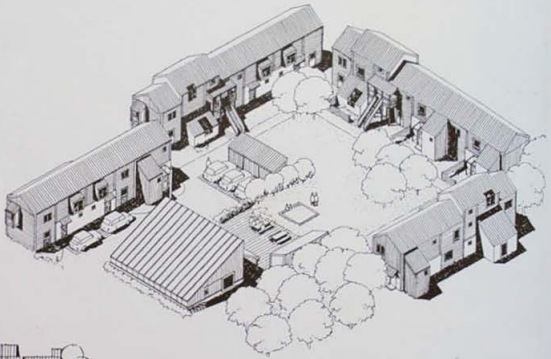

Dreapta: Grup de locuinţe (A) organizat în jurul a două spaţii comune: un scuar în aer liber şi o clădire comunitară.
Jos: Plan 1:1750.

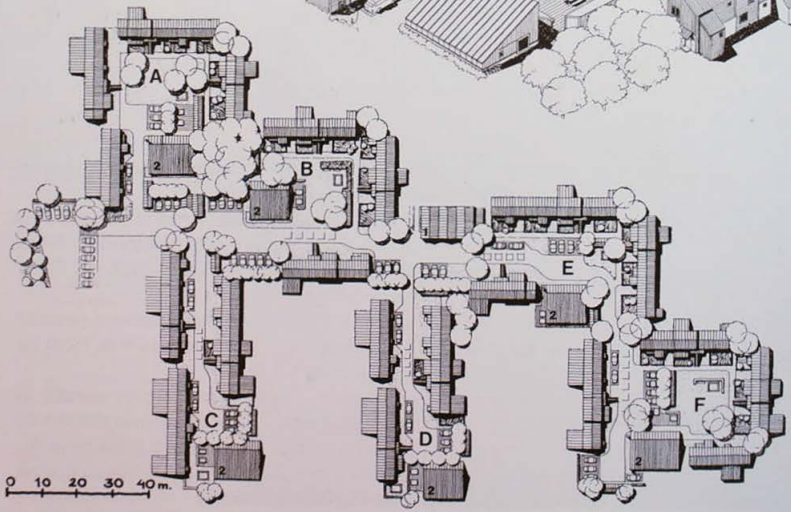

Structura socială – în context rezidenţial

Tinggården [49], proiectul danez de locuinţe colective cu optzeci de unităţi de închiriat construite în 1978, este un exemplu de complex rezidenţial în care arhitecţii au dat atenţie atât structurii sociale, cât şi celei fizice. Scopul a fost de a face ca proiectul şi procesele interumane asociate să funcţioneze împreună.

Proiectarea a fost realizată împreună cu viitorii rezidenţi şi ilustrează o atitudine clară în privinţa structurii sociale dorite.

Complexul este împărţit în şase grupuri de aproximativ cincisprezece unităţi de locuinţe individuale, fiecare cu câte o clădire comunitară. Acestora li se adaugă încă un mare centru comunitar pentru întregul ansamblu. Această diviziune ierarhică - locuinţă, grup de locuinţe, complex de locuinţe, oraş - este motivată de dorinţa de a consolida comunitatea şi procesele democratice în fiecare grup rezidenţial în parte, precum şi în ansamblu.

Structura fizică – în context rezidenţial

Structura fizică a ansamblului rezidenţial în discuţie reflectă şi sprijină structura socială dorită.

Ierarhia grupurilor sociale se oglindeşte în cea a spaţiilor comunitare: fiecare familie are o cameră de zi; apoi locuinţele sunt organizate în jurul spaţiilor comune - scuarul şi clădirile comunitare; şi, în cele din urmă, întregul complex e construit de-a lungul unei străzi publice pe care se află şi centrul comunitar principal. Membrii familiei se întâlnesc în camera de zi, locuitorii din fiecare grup rezidenţial se întâlnesc în scuar, iar locuitorii din întregul cartier se întâlnesc pe strada principală.

Interacţiunea dintre proces şi proiect

Ideea de la baza acestui ansamblu şi a altor proiecte imobiliare comparabile este că structura fizică - proiectul – sprijină atât vizual, cât şi funcţional structura socială.

Vizual, structura socială este exprimată în plan fizic prin plasarea reşedinţelor în jurul scuarurilor sau a străzilor comune.

Funcţional, este susţinută prin stabilirea spaţiilor comune, atât înăuntru, cât şi în afara clădirilor, într-o reţea ierarhică.

Principala funcţie a spaţiilor comune este de a oferi un fundal pentru viaţa între clădiri, pentru activităţile de zi cu zi neplanificate - plimbări, opriri, jocuri şi interacţiuni sociale simple, care pot genera o viaţă colectivă, aşa cum şi-o doresc rezidenţii.

Structuri difuze

Un contrapunct la Tinggården, cu diviziunile sale sociale şi spaţiale, sunt zonele tipice de suburbie cu locuinţe unifamiliale sau cartierele de blocuri multietajate. Aici, structura socială e redusă de multe ori la cea mai mică unitate: familie/gospodărie. Între această celulă de bază şi cea mai mare unitate a sistemului

Structură difuză. Zonă suburbană, Melbourne, Australia.

– ca de exemplu centrul oraşului sau un centru comercial – există numai subdiviziuni difuze. Din punct de vedere fizic, structura acestor zone se manifestă similar, fără diviziuni clare. Lotizările unifamiliale au o alcătuire interioară difuză şi limite imprecise. Nu este clar nici de unde „aparţine" locuinţa individuală, nici unde „se termină" zona rezidenţială. Designul străzilor rar ia în considerare unde şi cum pot avea loc activităţi comune. În aceste condiţii, structura fizică în sine, din cauza ambiguităţii, devine un obstacol pentru activităţile din spaţiul public.

Cele două exemple de tipologii rezidenţiale ilustrează cum se poate lucra cu conceptele de structură socială şi fizică în contextul locuirii şi subliniază că spaţiile publice şi viaţa între clădiri trebuie relaţionate cu procesele sociale şi dimensiunile diverselor grupuri implicate. Exemplele scot de asemenea în evidenţă în ce fel viaţa între clădiri şi prilejurile de întâlnire se integrează eforturilor de a dezvolta şi menţine procesele sociale.

Grade de intimitate

Legat de introducerea sistemelor ierarhice de spaţii comune - de la camera de zi la piaţa centrală - şi de relaţia dintre acestea şi diferitele grupuri sociale, se pot defini mai multe nuanţe în calitatea unor spaţii de a fi publice sau private.

La un capăt al acestei scări se află reşedinţa personală cu un spaţiu privat în aer liber, cum ar fi o grădină sau un balcon. Apoi, spaţiile comune din ansamblurile rezidenţiale sunt într-adevăr accesibile tuturor, dar au - din cauza legăturii strânse cu un număr limitat de reşedinţe - un caracter semipublic. Spaţiile comune ale întregului cartier au un caracter public mai accentuat, în timp ce piaţa centrală, de exemplu, este în totalitate publică. Nuanţele dintre public şi privat pot fi mult mai diferenţiate decât s-a arătat aici sau, dimpotrivă, considerabil mai puţin definite, precum în

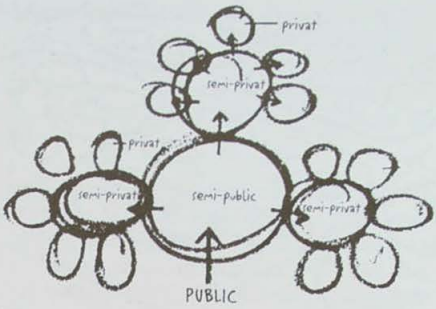

Diagramă care arată organizarea ierarhică a unei zone rezidenţiale cu spaţii private, semiprivate, semipublice şi publice. Claritatea structurii facilitează supravegherea în mod natural, îi ajută pe locuitori să identifice persoanele care „aparţin" zonei şi îmbunătăţeşte capacitatea grupului de a lua decizii cu privire la problemele comune. (Din Oscar Newman, Defensible Space [41].)

cazul cartierelor cu blocuri de apartamente sau suburbiilor cu reşedinţe unifamiliale. În multe astfel de cazuri, nu există aproape nicio cale de mijloc sau de tranziţie între privat şi public.

Teritoriu, securitate şi sentimentul de apartenenţă

Stabilirea unei structuri sociale şi a unei structuri fizice cu o ierarhie corespunzătoare permite mişcarea dinspre grupuri mici şi spaţii pe măsură către cele mai mari şi dinspre spaţiul privat către cel public, generând un sentiment de securitate, dar şi de apartenenţă la zonele din jurul locuinţei. Zona pe care individul o percepe ca aparţinând de mediul său rezidenţial se poate extinde mult dincolo de reşedinţă în sine. Acest lucru poate duce la utilizarea mai intensă a spaţiilor publice – de exemplu părinţii sunt dispuşi să le permită copiilor să se joace în aer liber de la o vârstă mai fragedă.

Configurarea zonelor rezidenţiale astfel încât să existe o gamă de spaţii în aer liber cu locuri semipublice, intime şi familiare în apropierea locuinţei ajută oamenii din zonă să se cunoască mai bine. În plus, faptul că aceste spaţii aparţin unei zone rezidenţiale implică şi un grad mai mare de supraveghere şi de responsabilitate colectivă atât pentru spaţiul public, cât şi pentru casele din jur. Spaţiile publice devin parte din habitatul colectiv şi sunt protejate împotriva vandalismului şi a criminalităţii tot aşa cum sunt protejate locuinţele în sine [9,40].

Împărţirea zonelor rezidenţiale în comunităţi mai mici şi mai bine definite, care devin verigi într-un sistem ierarhic mai complex, este din ce în ce mai recunoscută ca soluţie şi este folosită adesea în noile proiecte. Numeroase exemple demonstrează că locuitorii acestor zone sunt în măsură să se organizeze mai rapid şi mai eficient pentru activităţile de grup şi pentru a rezolva problemele comune.

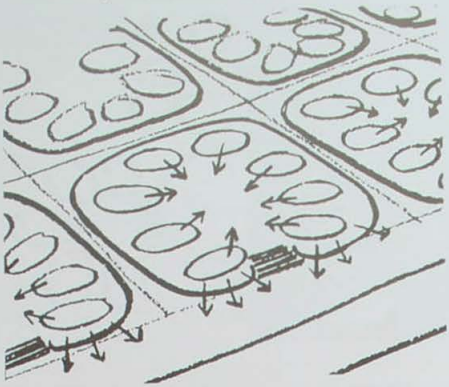

Organizarea ierarhică a zonelor rezidenţiale, cu tranziţii clar marcate între spaţiile private şi cele comune. (Din Oscar Newman, Defensible Space [41].)
O definiţie clară a limitelor este un pas important în clarificarea organizării interne şi rezolvarea problemelor locale.
Stânga jos: Intrări clar delimitate ale grupurilor de locuinţe (Byker, Newcastle-upon-Tyne.)
Dreapta jos: Panou neoficial de bun venit instalat de un grup comunitar militant pentru o subdiviziune a oraşului Copenhaga: "24 000 de locuitori - conduşi de Copenhaga".

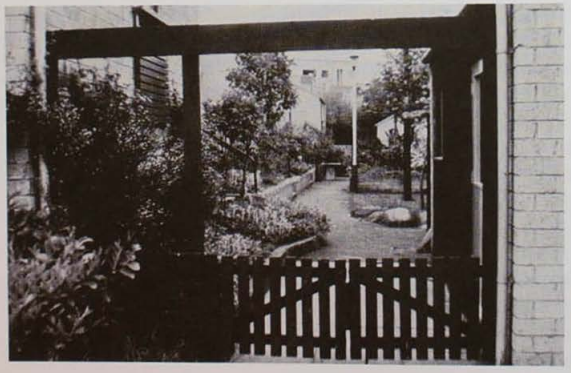

Un alt domeniu în care se practică reorganizarea în unităţi mai mici şi mai bine conturate este renovarea cartierelor existente. Una dintre problemeleimportante în aceste vaste zone de locuinţe publice ţine tocmai de dimensiunea lor şi de spaţiile publice imprecis definite, care, fiind prea mari şi prost organizate, au devenit ale nimănui.

Zone de tranziţie - tranziţii domoale

În concluzie, o menţiune specială se cuvine tranziţiilor treptate, domoale între diferitele categorii de spaţii publice. Este în general oportun ca trecerea de la, să zicem, o stradă orăşenească la un cartier rezidenţial să fie semnalizată fizic; dar în acelaşi timp, este important ca indicarea acestei diferenţe să nu fie o demarcaţie atât de fermă încât să împiedice contactele cu lumea din afară. Spre exemplu, conexiunile vizuale sunt necesare pentru ca un copil să poată vedea dacă sunt alţi tovarăşi în locurile de joacă din apropiere.

Exemple bune de structuri sociale şi fizice, precum şi de zone de tranziţie bine gândite, clar conturate, dar în acelaşi timp accesibile şi uşor de traversat se găsesc în proiectele rezidenţiale ale lui Ralph Erskine din Landskrona şi Sandvika, Suedia şi la Byker în Newcastle, Marea Britanie [7].

Complexul Byker este un proiect de revitalizare urbană prin care 12.000 locuitori dintr-o zonă de case înşiruite în stare proastă au fost mutaţi în locuinţe noi, construite pe amplasamentul vechilor structuri care au fost demolate. Pentru a facilita transferul şi continuitatea de la vechile la noile rezidenţe, s-au investit multă atenţie şi grijă în împărţirea noului proiect în subunităţi clar definite - zone şi districte care corespund vechilor străzi şi cartiere. Mai mult, a fost realizată o demarcare fizică precisă a zonelor de tranziţie prin portaluri şi porţi, astfel încât fiecare grup de locuinţe e uşor de identificat; pe de altă parte, au fost evitate limitele solide care ar împiedica vizitele dintr-o zonă în alta.

Configuraţia fizică poate încuraja sau împiedica contactele vizuale şi auditive în cel puţin cinci moduri diferite.

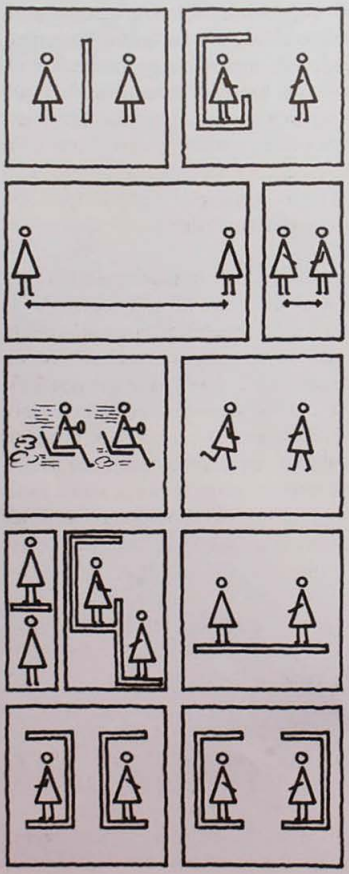

ÎMPIEDICAREA CONTACTELOR *contacte vizuale şi auditive*	*ÎNCURAJAREA CONTACTELOR* *contacte vizuale şi auditive*
1. pereţi	*1. fără pereţi*
2. distanţe mari	*2. distanţe mici*
3. viteze mari	*3. viteze reduse*
4. niveluri multiple	*4. un singur nivel*
5. orientare spate la spate	*5. orientare faţă în faţă*

Simţurile – un aspect necesar în proiectare

Înţelegerea simţurilor umane - modul şi aria în care funcţionează - este o condiţie absolut necesară pentru proiectarea şi dimensionarea spaţiilor în aer liber şi a clădirilor.

Deoarece vederea şi auzul sunt legate direct de activităţile sociale – prin contactele vizuale şi auditive, modul în care acestea funcţionează este, în mod firesc, un factor fundamental în planificare. Cunoaşterea simţurilor este necesară şi pentru a înţelege toate celelalte forme de comunicare directă şi percepţia umană a condiţiilor spaţiale şi a dimensiunilor.

Un aparat senzorial frontal şi orizontal

Mişcarea umană este, prin natura sa, predominant orizontală, cu o viteză de aproximativ 5 kilometri pe oră (3 mile pe oră), iar aparatul senzorial este fin adaptat la această realitate. Simţurile sunt, în esenţă, orientate frontal; unul dintre cele mai dezvoltate şi cele mai utile - simţul văzului - este cu precădere orizontal. În consecinţă, câmpul vizual pe orizontală este considerabil mai mare decât pe verticală. Dacă cineva priveşte drept înainte, poate vedea ce se întâmplă pe ambele părţi într-un arc de aproape nouăzeci de grade de fiecare parte.

De asemenea, câmpul vizual este mult mai restrâns în cadranul de jos decât la nivelul ochiului, iar cadranul de sus este încă şi mai îngust. Cel din urmă este atât de redus pentru că în timpul mersului axa de vizibilitate este reglată cu aproximativ zece grade în jos, pentru a vedea suprafaţa pe care se calcă. O persoană care se plimbă pe stradă nu vede practic nimic în afară de parterul clădirilor, trotuarul şi ceea ce se întâmplă în spaţiul străzii în sine.

Prin urmare, lucrurile care trebuie percepute e necesar să se afle în faţa privitorului şi la aproximativ acelaşi nivel cu el, fapt vizibil şi în proiectarea tuturor tipurilor de spaţii destinate spectatorilor - teatru, cinematograf, auditorium. În teatre, biletele la balcon costă întotdeauna mai puţin, deoarece evenimentele nu pot fi văzut „corect"; conform aceleiaşi logici,

nimeni nu ar accepta un loc la un nivel mai jos decât scena. Un alt exemplu care ilustrează limitele verticale ale câmpului vizual este expunerea produselor în supermarket-uri. Produsele de uz casnic, obişnuite, sunt plasate mai jos de nivelul ochilor, pe rafturile apropiate de podea, în timp ce rafturile de la nivelul ochilor sunt pline cu bunuri lipsite de importanţă, nu neapărat utile, pe care comercianţii speră că unii clienţi le vor cumpăra impulsiv.

Peste tot, oamenii se deplasează preponderent în plan orizontal. Este dificil să urci sau să cobori, să conversezi cu cineva la un nivel mai sus sau mai jos şi e mai greu de privit în sus sau în jos decât la nivelul ochilor.

Receptorii de distanţă şi receptorii imediaţi

Antropologul Edward T. Hall, în cartea sa *The Hidden Dimension* (Dimensiunea Ascunsă) [23] oferă o descriere a celor mai importante simţuri şi a rolului lor în contactele umane şi în experienţa lumii exterioare. Potrivit lui Hall, pot fi definite două categorii ale aparatului senzorial: receptorii de distanţă - ochi, urechi, nas - şi receptorii imediaţi - piele, membrane, muşchi. Aceşti receptori au grade distincte de specializare şi sfere de funcţionare diferite.

În contextul de faţă, receptorii de distanţă au o importanţă deosebită.

Mirosul

Simţul mirosului înregistrează variaţii olfactive într-o gamă foarte limitată. Percepţia mirosurilor relativ slabe provenind de la părul, pielea şi hainele altor persoane este, în general, posibilă numai de la distanţe de mai puţin de 1 metru (39 inch). Parfumurile şi alte mirosuri uşor mai puternice pot fi percepute de la 2-3 metri (7 - 10 ft). Dincolo de această distanţă, fiinţele umane pot percepe numai mirosuri extrem de puternice.

Auzul

Simţul auzului are o acoperire mai mare. Până la 7 metri distanţă (23 ft), urechea este destul de eficientă, putem să susţinem o conversaţie cu dificultate relativ redusă. De la distanţe de până la aproximativ 35 de metri (100 ft), este încă posibil să auzim un lector, de exemplu, şi putem face schimb de întrebări şi răspunsuri, dar nu ne putem angaja în conversaţii în adevăratul sens al cuvântului.

Dincolo de 35 de metri (100 ft), capacitatea de a-i auzi pe alţii devine foarte limitată. E posibil să auzim dacă strigă cineva, dar e greu să înţelegem ce se strigă. Dacă distanţa este de un km (5/8 mi.) sau mai mult, nu putem auzi decât zgomote foarte puternice, cum ar fi un vuietul unui tun sau zborul unui avion.

Văzul

Simţul văzului e activ pe distanţe încă şi mai mari. Putem vedea stelele pe cer şi de multe ori vedem clar avioane care nu pot fi auzite. Cu toate acestea, în ceea ce priveşte experienţa legată de alte persoane, simţul văzului are, ca şi alte simţuri, limite bine definite.

Câmpul vizual social – 0-100 de metri (0-325 ft)

Îi putem vedea pe alţii şi percepe că sunt oameni de la o distanţă între ½ şi 1 km (1.600 şi 3200 ft), în funcţie de factori cum ar fi fundalul pe care se proiectează, lumina şi, mai ales, dacă persoanele în cauză sunt în mişcare sau nu. La aproximativ 100 de metri (325 ft), siluetele care se zăresc de la mare distanţă încep să prindă contur. Acest interval poate fi numit *câmp vizual social*. Un exemplu referitor la cum e afectat comportamentul uman de această gamă poate fi o plajă nepopulată, unde grupurile de înotători se distribuie la intervale de aproximativ 100 de metri (325-ft.), dacă există spaţiu disponibil. La această distanţă, grupurile percep faptul că mai sunt şi alţii de-a lungul plajei, dar nu pot vedea desluşit cine sunt sau ce fac. La o distanţă cuprinsă între 70 şi 100 de metri (250 şi 325 ft), începe să fie posibilă determinarea cu certitudine rezonabilă a sexului, vârstei aproximative şi a acţiunilor unei persoane.

De la aceeaşi depărtare, oamenii încep să recunoască persoanele cunoscute pe baza hainelor şi a stilului de mers.

Limita de 70 - 100 de metri (250 -325-ft) afectează şi spectatorii din arenele sportive, cum ar fi terenurile de fotbal. Distanţa de la cel mai îndepărtat loc la mijlocul terenului, de exemplu, este de obicei de 70 de metri (250 ft). Dacă e mai mare, spectatorii nu pot vedea ceea ce se întâmplă pe teren.

Până când această distanţă nu se diminuează considerabil oamenii nu pot discerne detalii care permit individualizarea celorlalţi. De la o distanţă de aproximativ 30 de metri (100 ft) pot fi distinse trăsăturile faciale, coafura şi vârsta şi pot fi recunoscute şi persoanele întâlnite doar arareori în prealabil. Atunci când distanţa este redusă la 20 - 25 de metri (60-80 ft), majoritatea indivizilor pot percepe relativ clar sentimentele şi stările altora. În acest moment, întâlnirea începe să devină cu adevărat interesantă şi relevantă din punct de vedere social.

Un exemplu similar este legat de teatru. Distanţa dintre scenă şi cele mai îndepărtate locuri din audienţă într-un teatru este de obicei de 30 până la maxim 35 de metri (100 - 115 ft). Pentru că în teatre sunt comunicate în primul rând sentimente, chiar dacă actorii sunt capabili de a amplifica impresiile vizuale prin machiaj şi mişcări exagerate, există limite stricte cu privire la cât de departe publicul poate sta pentru a înţelege ceva din spectacol.

80 m (240 ft.)

7.5 m (25 ft.)

50 m (150 ft.)

2 m (6 ft.)

20 m (60 ft.)

40 cm (14 in.)

La distanţe şi mai mici, valoarea şi intensitatea informaţiilor cresc foarte mult, deoarece celelalte simţuri încep să completeze simţul văzului. La distanţe între 1 şi 3 metri (3-10 ft), la care au de obicei loc conversaţiile normale, experienţa implică, deja, gradul de detaliu necesar pentru contacte umane semnificative. La distanţe şi mai scurte, impresiile şi sentimentele sunt intensificate.

Distanţele şi comunicarea

Relaţia dintre intensitatea şi distanţa impresiilor senzoriale este utilizată pe scară largă în comunicarea umană. Contactele emoţionale intense au loc la distanţe destul de mici, de la 0 la ½ metri (0-2 ft), când toate simţurile pot lucra împreună şi toate nuanţele şi detaliile pot fi percepute în mod clar, în timp ce contactele mai puţin intense au loc la distanţe mai mari, ½ până la 7 metri (2-20 ft).

O utilizare foarte conştientă a distanţelor există în cazul tuturor contactelor. Distanţa dintre participanţi se micşorează în cazul în care creşte interesul reciproc şi intensitatea contactului. Oamenii se mută mai aproape sau se apleacă înainte în scaune. Situaţia devine mai apropiată, mai însufleţită. În schimb, dacă interesul şi intensitatea scad, distanţa creşte. De exemplu, atunci când o discuţie se apropie de sfârşit, participanţii se depărtează automat. Dacă unul dintre participanţi doreşte să se încheie o conversaţie, se dă înapoi câţiva paşi – „se distanţează" de situaţie.

În plus, limbajul are numeroase trimiteri la această conexiune între distanţă şi intensitatea de contact. Se vorbeşte despre „o prietenie apropiată", „o rudă apropiată", de „relaţii la distanţă", „păstrarea cuiva la îndemână" sau „păstrarea distanţei faţă de cineva".

Faptul că distanţa este folosită atât pentru a regla gradul de intimitate şi de intensitate în diverse situaţii sociale, cât şi pentru a controla începutul şi sfârşitul unei discuţii, sugerează că pentru conversaţii e necesar un anumit spaţiu. În lifturi, de exemplu, acestea sunt practic imposibile. Acelaşi lucru este valabil şi pentru o curte din faţă cu o adâncime de 1 metru (3 ft). În ambele cazuri, nu există modalităţi de a evita contactele nedorite sau de a ieşi din situaţii neplăcute. Pe de altă parte, în cazul în care curtea din faţă e prea mare, conversaţiile nu pot fi iniţiate deloc. Sondaje în Australia, Canada şi Danemarca (vezi paginile 38 şi 191) au demonstrat că pentru asemenea spaţii o lungime de 3 ¼ metri (10 ft) e optimă.

Dimensiunile reduse creează spaţii calde şi intime

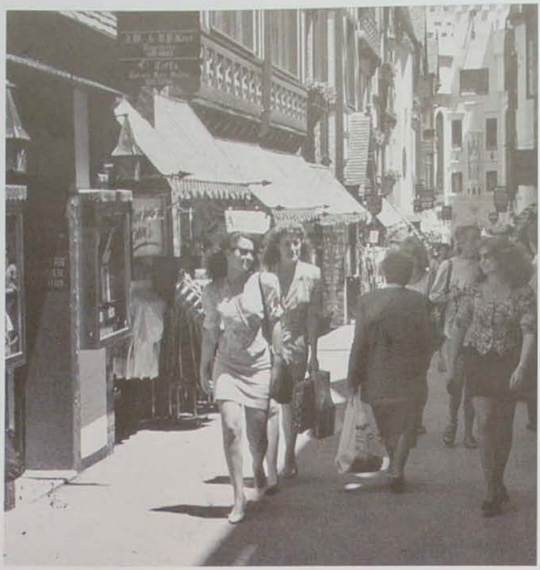

Distanţele sunt folosite ca indicatori ale tipurilor de relaţii între oameni. Fraze ca "prieteni apropiaţi" şi "menţinerea distanţei faţă de cineva" indică gradul de intimitate atins. În mod similar, spaţiile mici tind să fie percepute drept calde şi personale. Dimensiunile reduse facilitează vederea şi ascultarea altor persoane, în spaţiile mai mici ne putem bucura atât de detalii, precum şi de întreg. În schimb, spaţiile mari sunt percepute ca reci şi impersonale. Clădirile şi oamenii deopotrivă "se ţin la distanţă."

Stânga: London Court, Perth, Australia de Vest.
Jos: La Défense, Paris.

Distanţe sociale

În *The Hidden Dimension* (Dimensiunea Ascunsă) [23] Edward T. Hall defineşte un număr de distanţe sociale, adică distanţele uzuale pentru diferite forme de comunicare în cultura vest europeană şi americană.

Distanţa intimă (0-45 cm - 0-1 ½ ft) este distanţa de la care sunt exprimate sentimente intense: tandreţe, confort, dragoste, dar şi furie intensă.

Distanţa personală (0.45 - 1.30 metri - 1 ½ la 4 ½ ft) este distanţa de conversaţie cu prietenii apropiaţi şi familia. Un exemplu este distanţa dintre oamenii de la masă la o cină în familie.

Distanţa socială (1.30 - 3.75 metri - 4 ½ până la 12 ft) este distanţa de conversaţie obişnuită între prieteni, cunoscuţi, vecini, colegi etc. Ansamblul canapea cu fotolii şi măsuţă de cafea este o expresie fizică a acestei distanţe sociale.

În cele din urmă, *distanţa publică* (mai mare de 3.75 metri - 12 ft) este definită ca distanţa utilizată în situaţii mai formale - în prezenţa unor figuri publice; când cineva predă o lecţie şi comunicarea e unidirecţională; sau atunci când cineva vrea să audă şi să vadă un eveniment, dar nu doreşte să se implice.

Dimensiuni mici şi mari

Relaţia dintre distanţă şi intensitate, respectiv apropiere şi căldură în diverse situaţii de contact are o paralelă importantă în percepţia dimensiunilor arhitecturale. În oraşe şi cartiere de dimensiuni modeste, străzile înguste, spaţiile mici, clădirile, detaliile de construcţii şi oamenii în mişcare sunt percepuţi de aproape şi cu intensitate. Aceste aşezări sunt prin urmare considerate intime, calde şi personale. În schimb, zonele urbane cu spaţii mari, străzi largi şi clădiri înalte de multe ori lasă impresia că sunt reci şi impersonale.

Timp pentru trăiri

Pe lângă condiţia ca obiectele şi evenimentele să fie aproape de nivelul ochilor pentru a fi percepute şi pe lângă cerinţele impuse de limitele ochiului uman, un alt factor important când interacţionăm cu alţii este necesitatea unui interval rezonabil de timp pentru a vedea şi a procesa impresiile vizuale.

Organele de simţ sunt în cea mai mare parte proiectate pentru a percepe şi procesa detalii şi informaţii care sunt primite la viteza mersului pe jos şi de alergare, adică 5-15 kilometri pe oră (3-9 mile pe oră). În cazul în care viteza de deplasare este mai mare, posibilitatea de a discerne şi de a prelucra informaţii sociale scade brusc. O tristă ilustrare a acestui fenomen se întâlneşte pe autostrăzi, unde traficul se opreşte pe toate benzile de circulaţie atunci când are loc un accident pe una dintre ele, pentru că şoferii

Scara oraşului pentru automobile / scara oraşului pentru pietoni

Dimensiunile maşinilor şi, mai ales, vitezele de deplasare au creat diferenţe substanţiale între oraşele care favorizează traficul auto şi cele care favorizează traficul pietonal. Ca să fie vizibile pentru autoturismele în viteză, clădirile şi indicatoarele trebuie să aibă un design simplificat şi simboluri uriaşe. Arhitectura grosieră, bătătoare la ochi chiar şi la 50 de mile pe oră este evidentă în tipologia americană „burgerstrip", cu pizzerii-palat, staţii de benzină şi semne supra dimensionate. Mai mult decât atât, conflictul dintre cele două sisteme de scalare urbane este vizibil ori de câte ori traficul lent şi traficul de viteză împart acelaşi spaţiu.

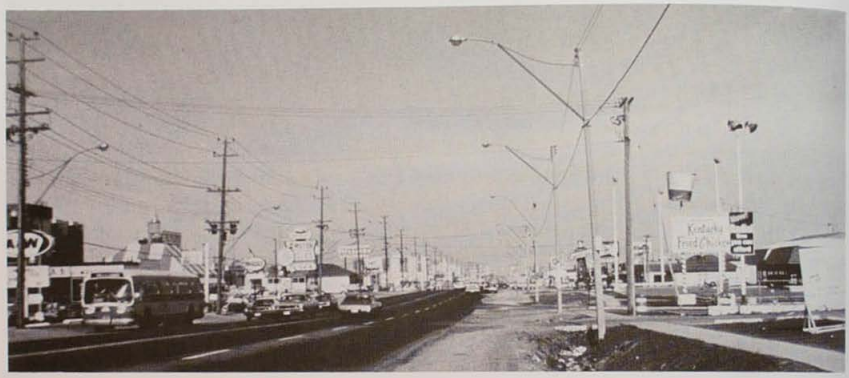

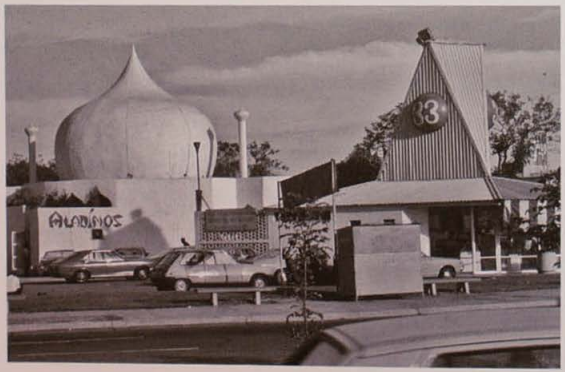

Vitezele mici, dimensiunile reduse şi detalierea atentă sunt strâns legate între ele. Sus: Marken, Olanda. Dreapta: Copenhaga, Danemarca.

reduc viteza la 5 mile pe oră pentru a vedea ce s-a întâmplat. Un alt exemplu este prezentarea cu cadre (slideshow): când diapozitivele sunt schimbate prea repede, publicul cere un tempo mai lent, pentru a „vedea ce se întâmplă".

Când doi indivizi merg unul către altul, trec aproximativ treizeci de secunde din momentul în care se văd sau se recunosc reciproc până când se încrucişează. În timpul acestui interval, cantitatea de informaţii şi de detaliu percepută creşte progresiv, dând fiecărei persoane timpul să reacţioneze la situaţie. În cazul în care acest timp este redus drastic, capacitatea de a percepe şi a răspunde la situaţie dispare, aşa cum se întâmplă atunci când o maşină trece repede pe lângă un autostopist.

Scara oraşului pentru automobile – scara oraşului pentru pietoni

Pentru ca oamenii circulând cu viteză să poată să perceapă diverse obiecte, reprezentările acestora trebuie să fie mărite foarte mult.

Prin urmare, oraşul conceput pentru automobile are dimensiuni diferite faţă de oraşul conceput pentru pietoni. În primul rând, semnele şi panourile trebuie să fie foarte mari şi bătătoare la ochi pentru a fi văzute. Clădirile sunt relativ mari şi sărace în detaliu, deoarece amănuntele nu pot fi percepute; iar feţele şi expresiile oamenilor sunt la o scară mult prea mică pentru a putea fi văzute vreodată.

Viaţa se trăieşte la pas

Este important de remarcat că toate activităţile sociale semnificative, experienţele intense, conversaţiile şi mângâierile au loc atunci când oamenii sunt în picioare, aşezaţi, culcaţi sau în mers. Din maşină sau de la o fereastră de tren se pot uneori zări din fugă alţi oameni, dar viaţa reală n-o putem trăi decât la pas, utilizându-ne propriile picioare. Numai atunci situaţiile întâmplătoare se transformă în oportunităţi semnificative de contact, în care individul se simte în largul său şi simte că are timp pentru a răspunde, a se opri sau a se implica.

Planificarea fizică pentru izolare şi contact

Dacă sintetizăm posibilităţile şi limitările legate de simţuri, rezultă cinci mijloace diferite prin care arhitecţii şi urbaniştii pot stimula sau preveni izolarea şi contactul.

Izolare	Contact
pereţi	fără pereţi
distanţe mari	distanţe mici
viteze mari	viteze reduse
niveluri multiple	un singur nivel
orientare spate la spate	orientare faţă în faţă

Lucrând cu fiecare dintre aceste cinci principii în parte sau în diverse combinaţii, se pot stabili premisele fizice pentru izolare şi respectiv pentru contact.

Viaţa se trăieşte la pas. (Stradă cu prioritate pietonală, Copenhaga, Danemarca.)

Viaţa între clădiri - un proces

Viaţa între clădiri – un proces de autoconsolidare

Viaţa între clădiri este, după toate aparenţele, un proces de autoconsolidare. Când cineva începe să facă ceva, există o tendinţă clară ca alţii să se alăture, pentru a participa sau doar pentru a contempla ce se întâmplă. În felul acesta oamenii şi evenimentele se pot influenţa şi stimula unul pe altul. Odată ce se declanşează acest proces, activitatea generală este aproape întotdeauna mai amplă şi mai complexă decât suma activităţilor componente implicate iniţial.

Acasă, membrii familiei se mută treptat dintr-o cameră în alta pe măsură ce se schimbă centrul de activitate: când se întâmplă ceva în bucătărie, se alătură şi copiii să se joace pe podea, de exemplu.

Şi în locurile de joacă se poate observa cum activităţile se autoconsolidează. Când câţiva copii încep să se joace, alţii sunt inspiraţi să iasă din casă să li se alăture, iar micul grup creşte rapid. Începe un proces.

În domeniul public pot fi observate modele similare. Dacă sunt mulţi oameni într-un loc sau dacă se întâmplă ceva, tind să se alăture mai multe persoane şi să apară mai multe evenimente, iar activităţile cresc în diversitate şi durată.

Unu plus unu fac trei - cel puţin

Arhitectul olandez F. van Klingeren, care în cadrul unor proiecte a acţionat în mod deliberat asupra coregrafiei diverselor activităţi urbane în centrele oraşelor Dronten şi Eindhoven din Olanda [11], a observat că nivelul întregii activităţi în aceste localităţi a crescut ca urmare a unor astfel de procese de auto-consolidare.

Van Klingeren a rezumat această experienţă în formula „unu plus unu fac trei - cel puţin".

Procese pozitive: ceva se întâmplă pentru că ceva se întâmplă

O ilustrare frapantă a acestui principiu a fost descoperită prin studiul obiceiurilor de joacă ale copiilor în zonele de locuiţe unifamiliale şi înşiruite din Danemarca [28]. În zonele de case înşiruite, „densitatea" de copii pe acru s-a dovedit a fi de două ori

Nu se întâmplă nimic pentru că nu se întâmplă nimic

ca mare decât în zonele mai difuze de case detaşate. În zonele cu de două ori mai mulţi copii, la locul de joacă s-a constatat un nivel de patru ori mai mare de activitate.
Ceva se întâmplă pentru că ceva se întâmplă pentru că ceva se întâmplă.

Procese negative: nu se întâmplă nimic pentru că nu se întâmplă nimic

Faptul că viaţa în spaţiile publice este un proces care se autoconsolidează explică de ce multe din noile cartiere sunt atât de goale şi lipsite de viaţă. Cu siguranţă şi acolo se întâmplă multe lucruri, dar atât oamenii, cât şi evenimentele sunt atât de răspândite în timp şi spaţiu, încât activităţile individuale aproape niciodată nu au şansa de a se cumula pentru a da naştere la secvenţe mai semnificative şi stimulante de evenimente. Procesul devine negativ: *nu se întâmplă nimic, deoarece nu se întâmplă nimic.*

Copiii preferă să rămână înăuntru să se uite la televizor pentru că afară e plictisitor. Bătrânii nu sunt foarte tentaţi să stea pe bănci pentru că nu e aproape nimic de văzut. Iar atunci când nu sunt decât puţini copii jucându-se, puţini oameni stând pe bănci şi doar câţiva trecători, nici privitul pe fereastră nu mai e interesant.

Aceste procese negative, când viaţa în spaţiile publice se reduce drastic deoarece activităţile nu se pot stimula şi sprijini una pe alta, se regăseşte, după cum s-a menţionat, în multe zone suburbane unde puţinele evenimente care au loc sunt dispersate.

Pagina opusă: Oamenii tind să se adune când sunt deja prezente alte grupuri de persoane. Zone rezidenţiale în vestul Copenhagăi şi din sudul oraşului Melbourne.

Procese negative comparabile pot fi remarcate când sunt renovate cartiere mai vechi, în care garajele, staţiile de benzină, marile instituţii financiare etc. contribuie la scăderea numărului de oameni şi evenimente. Nivelul natural de activitate al străzilor, adică cel legat de viaţa de zi cu zi, scade pentru că scade numărul

Autostrada şi pietonalul au fiecare o rată de trafic de 85 persoane pe minut. Pe pietonal, cu toate acestea, sunt vizibili de douăzeci de ori mai mulţi oameni, în orice moment dat, pentru că viteza de deplasare este de 3 mile pe oră, spre deosebire de 60 mile pe oră.

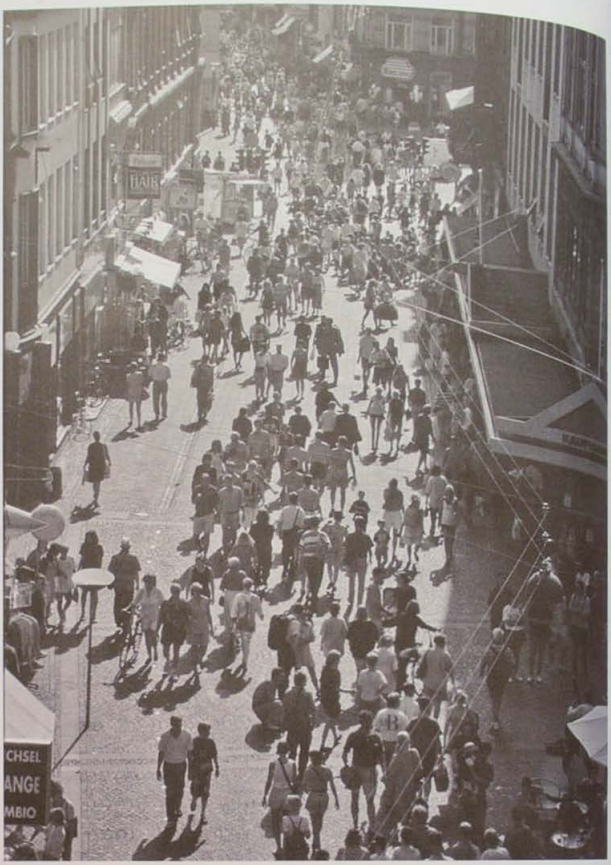

locuitorilor, iar ambientul străzii se deteriorează. Strada devine un loc al nimănui, în care nimeni nu vrea să petreacă timp.

Dezintegrarea vieţii spaţiilor publice şi transformarea treptată a străzilor în teritorii abandonate, care nu prezintă interes real pentru oameni, este un factor de o reală gravitate care contribuie la apariţia vandalismului şi criminalităţii.

Această evoluţie întâlnită într-o măsură înfricoşătoare în multe din metropolele din SUA a fost descrisă de Jane Jacobs în cartea sa *„The Death and Life of Great American cities"* (Moartea şi viaţa marilor oraşe americane) [24] şi apoi preluată apoi de către Oscar Newman în „Defensible Space" (Spaţiu

defensiv) [40]. Aproape toate marile oraşe europene trec prin situaţii comparabile. Odată ce criminalitatea sau frica devin probleme reale, toată lumea începe să evite străzile – pe bună dreptate. În felul acesta, se închide un cerc vicios.

Viaţa între clădiri - o chestiune de număr şi durată a evenimentelor

În legătură cu efortul de a facilita procesele pozitive, este important de reţinut că viaţa dintre clădiri, totalitatea oamenilor si activităţilor dintr-un spaţiu dat este un *produs al numărului şi duratei evenimentelor individuale*. Nu numărul de persoane sau acţiuni e important, ci mai degrabă numărul de minute petrecute în aer liber.

Următorul exemplu ilustrează această relaţie.

În cazul în care trei persoane rămân în faţa caselor lor fiecare pentru şaizeci de minute, pe parcursul întregului interval sunt prezente trei persoane în spaţiul respectiv. Dacă treizeci de persoane stau fiecare în faţa caselor lor timp de şase minute, nivelul de activitate - totalitatea timpului petrecut în aer liber - este acelaşi (30 x 6 = 180 minute). În perioada respectivă tot o medie matematică de trei persoane sunt prezente în spaţiu.

Numărul de persoane sau evenimente în sine nu indică deci în mod real nivelul de activitate într-o zonă, deoarece viaţa între clădiri este în egală măsură o chestiune de durată a timpului petrecut în aer liber. Acest lucru înseamnă că activitatea într-o anumită zonă poate fi stimulată atât prin *măsuri care incită mai multe persoane să folosească spaţiile publice, cât şi prin încurajarea fiecărei persoane să petreacă mai mult timp afară.*

Traficul lent înseamnă oraşe pline de viaţă

Dacă viteza de deplasare este redusă de la 60 la 6 kilometri pe oră (de la 35 la 3.5 mile pe oră), numărul de oameni de pe străzi pare de zece ori mai mare, pentru că fiecare persoană este în raza vizuală a celorlalte pe o durată de zece ori mai lungă.

Acesta este motivul principal pentru animaţia remarcabilă din oraşele rezervate pietonilor precum Dubrovnik şi Veneţia. Când tot traficul se desfăşoară la viteza de mers, acesta devine un motiv suficient în sine pentru ca oamenii să petreacă timp pe stradă, în timp ce în localităţile cu trafic auto, viteza de deplasare a automobilelor reduce şi inhibă automat nivelul de activitate.

Deplasarea pe jos sau în maşină precum şi parcarea autoturismelor la 5, 100 sau 200 de metri (15, 330, sau 660 ft) de la intrarea în casă sunt factori care determină mari diferenţe în ceea ce priveşte posibilitatea de interacţiune între vecini.

Cu cât autoturismele personale sunt parcate mai departe de intrarea locuinţelor, cu atât mai activă va fi zona în cauză, deoarece traficul lent, pietonal, stă la baza animaţiei urbane.

Scene de iarnă şi de vară de pe o stradă din Copenhaga. În cea din timpul verii, strada este mult mai plină de viaţă, pentru că aproape toată lumea petrece mai mult timp în stradă. Oamenii stau sau se plimbă şi ritmul de mers pe jos este cu 20% mai lent decât în timpul iernii. Chiar dacă numărul de pietoni ar fi acelaşi, vara prezenţa în stradă este de 5 sau 10 ori mai mare deoarece timpul mai îndelungat petrecut în aer liber face ca oraşul să fie mai plin de viaţă.

Mai mult timp în aer liber înseamnă cartiere şi spaţii publice pline de viaţă

Durata acţiunilor din spaţiile publice influenţează nivelul de activitate în mod proporţional.

Când oamenii sunt tentaţi să rămână în spaţii publice pentru o perioadă mai lungă de timp, o mână de indivizi şi câteva evenimente pot alimenta şi creşte activitatea urbană la un nivel considerabil.

Dacă ocaziile de a sta afară într-o zonă rezidenţială se înmulţesc suficient încât durata medie petrecută pe zi în aer liber de către locuitori creşte de la zece la douăzeci de minute, nivelul de activitate din zonă practic se dublează.

În comparaţie cu timpul alocat transportului, perioada petrecută la destinaţie e de departe mult mai semnificativă în acest context.

În timp ce deplasarea pe jos, spre deosebire de cea motorizată, măreşte durata medie a fiecarei călătorii în zonă cu, probabil, aproximativ două minute, o creştere a duratei petrecute în aer liber de la zece la douăzeci de minute pentru scopul final al deplasării are un efect de cinci ori mai mare.

Încă şi mai valid decât argumentul pentru deplasări pietonale este ideea că mai mult timp petrecut în aer liber înseamnă cartiere şi spaţii publice mai animate.

Teoria că durata evenimentelor este la fel de importantă ca numărul lor explică în mare parte de ce este atât de puţină activitate în multe zone noi de locuinţe, cum ar fi cartierele de blocuri cu multe etaje, în care de fapt trăiesc foarte mulţi oameni. Locuitorii vin şi pleacă în număr mare, dar de cele mai multe ori prilejurile de a petrece perioade mai lungi afară sunt neînsemnate. Nu sunt nici dotări potrivite şi nici nu e nimic de făcut. Astfel, timpul petrecut în aer liber e scurt şi, în consecinţă, nivelul de activitate e relativ redus.

Casele înşiruite cu grădini sau curţi în faţă au considerabil mai puţini locuitori, dar activitatea e mult mai intensă în jurul lor, deoarece perioada de timp petrecută afară pe cap de locuitor este, în general, mult mai mare.

Legătura demonstrată între viaţa de stradă, numărul de persoane şi evenimente, precum şi timpul petrecut afară oferă una dintre soluţiile fundamentale pentru îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă între clădiri în zone rezidenţiale noi şi existente - şi anume prin îmbunătăţirea condiţiilor pentru a sta în aer liber.

3. CONCENTRARE VERSUS DISPERSARE:
Proiectarea la nivel de oraş şi de parcelă

Concentrare versus dispersare
Integrare versus segregare
Atracţie versus respingere
Deschis versus închis

Concentrare versus dispersare

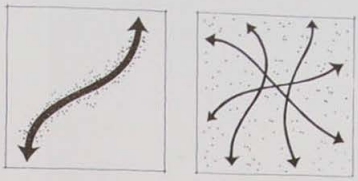

Concentrare versus dispersare

După cum s-a menţionat anterior, atunci când oamenii şi activităţile sunt concentrate în acelaşi loc apare posibilitatea ca evenimentele individuale să se activeze reciproc. Participanţii la o acţiune au posibilitatea de a se implica în şi de a experimenta şi alte situaţii, generând un proces de auto-consolidare şi amplificare a activităţii urbane.

În secţiunile următoare se va atrage atenţia asupra deciziilor de planificare urbană care pot influenţa concentrarea sau dispersarea populaţiei şi a evenimentelor. Este o trecere în revistă generală a aspectelor care trebuie luate în calcul pentru a fundamenta decizii de planificare pentru diverse situaţii, a căror intenţie finală este de a obţine fie concentrarea, fie difuziunea unor fenomene. Oricare dintre aceste obiective poate fi, în funcţie de circumstanţe, la fel de important.

Accentul pus pe strategiile de *concentrare* în capitolele următoare nu implică, prin urmare, că această finalitate e adecvată sau necesară în toate circumstanţele. Dimpotrivă, în multe cazuri, există argumente solide pentru a o evita; de exemplu, pentru a garanta distribuţia uniformă a activităţilor urbane într-un teritoriu dat sau pentru a asigura enclave paşnice, liniştite, în completarea celor animate şi pline de viaţă. Aglomeraţiile extreme de turnuri înalte, de funcţiuni şi de populaţie, întâlnite în multe metropole, exemplifică ceea ce din multe privinţe poate fi numită o concentrare dezavantajoasă; o densitate mai mică ar fi cu siguranţă suficientă.

Se pune totuşi accentul pe concentrare, în parte pentru că de obicei este mult mai dificilă concentrarea evenimentelor decât disiparea lor şi în parte pentru că tendinţele de dezvoltare ale societăţii şi dogmele planificării urbane au generat o tendinţă generală şi disproporţionată în sensul dispersării oamenilor şi activităţilor atât în vechile, cât şi în noile zone urbane.

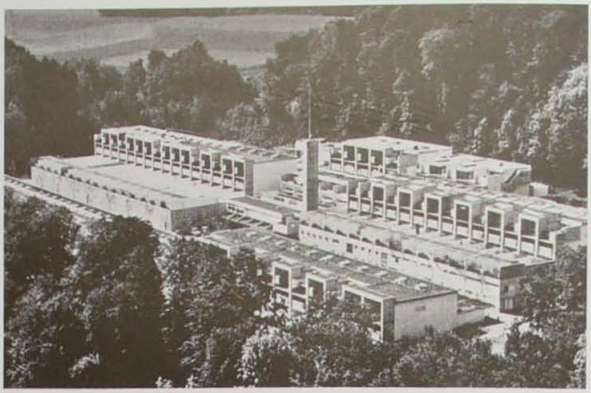

Dacă populaţia şi evenimentele sunt concentrate în mod inteligent, rezultă condiţii îmbunătăţite atât pentru activităţi colective, cât şi pentru intimitate. Dacă prin faţa locuinţei trece o stradă, în spate va fi loc pentru o pădure. (Siedlung Halen, Berna, Elveţia.)

Concentrarea populaţiei şi a evenimentelor

Trebuie clarificat de la început că în discuţia de faţă obiectul eforturilor de concentrare nu îl reprezintă clădirile, ci oamenii şi evenimentele. Noţiunile de tipul procentului sau coeficientului de ocupare a terenului nu sunt concludente în privinţa densităţii corespunzătoare a activităţilor umane.

Proiectarea clădirilor la scară umană este crucială – la fel şi aspectele legate de câte obiective pot fi atinse mergând pe jos dintr-un anumit punct şi câte lucruri pot fi văzute şi trăite în aceste deplasări. Un proiect cu densitate redusă, cu un număr mare de case plasate în jurul unui sistem de circulaţie complicat şi ocolit nu reprezintă în mod automat un exemplu remarcabil de cumulare a activităţilor, nici măcar în zonele sale cu densitate mai ridicată.

În schimb, o uliţă sătească, cu cele două rânduri neîntrerupte de case orientate consecvent spre stradă, reprezintă o concentrare clară a activităţilor. Amplasarea clădirilor şi orientarea acceselor în relaţie cu căile pietonale şi zonele de stat afară sunt factori determinanţi în acest sens.

Faptul că raza obişnuită de acţiune pentru pietoni este limitată la 400 -500 de metri (1300 - 1600 ft) pe călătorie [6] şi percepţia altor persoane şi evenimente funcţionează până la o distanţă cuprinsă între 20 şi 100 de metri (65 şi 330 ft), în funcţie de subiect, în realitate implică necesitatea unui grad de concentrare foarte ridicat.

Dacă intenţia urmărită este ca vederea altor persoane sau evenimente să fie posibilă de la domiciliu sau pe parcursul unei scurte plimbări de circa o jumătate de kilometru (1600 ft) şi ca cele mai importante servicii să fie accesibile mergând pe jos, atunci în mod obligatoriu activităţile şi funcţiunile trebuie să fie organizate foarte atent. Câteva funcţiuni triviale sau consumatoare de spaţiu, câteva distanţe uşor excesive pe alocuri sunt suficiente pentru a transforma o experienţă diversă într-una săracă şi neinteresantă.

Este practic o necesitate ca fiecărui metru de faţadă şi fiecărui traseu pietonal să i se acorde maximă atenţie.

La scară mare, medie sau mică

Problemele implicate în concentrarea sau dispersarea populaţiei şi activităţilor trebuie să fie abordate la toate nivelurile planificării urbane. Deciziile la scara macro a amenajării teritoriale, cele la nivelul planificării sitului şi cele la scară mică sunt legate în mod indisolubil. În cazul în care premisele pentru spaţii funcţionale şi utilizabile nu sunt create la un nivel primar de planificare, rareori există baza necesară pentru a le implementa la dimensiune reală. Această relaţie de dependenţă este importantă deoarece, în toate

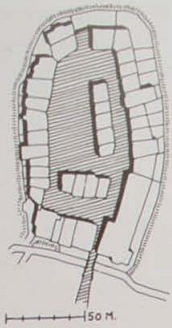

San Vittorino Romano.
Plan 1:4000.

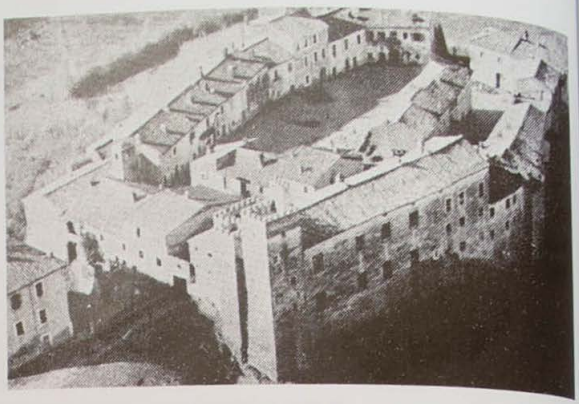

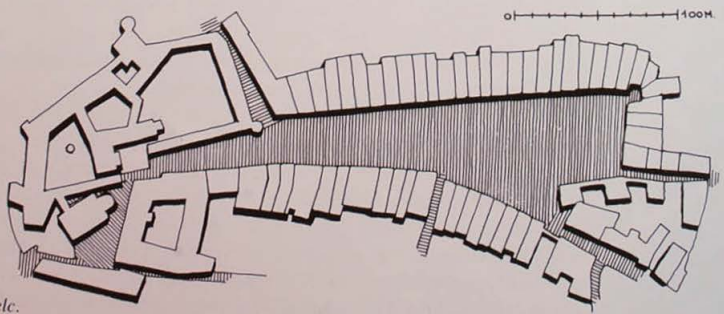

Telc.
Plan 1:4000.

cazurile, scara mediului înconjurător este cea la care indivizii confruntă şi evaluează deciziile luate la toate nivelurile de planificare. Lupta pentru spaţii urbane de calitate superioară trebuie câştigată la scară mică, însă eforturile pentru a asigura succesul ei trebuie făcute la toate nivelurile.

A concentra sau a dispersa – la scară mare

În planificarea urbană întâlnim dispersarea la scară mare a oamenilor şi evenimentelor atunci când locuirea, serviciile publice, industria şi comerţul sunt separate pe suprafeţe întinse de teren într-o structură funcţională complet segregată, dependentă de automobile pentru transportul între diferitele zone. Dispersarea populaţiei şi a evenimentelor este un fenomen omniprezent în majoritatea suburbiilor din întreaga lume, iar în Los Angeles atinge apogeul într-o formă de-a dreptul stupefiantă.

În contrast cu acest tip de structură urbană se distinge oraşul care concentrează populaţia şi evenimentele după un tipar clar, în care spaţiile publice sunt elementele centrale ale ţesutului urban, iar celelalte funcţiuni sunt organizate eficient şi orientate cu faţa către stradă. Astfel de structuri urbane pot fi găsite în aproape toate oraşele vechi, iar în ultimii ani câştigă din nou teren şi în proiectele noi din oraşele europene. Cel mai recent oraş suedez, Skarpnäck [46], la sud de Stockholm (vezi pagina 90), este unul dintre exemplele cele mai interesante ale acestui tip de dezvoltare: străzile şi pieţele şi-au recăpătat locul ca elemente structurante, determinând organizarea tuturor celorlalte funcţiuni urbane.

A concentra sau a dispersa – la scară medie

Dispersarea la scară medie o întâlnim în planurile la nivel de sit, atunci când clădirile sunt amplasate la distanţe mari una faţă de alta, cu accesele şi unităţile de locuit orientate divergent unele în raport cu altele. Această situaţie este comună zonelor tipice de locuinţe unifamiliale şi celor de blocuri cu apartamente funcţionaliste. În ambele cazuri se remarcă o suprafaţă enormă de trotuar şi căi pietonale, zone verzi supradimensionate şi, în consecinţă, diminuarea activităţii în aer liber.

Pe de altă parte, plasarea clădirilor şi a funcţiunilor în aşa fel încât sistemul de spaţii publice să fie cât de compact posibil, iar distanţele parcurse pe jos - în care au loc şi experienţele senzoriale - cât mai scurte posibil, va conduce la concentrarea oamenilor şi activităţilor. Acest principiu este ilustrat de aproape toate zonele construite înainte de 1930 şi într-un număr tot mai mare de proiecte mai recente. În forma sa cea mai simplă şi cea mai bine organizată poate fi găsit, de asemenea, în oraşele mici, unde toate clădirile sunt concentrate în jurul unui scuar.

Oraşul-stradă (Arnis, nordul Germaniei.)

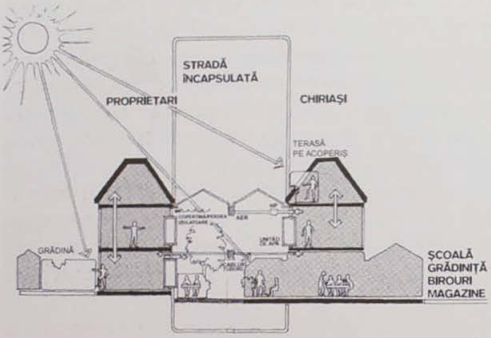

Oraşul-stradă. Toate unităţile sunt amplasate de-a lungul unei străzi acoperite cu sticlă (Gardsakra, Eslöv, Suedia 1980-1982. Arhitect Peter Broberg)

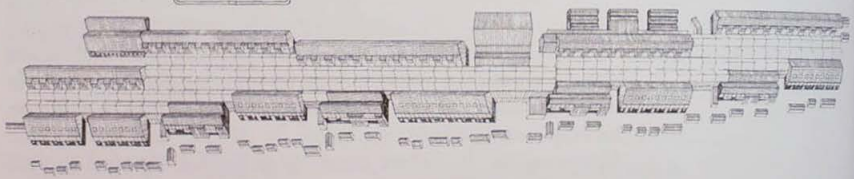

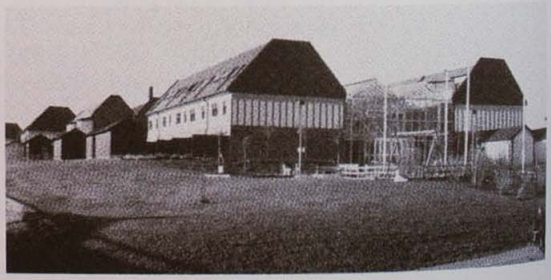

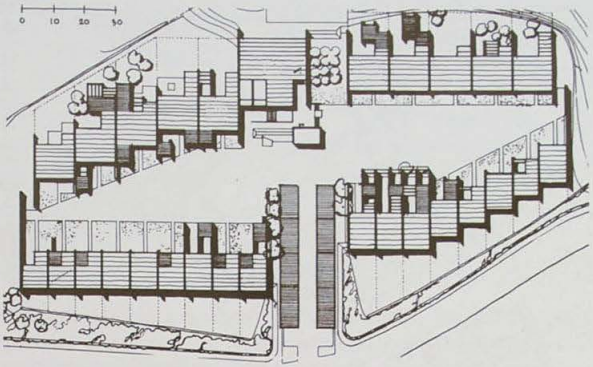

Accentul pus pe viaţa în comun se reflectă în aspectul locuinţelor. Co-op de locuinţe Sættedammen, la nord de Copenhaga (1970). [48]. Plan 1:2000. (Arhitecţi T. Bjerg şi P. Dyreborg)

Oraşul - piaţă

San Vittorino Romano, la est de Roma, şi oraşul Telc din Cehia sunt prototipuri timpurii ale acestei tipologii. Exemple similare moderne includ proiecte recente de locuinţe organizate precum cartiere şi o serie de ansambluri de locuinţe colective din Scandinavia.

Acest principiu de organizare poate fi regăsit de-a lungul istoriei, de la aşezările tribale la campingurile contemporane. Clădirile, intrările, corturile etc. sunt grupate în jurul unui spaţiu public şi orientate unele către altele ca prietenii în jurul unei mese.

Aşezările organizate în jurul unei pieţe sunt caracterizate printr-un număr limitat de locuitori. În cazul în care populaţia devine prea mare, nu există spaţiu suficient pentru toată lumea în jurul scuarului - având în vedere că acesta trebuie să rămână la dimensiuni care permit comunicarea vizuală între grupurile antrenate în activităţi.

Oraşul - stradă

Această paradigmă este ilustrată de strada marcată de clădiri joase; este forma logică şi naturală de organizare rezultată ca urmare a limitărilor deplasării omului şi a sistemului său senzorial orientat frontal şi orizontal. Atunci când activităţile sunt dispuse în lungul unei străzi, orice individ poate, într-o scurtă plimbare, să înţeleagă ce se întâmplă în zonă.

Acest principiu de organizare se regăseşte în forma cea mai simplă în oraşele construite în jurul unei străzi. Satele tradiţionale, dezvoltate de-a lungul unei uliţe principale, au fost menţionate deja. Un exemplu recent de oraş construit în acest spirit este Gårdsåkra în Eslöv, Suedia, proiectat de arhitectul Peter Broberg [13]. În

Skarpnäck, un oraş nou la sud de Stockholm, Suedia (construit 1982-1988), cuprinde proiecte de locuinţe publice şi private pentru 10.000 de locuitori. Spaţiile de la nivelul străzii sunt alocate birourilor, atelierelor şi facilităţilor comune. (Stockholm City Planning Office, arhitecţi Leif Blomquist şi Eva Henstrom)

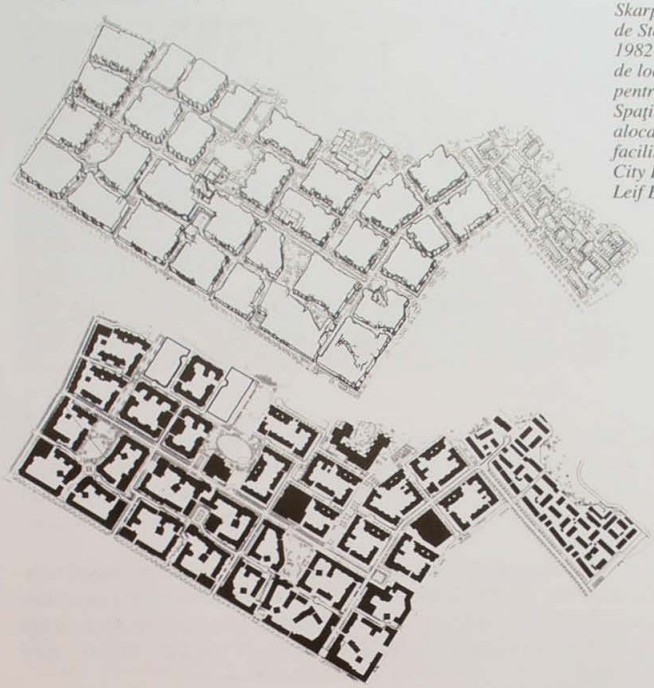

Stânga: diagramă conceptuală şi planul oraşului 1:12,500. Jos: Skarpnäck, strada principală.

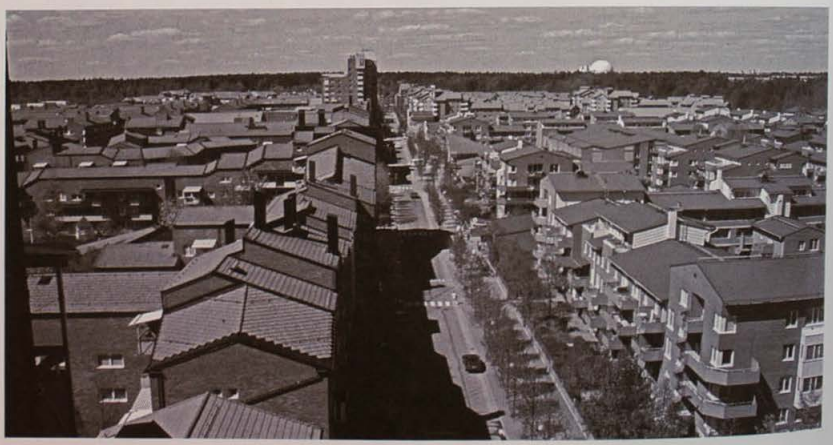

În politicile de planificare europene contemporane se distinge în mod clar o tendinţă care se îndepărtează de ţesutul dezlânat al suburbiilor şi îmbrăţişează structura densă, cu străzi şi pieţe a oraşelor. (Proiect în concursul pentru La Villette, Paris, 1976. Arhitect Leon Krier. [30].)

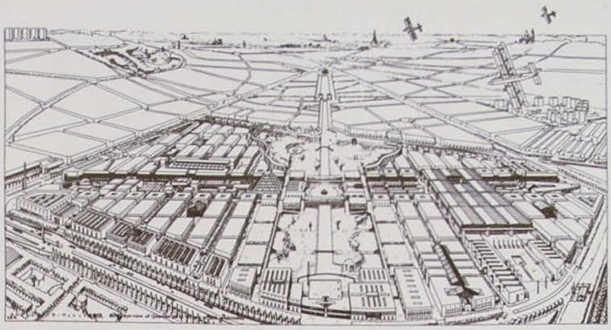

Gârdsåkra toate locuinţele, intrările, şcoala, clădirile publice, precum şi atelierele de producţie cu birouri integrate sunt concentrate de-a lungul unei străzi. Ideea de structură liniară a făcut posibil în acest caz ca strada să fie acoperită cu sticlă pentru a asigura protecţie climatică pe tot parcursul anului. Planuri de situaţie similare au fost implementate de asemenea în zone rezidenţiale recente din Scandinavia, cazuri în care „cartierul" devine echivalent cu o stradă mărginită de case.

Oraşe cu străzi şi pieţe

Aşezările mai mari au nevoie de mai multe străzi şi pieţe şi de o structură diferenţiată, care include străzi principale, străzi secundare, precum şi pieţe primare şi secundare, aşa cum se găsesc în oraşele vechi.

Uneori, acest principiu e preluat şi în zone suburbane sau funcţionaliste. Cu toate acestea, în general, este aplicat într-o manieră atât de diluată încât „străzile" sunt mai degrabă drumuri şi „pieţele" sunt zone enorme, indefinite, deschise şi pustii. Prin urmare, activităţile sunt dispersate în timp şi spaţiu din cauza supradimensionării şi dublării inutile a drumurilor de acces. Nu lipsa traficului pietonal şi a rezidenţilor împiedică organizarea unor spaţii mai intime şi bine utilizate de către public, ci decizia de a avea multe căi şi drumuri dispersate în locul unei reţele de străzi concentrate, precum cele din vechile oraşe.

De-a lungul întregii istorii a aşezărilor umane, străzile şi pieţele au fost elementele de bază în jurul cărora s-au organizat oraşele. Timpul a demonstrat virtuţile acestor componente într-un asemenea grad încât, pentru majoritatea oamenilor, ele constituie însăşi chintesenţa urbanităţii. Această relaţie şi configurarea logică a străzilor şi a pieţelor – primele ca să acomodeze modelul liniar al mişcării umane, iar celelalte capacitatea ochiului de a supraveghea o zonă - au fost preluate din nou în ultimii ani. Proiectele şi studiile teoretice ale lui Leon Krier [29, 30, 31],

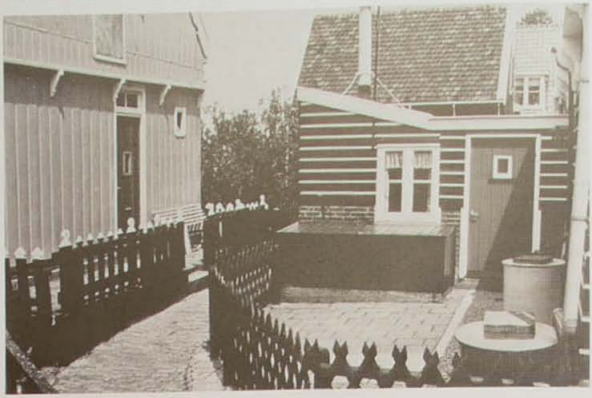

În general, dimensiunea spaţiilor în oraşe vechi se corelează bine cu aparatul senzorial uman şi cu numărul de oameni care le utilizează. În aşezările mai noi, o manipulare la fel de atentă a dimensiunilor spaţiale este într-adevăr rară. Cu toate acestea, există un număr de excepţii de la această regulă.

Stânga sus: Marken, Olanda.

Stânga: Stradă de acces de 4 metri (12 picioare) lăţime într-un proiect recent de locuinţe din Copenhaga. Lăţimea de 4 metri permite un flux pietonal de 50-60 de persoane pe minut. Rareori este nevoie de mai mult spaţiu!

Jos: Stradă suburbană de 24 de metri (72 picioare) lăţime în Toronto, Ontario. Spaţiul său creează un vid aparent de netrecut între case.

proiectele din Berlin ale lui Rob Krier [34], Almere New Town în Olanda şi noile aşezări scandinave cum ar fi Skatudden în Helsinki şi Skarpnäck New Town lângă Stockholm [46] pun în evidenţă o renaştere interesantă a principiilor consacrate care au fundamentat oraşele construite în jurul străzilor şi pieţelor.

Concentrare sau dispersare - la scară mică

La scară mică - în proiectarea spaţiilor publice şi a faţadelor adiacente - este necesară planificarea atentă şi detaliată a elementelor care generează şi susţin viaţa dintre clădiri. Funcţiunile individuale trebuie evaluate de la caz la caz şi prevăzute cu deschideri la stradă în funcţie de valoarea lor ca atracţii şi de importanţa lor pentru buna funcţionare a spaţiului în aer liber. Luând în considerare raza de acţiune limitată a oamenilor şi gama senzorială modestă a acestora, proiectarea fiecărui metru de stradă sau de faţadă şi a fiecărui metru pătrat de spaţiu este de maximă importanţă.

Concentrare versus dispersare spaţială

La scară mică, dispersarea spaţială a activităţilor este realizată prin supradimensionarea suprafeţelor destinate unui număr redus de oameni şi activităţi. Exemple relevante sunt străzile pietonale de douăzeci, treizeci sau patruzeci de metri lăţime (65 -, 100 -, şi 135-ft.) sau pieţele cu lungimea şi lăţimea variind de la patruzeci-cincizeci de metri la şaizeci (135 sau 170 - 205 ft), amplasate în zone rezidenţiale cu dimensiuni modeste. În astfel de spaţii, nu numai că se creează o distanţă mult prea mare dintr-o parte în alta şi între oameni, dar posibilitatea trecătorilor de a înregistra simultan ceea ce se întâmplă pe ambele laturi este mai mult sau mai puţin pierdută.

Piaţă pe stradă, Singapore. Oriunde în lume distanţa dintre tarabele din piaţă este de 2-3 metri (6-9 picioare).

La polul opus, pentru a concentra evenimentele, este recomandată dimensionarea realistă a străzilor şi pieţelor în relaţie cu capacităţile simţurilor umane şi cu numărul anticipat de persoane care vor folosi aceste spaţii. Distanţa obişnuită între standurile din piaţă şi din magazine este de 2-3 metri (6-9 ft), o dimensiune care permite traficul pietonal, vânzarea pe ambele părţi şi o vedere clară a mărfurilor expuse de jur împrejur. În Veneţia, lăţimea medie a străzilor este de 3 metri (9 ft), o dimensiune care oferă suficient spaţiu pentru un flux pietonal de patruzeci până la cincizeci de pietoni pe minut.

Faptul că intensitatea experienţei creşte de asemenea odată cu reducerea dimensiunilor este un motiv suplimentar pentru configurarea atentă a spaţiilor. Aproape întotdeauna spaţiile mici creează oportunităţi mai interesante, în sensul că pot fi percepute atât întregul, cât şi detaliile – oferind perspective optime asupra ambelor lumi.

Veneţia şi alte locuri cu străzi foarte înguste nu trebuie să fie neapărat folosite drept modele pentru noile aşezări, dar servesc pentru a sublinia faptul că multe spaţii din oraşele noastre moderne sunt extrem de mari. Aproape că se poate spune că urbaniştii şi arhitecţii, ori de câte ori au dubii, cedează unei tendinţe puternice de a face risipă de spaţiu, pentru orice eventualitate, reflectând incertitudinea generală în ceea ce priveşte manipularea corectă a dimensiunilor reduse. *Dacă aveţi îndoieli, măi micşoraţi spaţiul.*

Spaţii mai mici în cele mai mari

În ţările din nordul Europei, clima creează probleme dificile cu privire la dimensionarea spaţiilor în aer liber. Spaţiile mici mărginite de clădiri înalte implică lipsa luminii şi însoririi adecvate. În sudul Europei, a crea umbră şi a filtra lumina este perfect rezonabil şi confortabil, dar în partea de nord, atât lumina, cât şi căldura soarelui sunt foarte apreciate. Există totuşi posibilitatea de a combina dorinţa de lumină şi soare cu spaţii la scară umană în care comunitatea se poate aduna şi socializa. Terasarea clădirilor este una dintre posibilităţi, alta este configurarea de spaţii mai mici în cele mai mari. Străzile plantate cu şiruri de

Un spaţiu mic într-unul mare.

Sus: Şirurile de copaci introduc o scară intimă în peisajul deschis. Dreapta: În spaţiul larg al Ramblei din Barcelona, copaci şi pavilioane creează un spaţiu atractiv pentru pietoni.

copaci sunt un exemplu care demonstrează beneficiile acestui principiu. De asemenea, dacă sunt prevăzute curţi în faţa caselor înşiruite avem deopotrivă spaţii generoase, însorite şi o stradă suficient de intimă.

A concentra sau dispersa – de-a lungul faţadei

Designul faţadelor şi al zonelor adiacente oferă de asemenea posibilităţi pentru a influenţa concentrarea activităţilor şi intensitatea experienţei trecătorilor. Gradul de concentrare a activităţilor depinde de permeabilitatea frontului stradal - schimbul realizat între stradă şi spaţiile de dincolo de faţadă - precum şi de distanţele dintre accese şi alte funcţiuni care contribuie la animarea mediului public.

Clădirile mari cu faţade foarte lungi, puţine intrări şi un număr redus de vizitatori generează dispersia evenimentelor. În schimb, clădirile înguste şi accesele numeroase conduc la o cumulare a activităţii de-a lungul frontului stradal.

A cumula sau dispersa de-a lungul faţadei – pe străzi urbane

Dacă intenţia este ca activităţile să fie cumulate în spaţiul străzii mai degrabă decât dispersate, doar intrările în clădiri, întreprinderi, bănci şi birouri aparţin în mod natural de faţadele care definesc zonele publice.

Viaţa stradală se reduce drastic atunci când funcţiunile mici, active sunt înlocuite de unele masive. În multe locuri se poate observa cum activitatea se diminuează considerabil pe măsură ce staţiile de benzină, dealerii auto şi parcările creează goluri în ţesătura oraşului sau atunci când apar funcţiuni pasive, de tipul birourilor şi băncilor.

Unităţile înguste şi multe intrări sunt criterii importante pentru concentrarea activităţii. (Insula Java, Amsterdam, Olanda)

A concentra sau a dispersa – de-a lungul fațadei

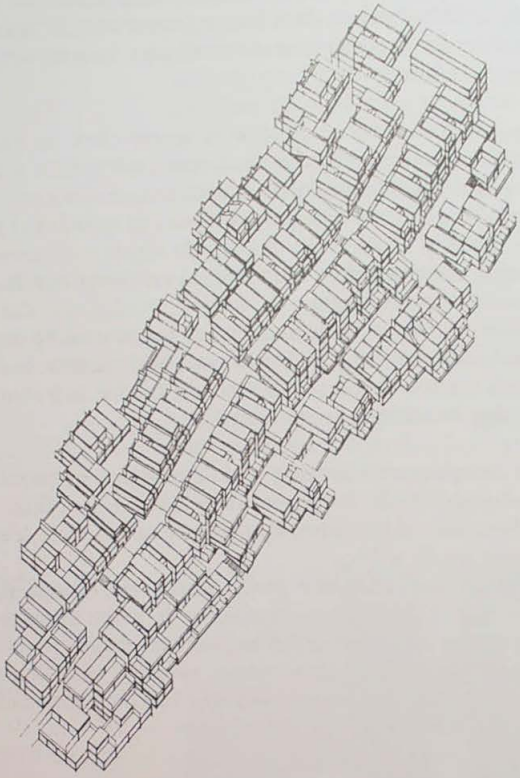

Când clădirile sunt înguste, lungimea străzii se scurtează, distanțele de mers pe jos se reduc, iar viața urbană se îmbunătățește. (Proiect în concursul de extindere a așezării Rørâs, Norvegia.)

Fațade înguste înseamnă distanțe scurte între intrări - majoritatea evenimentelor au loc lângă intrări.

În schimb, există exemple de planificare atentă în care discontinuităţile din ţesutul urban sunt evitate, iar funcţiunile masive sunt mascate în spatele sau deasupra unor magazine, birouri sau ateliere mai mici dispuse de-a lungul frontului stradal. În felul acesta, doar intrările funcţiunilor de interes îşi găsesc loc pe faţadă. Un exemplu este organizarea cinematografelor, în cazul cărora numai intrarea şi ghişeul de bilete sunt plasate la stradă, în timp ce sala în sine este ascunsă undeva în spate. Această soluţie ar trebui să fie adoptată mereu în proiectarea sediilor de bănci şi de birouri.

Pentru a contracara problema fronturilor stradale plictisitoare şi fără viaţă, multe municipalităţi din Danemarca au adoptat coduri care restricţionează amplasarea băncilor şi birourilor la parter. Alte oraşe daneze continuă cu succes să acomodeze asemenea funcţiuni la nivelul străzii atâta timp cât faţada nu depăşeşte 5 metri (15 ft).

Deloc surprinzător, practica de a acorda fiecărui magazin o prezenţă în faţadă cât mai redusă cu putinţă este întâlnită în toate centrele comerciale suburbane noi – de tip mall. Ştiind că pietonii, în general, nu doresc să meargă foarte departe, arhitecţii de mall-uri fac uz de logica faţadelor înguste, astfel încât să fie loc pentru cât mai multe magazine cu putinţă în cea mai scurtă distanţă posibilă.

Principiul loturilor înguste şi adânci împreună cu utilizarea atentă a frontului la stradă elimină problema „golurilor" şi a „rămăşiţelor" în relaţia clădirilor cu străzile sau căile pietonale. Acest lucru este valabil şi în zonele rezidenţiale. Exemple reuşite de planuri configurate astfel se găsesc în numeroase proiecte de

Pe străzile urbane, lungimile faţadelor ar trebui să fie atent dimensionate. Un ritm frecvent întâlnit în străzile comerciale din întreaga lume este de 15-25 de unităţi pe 100 de metri. (Stradă din oraşul vechi, Stockholm, Suedia.)

Centrul orașului Coventry, Anglia. Pietonii au tendința de a utiliza doar nivelul solului.

Pe străzile cu clădiri joase, ochiul uman percepe totul până unde bate privirea.

În zonele cu clădiri înalte, doar nivelul parterului intră în câmpul vizual.

locuinţe înşiruite tradiţionale precum şi într-o serie de proiecte noi, cum ar fi Siedlung Halen în Berna, Elveţia (vezi ilustraţia de la pagina 84) şi mai multe zone rezidenţiale pe insulele Java, Borneo şi Sporenburg din Amsterdam.

Concentrarea pe un nivel versus dispersarea pe mai multe niveluri

În plus faţă de opţiunile deja menţionate până acum, există şi posibilitatea de concentrare a activităţilor pe un singur nivel, sau, dimpotrivă, de dispersare a acestora pe mai multe niveluri. Problema este foarte simplă. Activităţile care se desfăşoară la acelaşi nivel pot fi experimentate în limitele simţurilor, ceea ce înseamnă pe o rază de 20-100 de metri (65 - 330 ft), în funcţie de subiectul observaţiei, iar în această situaţie deplasarea între evenimente este facilă. Dacă ceva se întâmplă la un nivel puţin mai sus, posibilitatea de implicare în acţiunea respectivă e foarte redusă. Căţăratul în copaci a fost dintotdeauna un mod eficient de a te ascunde.

Această problemă e mai puţin pronunţată atunci când se întâmplă ceva la un nivel inferior – pentru că de multe ori din poziţia superioară se poate înregistra o imagine bună de ansamblu –, dar participarea şi interacţiunea nu sunt tocmai la îndemână din punct de vedere fizic şi psihologic. Efectul utilizării spaţiilor publice elevate este descris cu claritate în observaţiile lui William H. Whyte din New York City [51]. „Liniile de vizibilitate sunt importante. Dacă oamenii nu văd un spaţiu, nici nu-l folosesc." Despre spaţiile coborâte, acesta scrie: „Cu excepţia cazului în care există un motiv convingător, un spaţiu deschis n-ar trebui să fie coborât. Cu două sau trei excepţii notabile, pieţele cufundate sunt spaţii moarte."

Dispersarea pe mai multe niveluri. (Stradă în Los Angeles.)

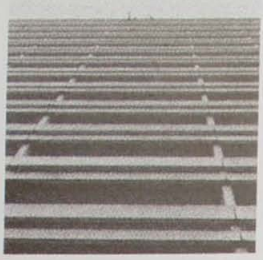

Privind în sus către D

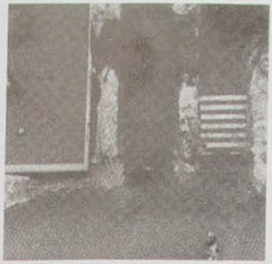

Privind în jos dinspre D

Contactul semnificativ cu evenimentele de la nivelul solului este posibil numai de la primele câteva etaje într-o clădire multietajată. Între etajele al treilea şi al patrulea se observă o descreştere pronunţată în capacitatea de a avea contact cu cei de la nivelul solului. Un alt prag există între etajele cinci şi şase. Cu siguranţă nimeni mai sus de etajul cinci nu poate fi în contact cu evenimente de la nivelul solului.

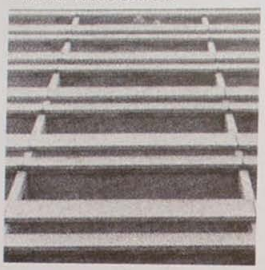

Privind în sus către C

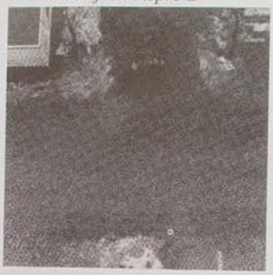

Privind în jos dinspre C

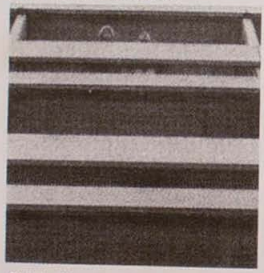

Privind în sus către B

Privind în jos dinspre B

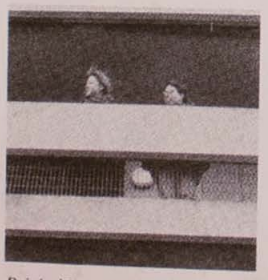

Privind în sus către A

Privind în jos dinspre A

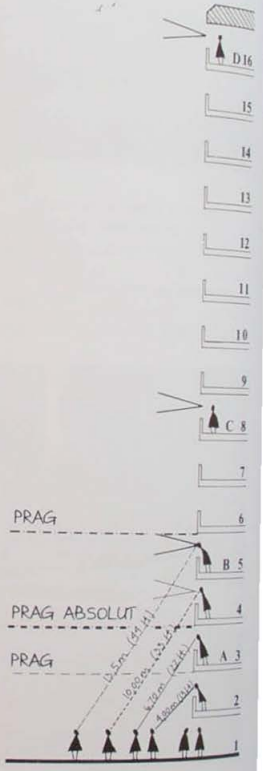

Prin urmare, în principiu, încercarea de a condensa activităţile plasându-le pe mai multe niveluri nu este o idee binevenită. Puncte de belvedere pot fi plasate la niveluri superioare, dar nu şi activităţi care se vor agregate. Dacă totuşi se face această tentativă, rezultatul este de cele mai multe ori dezamăgitor deoarece funcţiunile situate la 50 -100 de metri (170 - 330 ft) unele faţă de altele de-a lungul unei străzi interrelaţionează mai uşor decât cele aflate la doar 3 metri (10 ft) diferenţă pe verticală.

Aceste rezultate sunt valabile într-o măsură considerabilă şi pentru compararea clădirilor joase cu cele înalte. Clădirile joase de-a lungul unei străzi sunt în armonie cu felul în care oamenii se deplasează şi cu modul în care funcţionează simţurile, în timp ce clădirile înalte nu sunt.

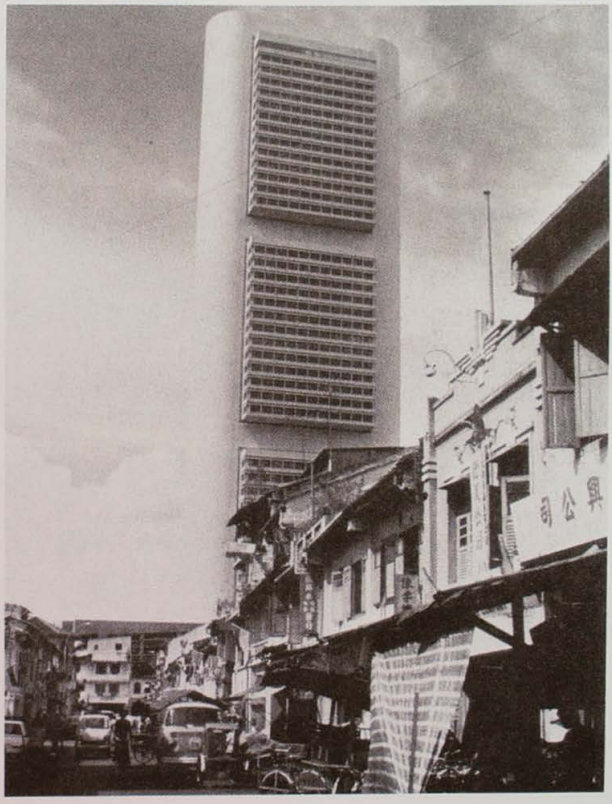

Clădirile joase de-a lungul unei străzi sunt în armonie cu modul în care se deplasează fiinţele umane şi cu modul în care funcţionează simţurile. Clădiri înalte nu sunt. (Scenă de stradă, Singapore).

Concentrarea pe un nivel versus dispersarea pe mai multe niveluri – „oraşe subterane" şi sistemele de pasarele „skywalks"

A fost deja discutată dispersarea nedorită şi neintenţionată a oamenilor şi evenimentelor care are loc atunci când, în loc de un sistem stradal compact, avem de-a face cu mai multe căi paralele. Un fenomen comparabil apare atunci când există reţele complexe subterane sau suspendate (skywalks) şi accesele la funcţiuni se fac pe multiple niveluri. Reţelele de pasarele (care poartă numele de skywalks) sunt instalate de obicei în centrele oraşelor, dar şi în unele zone rezidenţiale; impactul lor rămâne discutabil în ambele situaţii.

Dacă se doreşte concentrarea evenimentelor şi a populaţiei, o soluţie bună se găseşte, de exemplu, în zonele rezidenţiale dezvoltate pe trei etaje din Montreal, Canada. Toţi rezidenţii şi activităţile sunt canalizate prin cursive şi scări către un singur nivel comun. În plus, cartierele sunt prevăzute cu un front stradal plin de viaţă şi există numeroase oportunităţi pentru a sta în aer liber în faţa fiecărei locuinţe.

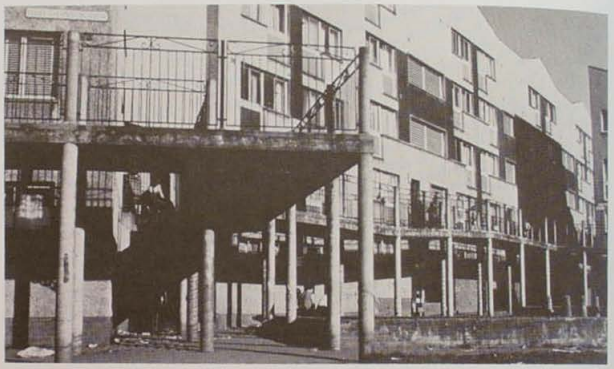

Pasarelele şi accesele prin cursive sau balcoane dispersează intrările şi evenimentele, în timp ce scările concentrează locuitorii şi îi aduce la nivelul străzii.

Sus: Locuinţe, Edinburgh, Scoţia.
Jos: Zonă rezidenţială, Montreal. Quebec.

Integrare versus segregare

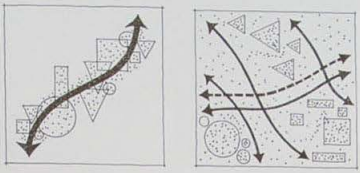

Un mediu de contact diferenţiat

Noţiunea de integrare presupune că unor diverse activităţi şi categorii de persoane le este permis să funcţioneze împreună sau una lângă alta. Segregarea implică o separare a funcţiunilor şi a diferitelor grupuri.

Integrarea diverselor activităţi şi funcţiuni în spaţiile publice permite persoanelor implicate să se stimuleze şi să se inspire reciproc. În plus, acest amestec face posibilă interpretarea modului de alcătuire şi funcţionare a societăţii.

Şi în această privinţă, nu integrarea formală a clădirilor şi a zonelor funcţionale determină dacă mediul de contact este monoton sau interesant, ci fuziunea diferitelor evenimente şi participanţi, la scară foarte mică. Mai important decât amplasarea alăturată a fabricilor, locuinţelor, serviciilor etc. în planurile de arhitectură este ca oamenii care lucrează şi trăiesc în aceste clădiri să folosească aceleaşi spaţii publice şi să se întâlnească în timpul activităţilor de zi cu zi.

Modele de planificare pentru integrare şi segregare

Evoluţia de la oraşul medieval compact, cu o împletire strânsă a diverselor activităţi, către oraşul funcţionalist cu zone specializate ilustrează gama de posibilităţi pe care planificarea fizică le generează pentru amestecarea sau separarea populaţiei şi a evenimentelor.

În oraşele medievale, traficul preponderent pietonal dicta o structură urbană în care negustorii şi meşteşugarii, bogaţii şi săracii, tinerii şi bătrânii erau nevoiţi să trăiască şi să lucreze unii lângă alţii. Acestea sunt exemple ilustrative pentru avantajele şi dezavantajele unei structuri orăşeneşti integrate.

La polul celălalt, planificarea orientată spre segregare este ilustrată de structura oraşului funcţionalist, în care, dimpotrivă, separarea funcţiilor a fost un scop în sine. Rezultatul a fost un oraş împărţit în zone monofuncţionale.

Vastele zone rezidenţiale cu formaţiuni uniforme, zonele industriale rigide şi monotone, precum şi marile pseudo-oraşe cu înfăţişare identică, agregate în jurul unei singure funcţiuni (cum ar fi complexe de cercetare, oraşe universitare sau comunităţi de pensionari), toate sunt exemple de zone monofuncţionale.

În acest tip de zonă, un grup social, profesional sau de vârstă este mai mult sau mai puţin izolat de alte segmente din societate.

Este posibil ca beneficiile să includă o planificare mai raţională, distanţe mai scurte între funcţiuni similare şi o eficienţă sporită, dar toate acestea cu preţul minimizării contactului cu societatea înconjurătoare, al unui mediu mai sărac şi mai monoton.

O alternativă la aceste modele de planificare este o politică urbană diferenţiată, în care relaţiile sociale şi avantajele practice sunt evaluate de la o funcţiune la alta şi în care separarea este acceptată numai în cazul în care dezavantajele integrării sunt în mod evident mai mari decât avantajele. De exemplu, doar un grup foarte mic de activităţi industriale au un caracter suficient de perturbator pentru a fi excluse din zonele de locuinţe.

Integrarea
– la scară largă

La scară largă se poate face efortul de a integra toate funcţiunile care nu le împiedică pe celelalte sau nu interferează cu restul.

Un plan urban care vizează o dezvoltare integrată poate face acest lucru prin specificarea direcţiilor de creştere şi a zonelor de extindere în diverse etape, ca de exemplu pentru anii 2005 - 2010 - 2015, mai degrabă decât prin zonificare funcţională a serviciilor publice, a cartierelor dormitor, a industriei etc.

Oraşul ca universitate
– şi viceversa

Un plan urban orientat către integrare poate fi, de asemenea, unul în care funcţiunile majore sunt folosite ca oportunităţi pentru a face loc unor unităţi mai mici într-un context mai larg. De exemplu, o nouă universitate poate fi un prilej de a amplasa un mare număr de locuinţe şi servicii într-o structură integrată - un oraş universitar complet şi complex. Faptul că vechi structuri de oraşe integrate există în continuare alături de zone noi, monofuncţionale, oferă posibilitatea de a studia ambele abordări de planificare.

Universitatea din Copenhaga este plasată în mare parte în centrul oraşului vechi. Clădirea principală este situată central, iar în jurul ei sunt răspândite şcoli, colegii, departamente, în diverse locaţii din oraş, stabilite pe măsură ce a apărut necesitatea. Astfel, străzile oraşului devin parte integrantă a universităţii, funcţionând ca şi coridoare, atât interne, cât şi externe.

Fără îndoială împrăştierea clădirilor universităţii prin tot oraşul generează unele dezavantaje din punct de vedere administrativ. Pentru cei implicaţi însă, relaţia strânsă cu oraşul creează nenumărate posibilităţi de a-l utiliza şi de a participa la viaţa urbană. Pe de altă parte, şi pentru oraş prezenţa universităţii înseamnă un aport valoros de energie şi activităţi.

Campusul Universității Tehnice, Copenhaga. Organizat în jurul parcării centrale.

Campusul Universității Tehnice. Plan 1:20 000.

Pentru comparație, întreaga arie municipală a Copenhagăi. Plan 1:20 000.

Opusul acestei organizări ar fi soluţia „raţională" a institutelor planificate de învăţământ superior - campusurile universitare, cum ar fi cel al Universităţii Tehnice din Danemarca, în afara Copenhagăi. În urma acestui plan, educaţia este sistematizată, rutele de legătură între departamente sunt eficient organizate; dar, pe de altă parte, „oraşul" beneficiază de puţine activităţi, nu este animat. Nu s-a creat o bază propriu-zisă pentru activităţi rezultante, în afară de câteva cafenele şi chioşcuri de ziare; iar zona este folosită de o singură categorie de persoane: universitari.

Astfel, tehnicieni ultraspecializaţi beneficiază de o educaţie unilaterală, cultivată într-un mediu pe măsură – monofuncţional, specializat – întrucât conexiunea între mediul de studiu şi restul societăţii, în general, a fost anulată.

Trei funcţiuni urbane care s-ar fi putut afla la baza unui oraş plin de viaţă, dacă intenţia de planificare ar fi urmărit să creeze zone urbane în loc de zone monofuncţionale.
Stânga sus: O zonă rezidenţială cu 7.000 de locuitori, înconjurată de parcări şi peluze.
Stânga jos: Complexul naţional danez de radiodifuziune şi televiziune. O mie cinci sute de oameni lucrează aici în producţia şi difuzarea programelor de televiziune, înconjuraţi de parcări şi peluze pustii.
Dreapta jos: Colegiu pedagogic cu 1.500 de elevi, în izolare similară.

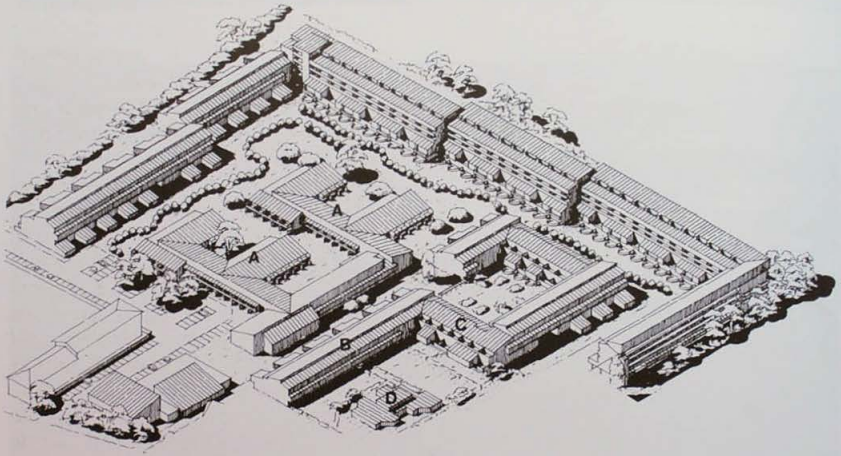

Sus: Integrarea categoriilor de tineri şi bătrâni într-o zonă rezidenţială nouă. Patru sute de apartamente si duplexuri înconjurând centrul de servicii pentru persoanele în vârstă (A), centrul de îngrijire de zi, grădiniţa, şi facilităţi pentru tineret (B, C şi D). (Solbjerg Have, revitalizare în Copenhaga, 1978 - 1981. Arhitecţi: Fællestegnestuen)

Integrarea
– la scară mică

Evitarea zonelor monofuncţionale este o condiţie prealabilă pentru integrarea diferitelor tipuri de grupuri sociale şi activităţi. Planificarea şi proiectarea la scară medie sau mică sunt factori decisivi în reintroducerea posibilităţilor de fuziune între elementele oraşului.

De exemplu, şcolile pot fi situate în mijlocul unei zone rezidenţiale, dar cu toate acestea pot fi separate destul de drastic de împrejurimi - prin garduri, ziduri şi peluze. Pentru a le integra mediului înconjurător, sălile de clasă pot fi de exemplu plasate pe străzile publice ale oraşului, care vor servi apoi drept coridoare şi terenuri de joacă; iar o cafenea din apropiere poate juca rolul de cantină. În felul acesta, oraşul devine parte din procesul de educaţie. Funcţiunile comerciale şi de altă natură pot fi de asemenea amplasate de-a lungul străzii, în spaţiul public, astfel încât graniţele dintre ele şi populaţie să fie eliminate şi fiecărei activităţi să-i fie dată şansa de a interacţiona cu alta.

Centrele urbane concepute de arhitectul F. van Klingeren pentru Dronten şi Eindhoven din Olanda [11] ilustrează acest principiu de planificare şi posibilităţile sale.

Aceste centre sunt concepute practic ca mari pieţe acoperite, cu dotări sportive, ecrane, standuri pentru spectatori, scaune etc., astfel încât să poată fi utilizate într-o multitudine de feluri. În principiu, funcţionează exact ca pieţele tradiţionale. Comerţul, fotbalul, întâlnirile politice, serviciile religioase, concertele, teatrul, spectacolele, cafenelele, expoziţiile, jocurile şi dansul pot coexista într-o piaţă. Rezultatul acestor proiecte a fost un nivel mult mai ridicat de participare generală a populaţiei în diverse activităţi urbane decât în alte oraşe olandeze comparabile.

Integrarea a fost, de asemenea, principiul cheie în mai multe proiecte de îmbunătăţire a zonelor rezidenţiale cu turnuri de apartamente construite în timpul anilor 1960. Într-un astfel de proiect de revitalizare din Suedia, mai multe clădiri au fost renovate pentru a acomoda unităţi ale industriei uşoare, birouri şi locuinţe pentru persoanele în vârstă, conferind zonei o mai mare diversitate.

Această politică de integrare a obţinut rezultate pozitive remarcabile.

Camera de zi
– ca model

Exemplul camerei de zi de acasă poate servi drept model pentru integrarea activităţilor la orice altă scară. În camera de zi, membrii familiei pot fi implicaţi fiecare în activităţi individuale, dar pe de altă parte atât indivizii, cât şi acţiunile lor pot funcţiona totodată împreună.

Sus: Separarea diferitelor tipuri de trafic determină căi de comunicație aride.
Jos: Când tot traficul este pietonal, ca în Veneția, separarea sa de alte activități urbane nu este niciodată o problemă.

Integrarea sau segregarea traficului

Dintre toate activităţile care au loc în domeniul public, cea mai cuprinzătoare este transportul persoanelor şi al mărfurilor.

În modelul obişnuit de trafic, în care străzile sunt împărţite în benzi pentru pietoni, biciclete şi automobile, avem de-a face cu o separare pronunţată a călătorilor şi a activităţilor. Când participanţii la trafic sunt dispersaţi şi mai mult printr-un sistem rutier diferenţiat, în care fiecare tip de vehicul are propriul traseu, separarea este completă. Condusul vehiculelor, mersul pe jos, precum şi simpla existenţă de-a lungul acestor căi de circulaţie devin mult mai aride din cauza segregării de restul activităţilor oraşului.

Ca alternativă la sistemele de circulaţie diferenţiate, pot fi avute în vedere alte moduri de repartizare şi utilizare a mijloacelor de transport auto.

Un mare procent de călătorii individuale pot fi realizate cu ajutorul reţelelor de transport public, pe jos sau cu bicicleta, în locul automobilelor personale. Importanţa unui sistem de transport integrat pentru viaţa oraşului poate fi remarcată cu precădere în aşezările în care mersul pe jos a ocupat dintotdeauna un loc important.

În Europa există câteva oraşe vechi în care circulaţia nu a fost niciodată separată în trafic motorizat şi pietonal, ca de exemplu unele oraşe de munte din Italia, oraşele cu străzi în scări din fosta Iugoslavie, oraşele de pe insulele greceşti şi Veneţia, care ocupă un loc special în rândul oraşelor pietonale, atât datorită faptului că este de departe cel mai mare dintre ele, cu peste 250.000 de locuitori, cât şi pentru că este unul dintre ce mai rafinate exemple de acest tip.

În Veneţia, transportul greu de mărfuri are loc pe canale, în timp ce sistemul pietonal reprezintă încă reţeaua principală de circulaţie a oraşului.

Aici viaţa urbană şi traficul coexistă în acelaşi spaţiu, care poate fi folosit simultan pentru activităţi în aer liber şi ca reţea de legături între destinaţii. În acest caz, traficul nu prezintă probleme de securitate, nu generează gaze de eşapament, zgomot şi mizerie; prin urmare, niciodată nu a devenit necesar să se separe zonele de lucru, odihnă, luat masa, joacă, divertisment de cele de tranzit. Veneţia este, metaforic vorbind, o cameră de zi la scara oraşului.

Această realitate explică practica veneţiană de a ajunge cu întârziere la întâlniri, întrucât, în timpul deplasării prin oraş, oamenii se întâlnesc în mod inevitabil cu prieteni şi cunoscuţi sau se opresc să contemple diverse evenimente.

Los Angeles
Trafic integrat, favorizând circulaţia de viteză. Un sistem simplu, cu un grad redus de siguranţă a traficului. Străzile sunt inutilizabile pentru orice altceva în afară de traficul auto.

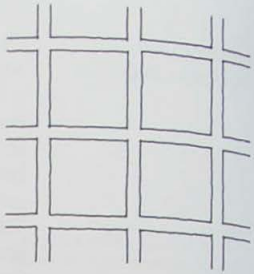

Radburn
Trafic segregat: un sistem complicat, introdus în 1928 în Radburn, New Jersey. Foarte costisitor, acesta se bazează pe multe drumuri paralele şi căi subterane. Sondajele realizate în zone rezidenţiale arată că, deşi în teorie ar trebui să îmbunătăţească siguranţa traficului, sistemul funcţionează slab în practică, deoarece pietonii urmează rute mai scurte, mai degrabă decât rute mai sigure, dar mai lungi.

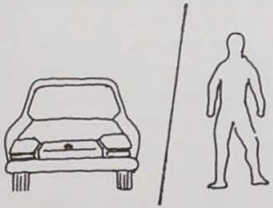

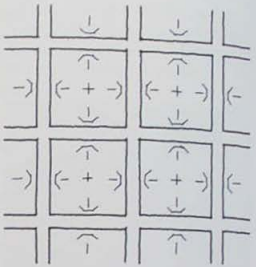

Delft
Trafic integrat, favorizând circulaţia lentă. Introdus în 1969, sistemul este simplu, direct şi sigur, menţinând importanţa străzii ca spaţiu public.
Într-o situaţie în care autoturismele trebuie să ajungă până la intrările clădirilor, acest sistem de integrare este superior celor de mai sus.

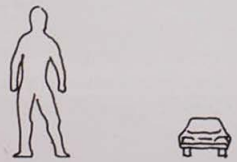

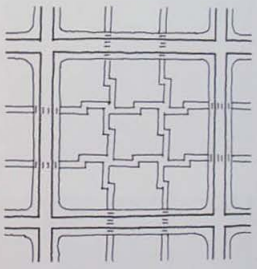

Veneţia
Oraşul pietonal. Tranziţia de la circulaţia de viteză la cea lentă se face la periferie. Un sistem de circulaţie direct si simplu, cu un nivel considerabil mai mare de siguranţă decât oricare altul.

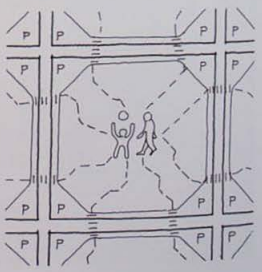

Transferul către trafic uşor la limita oraşului

Principiul de bază al circulaţiei în Veneţia este că transferul de la traficul de viteză la cel lent se face la limita oraşului, nu la intrarea în casă, aşa cum s-a împământenit de-a lungul timpului în alte locuri dependente de transportul auto.

Obiceiul de a parca automobilul sau a se da jos din mijloacele de transport la limita oraşului sau la marginea zonelor rezidenţiale şi a parcurge pe jos ultimii 50, 100 sau 150 de metri (170 şi 330 - 500 ft) către casă s-a generalizat în ultima vreme în oraşele europene. Aceasta este o evoluţie pozitivă, care permite traficului local să poată fi din nou integrat cu alte activităţi în aer liber.

Adaptarea traficului auto la condiţiile pentru traficul de pietoni

Efortul de a adapta traficul auto local la condiţiile necesare pentru un trafic pietonal confortabil este de asemenea o iniţiativă pozitivă. Această strategie a fost introdusă pentru prima dată în Olanda, unde o serie de zone rezidenţiale au fost proiectate sau renovate pentru trafic auto lent.

În aceste zone, cunoscute sub denumirea *Woonerf*, automobilele sunt permise până la intrările caselor, dar străzile sunt în mod clar configurate pentru pietoni, obligând celelalte mijloace de transport să se deplaseze cu viteze mici din cauza amplasării locurilor de stat sau de joacă. Autovehiculele au statut de oaspeţi pe teritoriul pietonilor.

Conceptul de integrare a traficului auto cu amenajările pentru pietoni oferă avantaje considerabile faţă de metodele de segregare a circulaţiei. Chiar dacă zonele care interzic total accesul auto au atât un grad mai ridicat de siguranţă, cât şi o configuraţie şi dimensiuni mai bine adaptate pentru activităţi în aer liber, în multe cazuri, conceptul olandez de integrare a traficului oferă o alternativă foarte acceptabilă.

Integrarea traficului şi petrecerea timpului în aer liber

Indiferent dacă zonele rezidenţiale sunt în conformitate cu principiul veneţian, prevăzând transferul de la traficul rapid la cel lent la limita oraşului, sau după modelul olandez *Woonerf*, cu străzi multifuncţionale pentru trafic auto lent, biciclete şi pietoni, este important să se facă eforturi pentru a integra traficul şi activităţile în aer liber. Atunci când circulaţia se rezumă la pietoni şi autoturisme care se deplasează cu viteze mici, argumentele pentru separarea zonelor de stat şi de joacă de cele de trafic îşi pierd valabilitatea. De asemenea, faptul că circulaţia către şi dinspre locuinţe este în aproape toate cazurile cea mai pregnantă dintre activităţile în aer liber din zonele rezidenţiale este un motiv suficient pentru a dori integrarea cât mai multor activităţi cu traficul. Pentru cei în tranzit, pentru copiii la joacă şi pentru cei implicaţi în activităţile din jurul casei, o politică de integrare a

În cazul în care e necesar ca maşinile să ajungă până la intrările în clădiri, soluţia olandeză „Woonerf" funcţionează cel mai bine: circulaţia integrează traficul lent, pietonal şi de biciclete. Străzile sunt detaliate într-un mod care indică în mod clar statutul lor ca zone predominant lente. Viteza redusă este impusă de rampe domoale şi alte mijloace de constrângere. Dreapta: stradă olandeză înainte şi după trecerea la „Woonerf".

traficului va permite diferitelor activităţi să se sprijine şi stimuleze reciproc.

Multe activităţi - joaca, relaxarea în aer liber, conversaţiile - încep atunci când cineva este, de fapt, implicat în altceva sau în drum către ceva.

Petrecerea timpului în aer liber şi tranzitul nu sunt activităţi delimitate precis, graniţele lor sunt flexibile; aceleaşi persoane pot fi implicate în ambele.

Diferitele categorii de activităţi au o puternică tendinţă de a se împleti, dacă li se permite.

Atracţie versus respingere

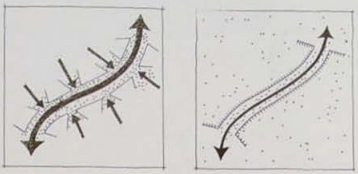

Atracţie versus respingere

Spaţiile publice pot fi primitoare şi uşor accesibile, încurajând astfel oamenii şi activităţile să treacă de la mediul privat la cel public. Pe de altă parte, ele pot fi concepute şi în aşa fel încât să fie dificil de accesat, fizic şi psihic.

Atracţia – tranziţii domoale între public şi privat

Atracţia şi respingerea exercitate de spaţiul public sunt legate, între altele, de relaţia acestuia cu mediul privat şi de modul în care e proiectată zona de la graniţa celor două domenii. Limitele puternic definite - cum ar fi în zonele cu blocuri de apartamente, unde locuitorii se află ori într-un teritoriu complet privat ori într-o zonă complet publică afară, pe scări, în lift sau pe stradă - fac incursiunile în spaţiu public dificile pentru situaţiile în care nu sunt neapărat necesare.

Limitele flexibile, pe de altă parte, cu zone de tranziţie care nu sunt nici complet private, nici complet publice, sunt adesea în măsură să funcţioneze ca o conexiune, ceea ce face mai simplă migrarea rezidenţilor şi a evenimentelor între spaţiul public şi cel privat, înăuntru şi în afară. Acest aspect de maximă importanţă este examinat în detaliu într-o secţiune următoare (a se vedea pagina 185).

Atracţia – posibilitatea de a vedea ce se întâmplă

Posibilitatea de a vedea ce se întâmplă în spaţiile publice este de asemenea un element de atracţie.

Când copiii pot vedea strada sau locul de joacă din casă, pot urmări ce se întâmplă şi văd cine se află afară; în felul acesta sunt motivaţi mai des să iasă şi să se joace, spre deosebire de copiii care nu pot vedea ce se întâmplă, pentru că trăiesc prea sus sau prea departe.

Numeroase exemple care scot în evidenţă relaţia dintre posibilitatea de a vedea şi dorinţa de a participa sunt întâlnite şi între adulţi. Cluburile şi centrele comunitare cu ferestre spre stradă au

O tranziţie treptată între spaţiile publice şi cele private ajută considerabil oamenii să participe şi să menţină o legătură strânsă cu viaţa şi evenimentele din spaţiul public.

Sus: grădini semiprivate în faţa locuinţelor înşiruite. Dreapta: zonă de tranziţie treptată la un bloc cu mai multe etaje - dar numai pentru parter. (Almere, Olanda) Strada ca atracţie. (Saint Paul Baie, Quebec)

mai mulţi membri decât cele aflate în subsol sau care nu au ferestre, deoarece trecătorii sunt inspiraţi să se alăture când văd ce se întâmplă şi cine participă. Comercianţii au ştiut dintotdeauna că este de maximă importanţă să fie amplasaţi exact pe unde trec oamenii şi să aibă vitrine către stradă. În mod similar, mesele de pe trotuar ale cafenelelor funcţionează ca o invitaţie.

Atracţia – rute scurte şi simple

Un traseu scurt şi uşor de parcurs între mediul privat şi cel public poate de asemenea funcţiona ca o invitaţie. Multe exemple demonstrează influenţa majoră a factorilor de distanţă, a celor de calitate a traseului şi a modurilor de transport pe rutele dintre oameni şi dintre diverse funcţiuni.

Copiii de vârste fragede se deplasează rareori mai mult de 50 de metri (170 ft) de la intrarea casei şi chiar şi în această rază redusă distanţa pare să conteze, ei preferând să se joace mai des cu tovarăşii din imediata vecinătate decât cu cei care trăiesc doar puţin mai departe.

Este de asemenea general valabil că membrii familiei şi prietenii care locuiesc unul lângă altul se văd unii pe alţii mai des decât îşi văd cunoştintele care locuiesc mai departe. Situaţiile informale, cum ar fi „a trece pe la cineva" joacă un rol mai semnificativ când persoanele implicate trăiesc aproape unele de altele. Din nou, acest lucru poate avea o influenţă pozitivă asupra altor forme de contact.

În bibliotecile publice, de asemenea, s-a observat o relaţie directă între distanţă şi împrumutul cărţilor. Cei care locuiesc mai aproape de bibliotecă şi pot ajunge la ea cel mai uşor împrumută şi cele mai multe cărţi.

Schimbarea motivaţiei – deplasări de scuză

Printre necesităţile care sunt satisfăcute, parţial, în spaţiile publice sunt nevoia de contact, nevoia de cunoaştere şi nevoia de stimulare. Acestea fac parte din grupul de necesităţi psihologice. Satisfacerea lor este rareori la fel de premeditată ca îndeplinirea necesităţilor fizice primare, cum ar fi a mânca, a bea, a dormi şi aşa mai departe. De exemplu, adulţii rareori merg în oraş cu intenţia exprimată de a-şi satisface nevoia de stimulare socială sau nevoia de contact. Indiferent care este adevăratul scop, oamenii ies din casă dintr-un motiv plauzibil, raţional – pentru cumpărături, pentru a face o plimbare, pentru a lua nişte aer proaspăt, să cumpere ziarul, să spele maşina etc.

Poate că este greşit să vorbim despre aceste deplasări ca pretexte pentru interacţiuni cu alte persoane, pentru că foarte puţini oameni vor accepta faptul că nevoia de contact şi stimularea socială joacă vreun rol în planurile lor de cumpărături. Dar faptul

Indiferent de câte echipamente au, locurile de joacă sunt în primul rând locuri de întâlnire. Ele reprezintă spaţii unde copiii pot merge oricând, iar echipamentul de joacă oferă posibilitatea de a petrece timp de unul singur până când alţi copii se alătura şi se pot iniţia activităţi mai incitante.

că adulţii care lucrează la domiciliu petrec în medie aproape de trei ori mai mult timp la cumpărături decât cei care lucrează în afara casei şi faptul că deplasările la magazine sunt distribuite uniform pe tot parcursul săptămânii, chiar dacă mersul o dată pe săptămână ar fi, probabil, mai simplu, alimentează în mod natural presupunerea că multe din aceste excursii nu sunt doar o chestiune de procurare a proviziilor.

Este general valabil că nevoile fizice şi psihologice primare sunt îndeplinite în acelaşi timp, precum şi că cele primare, mai uşor de definit, servesc adesea pentru a explica şi motiva satisfacerea ambelor tipuri. În acest context, excursia la cumpărături este atât o excursie de shopping, cât şi un pretext pentru contact şi stimulare.

Atracţia – destinaţii

Această împletire de motive subliniază importanţa destinaţiilor în mediul public: lucrurile şi locurile pe care individul le poate căuta în mod natural şi folosi ca motivaţie pentru a ieşi din casă. Destinaţiile pot fi locuri speciale, puncte de observaţie, locuri de unde se poate vedea apusul soarelui sau pot fi magazine, centre comunitare, facilităţi sportive şi aşa mai departe.

În sate, unde fântâna şi spălătoria sunt comune, se poate observa cum aceste două facilităţi funcţionează drept catalizatori dominanţi pentru contactele informale. Pretextele sunt uneori sistematice, ca în San Vittorino Romano (vezi pagina 86), unde în mod tradiţional găleţile sunt lăsate la fântână pentru a avea mereu motiv pentru a „ieşi să aducă găleata" dacă apare cineva cu care se poate sta de vorbă. În sudul Europei, barurile joacă şi ele un rol important ca destinaţie. Oamenii se duc la bar pentru un pahar de vin, dar ştiu cu siguranţă că se vor întâlni şi cu prieteni. În alte părţi ale lumii, pub-urile, pieţele şi cafenelele servesc acelaşi scop ca destinaţii şi pretexte.

În zonele rezidenţiale noi, locul unde se află cutiile poştale, chioşcurile de ziare, restaurantele, magazinele şi facilităţile sportive trebuie să îşi asume rolul de pretexte acceptabile pentru ca individul să aibă motiv să iasă şi să rămână în mediul public.

Pentru copii, terenul de joacă este locul unde pot merge oricând. De fapt, aceasta este una dintre funcţiile cele mai importante ale parcurilor de recreare. Chiar dacă cele mai multe locuri de joacă amenajate au utilizări limitate, copiii jucându-se în majoritatea cazurilor în alte părţi, ele tot satisfac rolul de loc de întâlnire şi punct de plecare pentru alte activităţi.

Indiferent dacă sunt sau nu şi alţi tovarăşi afară, copiii pot ieşi întotdeauna la locul de joacă obişnuit şi mereu găsesc ceva de făcut acolo - pentru început.

Ceva de făcut.
Stânga: Un petec de grădină într-o zonă de apartamente din Anglia.

Jos: Zi de curăţenie a aleilor într-o zonă rezidenţială daneză.
Toate generaţiile sunt implicate şi adesea ziua de lucru comunitar e încununată de o petrecere de cartier.

Atracţia
– ceva de făcut

Tot aşa cum copiii folosesc locul de joacă drept destinaţie în care pot să utilizeze echipamentul existent până când apare ocazia să facă alte lucruri mai interesante, grădinile şi grădinăritul, de exemplu, servesc aceleaşi scopuri pentru alte grupe de vârstă.

Când e vreme bună de stat afară, grădina oferă prilejul unei activităţi utile, ceva de făcut. În cazul în care grădina se află în drumul oamenilor sau undeva de unde se pot contempla alte evenimente, grădinăritul se îmbină adesea cu alte activităţi recreative şi sociale - utilul se combină cu plăcutul.

Un studiu mai atent al activităţilor din curţile rezidenţiale din faţă [21] arată că, în multe cazuri, există astfel de combinaţii subtile de scopuri şi intenţii cu finalitate socială, iar grădinăritul serveşte drept pretext pentru a fi în aer liber. Se poate remarca faptul că mulţi oameni - nu în ultimul rând, locuitorii mai în

Dacă există ceva de făcut, există şi prilej de vorbă după aceea. Activităţile necesare, opţionale şi cele sociale se împletesc în mod subtil.

vârstă – alocă un timp considerabil mai lung grădinăritului decât poate fi justificat în vreun fel prin scopuri strict horticole.

Aceasta subliniază cât de important este faptul ca în spaţiile publice din zonele rezidenţiale să nu fie oportunităţi numai pentru plimbări şi stat, ci şi pentru a face ceva, pentru a fi implicat într-o acţiune. Este preferabil ca aceste condiţii să fie completate cu posibilitatea de a transfera mici activităţi casnice în spaţiul public, cum ar fi curăţatul cartofilor, cusutul, micile reparaţii, hobby-urile sau luatul mesei.

Dacă există posibilitatea de a îndeplini unele sarcini casnice în zona publică a locuinţelor - reparaţii, hobby-uri sau luatul mesei - viaţa între clădiri se îmbogăţeşte substanţial.
(Sus: Nordul oraşului Toronto.
Jos: Brooklyn, New York).

Deschis versus închis

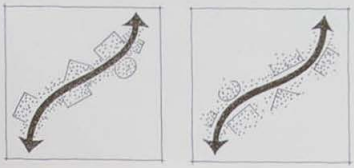

Deschis versus închis

Contactul vizual direct între ceea ce se întâmplă în mediul public şi ceea ce se întâmplă în locuinţe, magazine, fabrici, ateliere şi clădiri publice poate extinde semnificativ posibilităţile de îmbogăţire a experienţei în ambele direcţii.

Iniţierea unui schimb bidirecţional de experienţă nu depinde numai de ferestre şi transparenţă, fiind deopotrivă o chestiune de distanţă. Raza limitată a experienţei senzoriale umane joacă şi ea un rol important în determinarea caracterului deschis sau închis al unui eveniment.

O bibliotecă dotată cu ferestre mari, dar retrasă 10-15 metri (33-50-ft) de la stradă, şi una cu ferestre aflate chiar la limita trotuarului ilustrează cele două situaţii. În primul caz, se poate vedea o clădire cu ferestre; în celălalt, o bibliotecă în uz.

O politică urbană comună

Este incredibil cât de puţine întâmplări şi funcţiuni sunt accesibile vizual în noile proiecte de construcţii sau de revitalizare.

Multe clădiri sunt introvertite fără alt motiv aparent decât că a devenit un fapt general acceptat că piscinele, centrele comunitare, aleile de bowling sau sălile de aşteptare se fac în clădiri opace.

În alte cazuri, considerentele de eficienţă au un rol important. Elevii nu pot să se uite pe fereastră şi nu pot fi nici văzuţi pentru a nu fi deranjaţi. Pe motiv de productivitate, muncitorii în fabrici trebuie să lucreze la lumină fluorescentă şi cu muzică atent gestionată la difuzoare, asupra căreia nu au control. Funcţionarii dintr-o clădire de birouri au vedere către cer, dar nu către stradă şi aşa mai departe. Numai în cazul comerţului, pentru care transparenţa şi accesibilitatea pot stimula vânzările, este permisă vederea directă a mărfurilor şi, dacă trebuie, a activităţilor umane.

O politică urbană diferenţiată

Împrejmuirile şi faţadele opace ridicate intenţionat sau inconştient în jurul oamenilor sunt discutabile în cele mai multe cazuri. Este

Stânga: Deşi acest magazin este deschis şapte zile pe săptămână, cu siguranţă nu pare deschis dinspre trotuar. (Adelaide, Australia.)

Jos: O contribuţie interesantă la peisajul stradal: o faţadă de sticlă între trotuar şi o piscină. (Vesterbro, Copenhaga, Danemarca.)

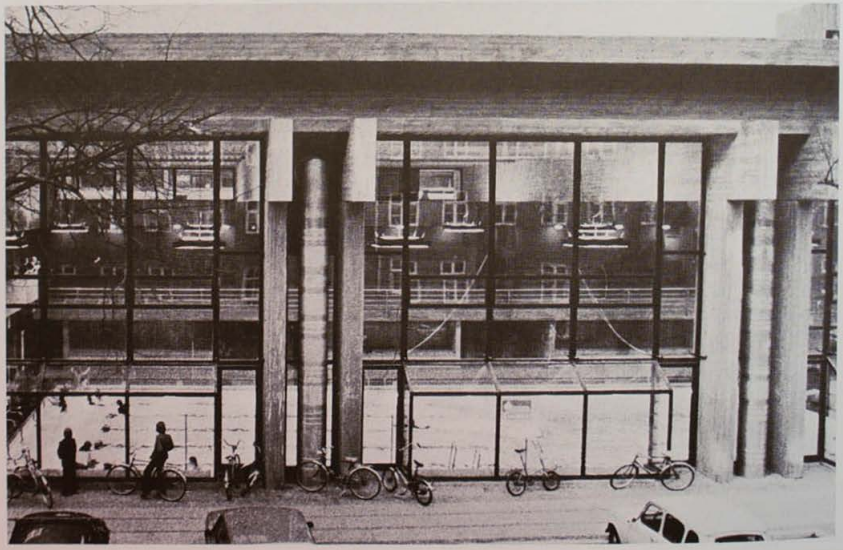

„Casa mea este castelul meu" este o afirmaţie ce poate fi luată mult prea literal.

Dreapta: În noile zone rezidenţiale scandinave se fac mari eforturi pentru a deschide locuinţele şi a extinde sfera lor de influenţă şi supraveghere către străzi prin balcoane, curţi şi verande. (Sibeliusparken, 1984-1986, Copenhaga. Arhitecţi: Fællestegnestuen.)

recomandabilă o politică bazată pe evaluarea de la caz la caz a fiecărei situaţii, a avantajelor şi dezavantajelor pentru cei implicaţi. Adesea, se va dovedi că o diferenţiere subtilă între transparenţă şi opacitate este mult mai naturală şi benefică.

De exemplu, posibilitatea de a vedea ce se întâmplă în spaţiul public dintr-o casă de bătrâni sau dintr-un spital este probabil binevenită, dar situaţia inversă nu este recomandabilă. De asemenea, unele încăperi ale grădiniţelor ar trebui probabil să fie deschise spre stradă, dar altele nu; piscinele publice sau sălile de sport e mai bine să fie plasate mult sub nivelul străzii astfel încât ferestrele să fie situate la înălţime şi oamenii care privesc înăuntru să nu perturbe activitatea etc.

Un număr tot mai mare de galerii comerciale, curţi şi piaţete interioare, precum şi alte spaţii aparent publice diluează viaţa urbană din străzile adiacente şi din pieţele oraşului. „The Commons" este de fapt privat şi ţinut sub supraveghere.

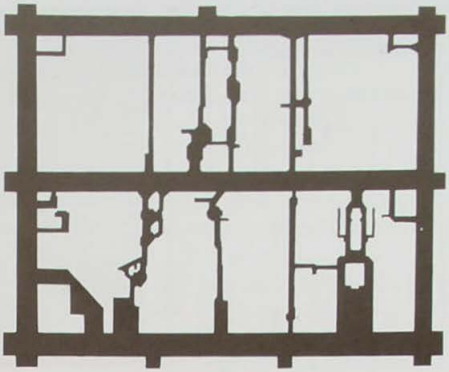

„Sindromul Şvaiţer". Un labirint de galerii comerciale private străpunge ţesutul urban. (Perth, Vestul Australiei.)

„Privatizarea" vieţii publice

În ultimii ani s-a observat o tendinţă crescândă de a crea spaţii aparent publice în clădiri private, zone comerciale etc. Galeriile comerciale private care traversează câte o întreagă insulă urbană, reţelele de pasaje subterane şi „pieţele" interioare imense din hoteluri sunt doar câteva exemple.

Din punctul de vedere al unui dezvoltator, această tendinţă oferă perspective foarte interesante, dar, din punct de vedere al oraşului rezultatul constă aproape întotdeauna în dispersia populaţiei, păstrarea oamenilor şi a activităţilor în spaţii închise şi golirea spaţiilor urbane de public şi atracţii. Oraşul devine astfel pustiu, rigid şi nesigur, în timp ce aceleaşi funcţiuni, dacă ar fi fost implementate în aer liber, ar fi putut îmbunătăţi calitatea spaţiului public şi a oraşului ca întreg.

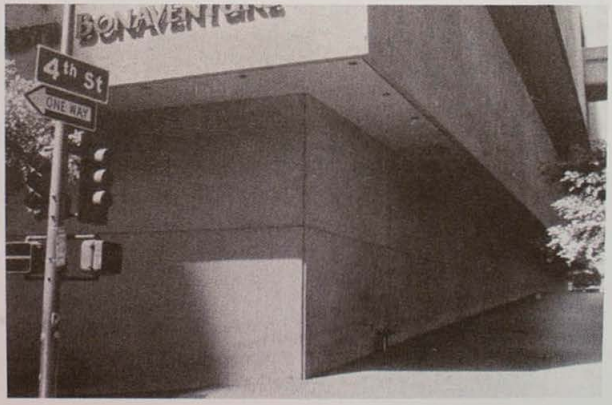

În interior: O piaţă interioară rafinată pentru un anumit tip de „viaţă publică".
Afară: Un perete complet gol la interfaţa cu oraşul. (Complex hotelier, Los Angeles.)

Modele pentru parcare şi activităţi pietonale

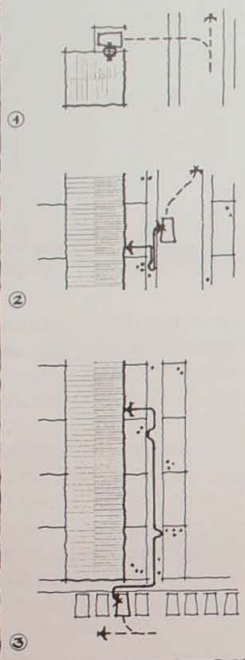

1. Atunci când maşinile sunt parcate la intrare, pe stradă nu vor fi decât autoturisme.

2. Atunci când maşinile sunt parcate la bordură, pe stradă se văd atât oameni cât şi maşini. Şansele pentru contacte cu vecinii se înmulţesc.

3. Atunci când maşinile sunt parcate la capătul drumului, traficul pietonal înlocuieşte traficul auto. (Din studiile efectuate pe străzile oraşului Melbourne [21].)

Dacă parcarea autoturismelor chiar în faţa caselor e considerată necesară, activităţile în spaţiile publice vor fi, în general, reduse în mod substanţial.

În zonele rezidenţiale în care maşinile sunt parcate la o oarecare distanţă, plimbarea prin cartier de la maşină spre casă şi invers constituie o porţiune plăcută a fiecărei călătorii.

Transport la vedere versus transport privat

În ceea ce priveşte posibilităţile de a-i vedea pe cei în mişcare şi, pentru aceştia din urmă, de a vedea ce se întâmplă, evoluţia de la traficul pietonal la cel auto reprezintă un dezavantaj.

În aşezările pietonale oamenii circulă mult prin oraşul lor; în locurile dominate de automobile, nu se pot vedea decât maşini pe străzi. Desigur că înăuntrul maşinilor se află persoane şi au loc evenimente, dar de pe trotuar, imaginea lor este prea fragmentată şi apariţia prea scurtă pentru a oferi suficientă informaţie despre cine şi ce se găseşte înăuntru. Circulaţia oamenilor s-a transformat în trafic auto.

Maşinile, mişcarea, variaţiile şi imaginile fugare ale persoanelor din automobile reprezintă totuşi o anumită atracţie, după cum reiese din amplasarea băncilor de-a lungul străzilor, din comportamentul privitorilor care zăbovesc la intersecţii rutiere, precum şi din tendinţa de a prefera mersul pe jos de-a lungul unei străzi cu trafic auto faţă de cel pe o alee pustie. Plăcerea de a viziona mişcarea automobilelor este însă limitată şi apare numai în situaţiile în care nu există posibilitatea unor experienţe mai valoroase în jur. Acest lucru poate fi observat, de exemplu, în oraşele italiene cu sau fără pieţe urbane. Dacă există o piaţă care funcţionează bine, oamenii se adună în ea; dacă nu sunt nici pieţe, nici viaţă urbană, colţurile de stradă şi intersecţiile devin locurile de întâlnire, unde cel puţin există ceva la care oamenii se pot uita.

La polul opus acestei situaţii se află din nou vechile oraşe pietonale, precum Veneţia, unde contemplarea circulaţiei persoanelor şi mărfurilor joacă un rol crucial în citirea şi interpretarea modului de alcătuire şi funcţionare a oraşului. Când un cuplu proaspăt căsătorit iese din biserică nu intră imediat într-o limuzină neagră, ci continuă să meargă pe jos prin oraş, urmat de alai. Muzicienii merg prin oraş cu instrumentele sub braţ în drum spre muncă, iar oamenii care se duc la teatru, îmbrăcaţi în cele mai bune haine, tot pe jos merg.

În acest context, este foarte valoroasă tendinţa din ultimii ani de a proiecta zone rezidenţiale în care se parchează la 100 sau 200 de metri (300 - 660 ft) distanţă de locuinţe. Străzile din aceste locuri sunt mai populate si mai plăcute, iar prilejurile de întâlniri frecvente, informale cu vecini şi cunoscuţi sunt mult mai mari. Riscul redus de vandalism şi criminalitate este, de asemenea, o altă consecinţă pozitivă a traficului în aer liber spre deosebire de cel închis, în maşini, sau segregat pe căi subterane, drumuri de acces şi în spaţii de parcare.

4. SPAȚII DE TRECERE, LOCURI DE STAT
Proiectarea de detaliu

Spaţii de trecere, locuri de stat
A merge pe jos
A sta în picioare
A sta jos
A vedea, a auzi şi a vorbi
Un loc plăcut din toate punctele de vedere
Margini permeabile

Spaţii de trecere – locuri de stat

Cât de des sunt utilizate spaţiile e un lucru - mai important este cum pot fi folosite

Capitolele precedente discută tehnici şi strategii ale planificării urbane pentru concentrarea în timp şi spaţiu a populaţiei şi a activităţilor umane, pentru integrarea funcţiunilor oraşului şi configurarea unui mediu atrăgător şi deschis către public. Acestea au capacitatea de a influenţa în primul rând incidenţa activităţilor; cu alte cuvinte, numărul evenimentelor şi participanţilor. Pe de altă parte însă, cantitatea acestora nu este neapărat relevantă pentru calitatea mediului public.

Concentrarea în timp şi spaţiu a oamenilor şi evenimentelor este o condiţie prealabilă pentru dinamismul spaţiului urban, dar de o şi mai mare importanţă sunt tipurile de activităţi care se dezvoltă ca urmare a condiţiilor asigurate. Crearea unor spaţii care permit oamenilor să vină şi să plece nu este suficientă; sunt necesare şi premise favorabile pentru a-i reţine, a le oferi prilejuri de plimbare, odihnă şi de implicare într-o gamă suficient de largă de activităţi sociale şi de recreare.

În acest context, calitatea componentelor mediului exterior este un factor determinant, iar proiectarea spaţiilor individuale până la cele mai mici detalii joacă un rol crucial.

Activităţile în aer liber şi calitatea spaţiilor în care se desfăşoară

După cum am arătat mai devreme în această lucrare, este important de remarcat felul în care diferitele categorii de activităţi în aer liber sunt influenţate de calitatea spaţiului în care se desfăşoară şi, în special, cum îmbunătăţirile acestuia din urmă determină proliferarea ocupaţiilor opţionale, majoritatea de factură recreativă şi socială.

Pe de altă parte, s-a demonstrat şi că, în cazul în care calitatea mediului fizic se diminuează, aceste activităţi tind să dispară.

În această secţiune, a cărei idee centrală nu este cantitatea, ci caracterul şi conţinutul vieţii urbane, se subliniază că activităţile opţionale, cele care transformă spaţiul public într-un mediu deosebit de atractiv şi semnificativ, sunt şi cele mai sensibile la calitatea mediului fizic.

Proiectarea detaliilor joacă un rol crucial pentru succesul spaţiilor în aer liber. Când sunt atent detaliate, spaţiile publice au şansa de a fi funcţionale şi populare. În cazul în care detaliile sunt neglijente sau cu totul absente, bătălia e inevitabil pierdută. Stânga: Zonă rezidenţială, Milton Keynes, Anglia. Jos: Zonă rezidenţială, Sandvika, Suedia. (Arhitect Ralph Erskine)

Bătălia pentru calitate se câştigă – sau se pierde – la scară mică

Deciziile la nivel de oraş şi de sit pot asigura o bază pentru crearea unor spaţii în aer liber care funcţionează bine; însă numai atenţia acordată la nivel de detaliu declanşează cu adevărat potenţialul pentru viaţă urbană. În cazul în care detaliile sunt neglijate, acest potenţial riscă să fie pierdut.

Următoarea secţiune tratează amănunţit o serie de cerinţe privitoare la calitatea spaţiilor în aer liber: unele sunt cerinţe generale, altele sunt specifice şi se referă la activităţi simple, de bază, precum: mersul pe jos, statul în picioare sau jos, dar şi interacţiunile vizuale, auditive, statul de vorbă.

Aceste activităţi fundamentale sunt folosite ca punct de pornire deoarece stau la baza majorităţii celorlalte. Dacă un spaţiu e suficient de interesant ca să motiveze plimbările, odihna, contactul vizual şi auditiv sau conversaţiile, înseamnă că deja deţine o calitate importantă şi în acelaşi timp că există o bază solidă pentru dezvoltarea unui întreg spectru de alte activităţi - joacă, sport, acţiuni comunitare şi aşa mai departe. Aceasta se întâmplă parţial pentru că multe activităţi au caracteristici comune, dar şi pentru că acţiunile mai complexe ale comunităţii se nasc în mod natural din activităţile mărunte de zi cu zi. De cele mai multe ori, evenimentele importante se dezvoltă pornind de la cele nesemnificative.

Copii, adulţi şi oameni în vârstă

Condiţiile necesare prezenţei copiilor în spaţiile publice sunt discutate laolaltă cu cele aferente altor grupe de vârstă. Următoarea secţiune descrie cerinţele generale de calitate ale spaţiilor publice subliniind aşteptările adulţilor şi ale vârstnicilor.

Prioritatea acordată acestora din urmă se bazează pe nevoia urgentă de a examina activităţile în aer liber din punct de vedere al necesităţilor acestor grupuri. În plus, susţinerea activităţilor adulţilor şi vârstnicilor în aer liber este considerată în sine cel mai bun mijloc pentru dezvoltarea copiilor şi a preocupărilor lor.

A merge pe jos

Mersul pe jos

Mersul pe jos este în primul rând un mod de transport, o soluţie convenabilă pentru a ajunge la diverse destinaţii. Pe lângă aceasta, oferă posibilitatea simplă şi informală de a petrece timp în spaţiul public. Oamenii fac o deplasare pe jos pentru un comision, pentru a vedea împrejurimile sau doar de dragul de-a merge - toate trei deodată sau fiecare pe rând, după cum poftesc.

Mersul pe jos este adesea un act necesar, dar poate fi şi numai o scuză pentru ca cineva să-şi facă apariţia într-un anumit loc - „voi trece pe acolo".

Spaţiul public trebuie să îndeplinească o serie de condiţii pentru a găzdui diversele forme de trafic pietonal, indiferent de intenţia deplasării - condiţii impuse de necesităţile primare, fizice şi fiziologice ale mersului pe jos.

Nevoia de spaţiu

Mersul pe jos cere spaţiu; oamenii trebuie să se poată mişca rezonabil şi liber, fără a fi deranjaţi, împinşi şi fără a avea nevoie să se strecoare cu greu printre alte persoane sau obiecte. Dificultatea în acest caz constă în definirea nivelului uman de toleranţă faţă de interferenţele diverse din timpul mersului. Dimensiunile spaţiilor trebuie gândite astfel încât să rămână suficient de înguste pentru a fi bogate în experienţe, dar totodată suficient de largi ca să permită o marjă de manevră.

Toleranţa şi nevoia de spaţiu variază foarte mult de la persoană la persoană şi de la caz la caz, în cadrul diverselor grupuri de oameni. Acest fapt este ilustrat de exemplul plimbării tradiţionale de seară în piaţa centrală din Ioanninna, un oraş din nordul Greciei.

La sfârşitul după-amiezii, atunci când începe plimbarea, numărul de participanţi este modest, compus în principal din părinţi cu copii şi persoane în vârstă care se plimbă de la un capăt la altul al scuarului.

Treptat, pe măsură ce se întunecă şi îşi fac apariţia din ce în ce mai mulţi oameni, copiii şi persoanele în vârstă sunt primii care

încep să dispară. Pe măsură ce mulţimea creşte, mulţi adulţi de vârstă mijlocie se retrag de asemenea. Pe la mijlocul serii, când aglomeraţia atinge apogeul, practic doar tinerii rămân să se plimbe în mulţime.

Dimensionarea străzilor

În situaţiile în care gradul de aglomerare poate fi controlat, s-a constatat că limita superioară acceptabilă pe străzile şi trotuarele cu trafic pietonal în ambele sensuri este în jur de 10-15 pietoni pe minut pe metru (3 1/3 ft.). Aceasta corespunde unui flux pietonal de aproximativ o sută de persoane pe minut în cazul unei străzi pietonale de 10 metri (33-ft.) lăţime.

Dacă intensitatea traficului pietonal creşte mai mult de-atât, apare o tendinţă clară către împărţirea acestuia în două fluxuri opuse paralele. În acest caz, pietonii sunt obligaţi să ţină dreapta pentru a trece prin mulţime, iar libertatea de mişcare este mai mult sau mai puţin pierdută. Oamenii nu se mai întâlnesc unii cu alţii, ci mărşăluiesc înregimentaţi în coloană, unul în spatele celuilalt; aglomerarea devine prea mare.

Dacă, dimpotrivă, fluxul pietonal este foarte limitat, atunci şi circulaţiile pot fi corespunzător de înguste. Străzile oraşelor vechi au lăţimea coridoarelor din interiorul caselor: rareori mai largi de 1 metru (3 1/3 ft); iar potecile din zonele rurale sunt adesea de numai 30 de centimetri (1 ft) lăţime.

Traficul pietonal „pe roţi"

Cerinţe speciale trebuie luate în calcul în cazul traficului pietonal „pe roţi": cărucioare pentru copii şi cumpărături, scaune cu rotile etc. Acestea necesită, în general, dimensiuni mai ample decât cele descrise mai sus.

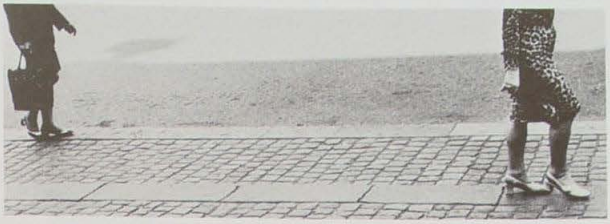

Ce înseamnă mai exact aceste cerinţe speciale a devenit clar atunci când Strøget, strada principală din Copenhaga, a fost convertită de la un drum cu trafic mixt, cu benzi pentru automobile şi trotuare relativ înguste, la traseu pietonal. În timp ce numărul de pietoni a crescut în cursul primului an cu aproximativ 35 la sută, numărul de cărucioare pentru copii a crescut cu 400 la sută.

Pavajul şi suprafaţa străzilor

Traficul pietonal este destul de sensibil la condiţiile oferite de pavaj. Caldarâmul de piatră, nisip, pietriş şi alte suprafeţe de teren accidentate sunt de cele mai multe ori necorespunzătoare, în special pentru cei care au dificultăţi la mers.

Suprafeţele nepotrivite pot avea, de asemenea, o influenţă negativă asupra uzului pietonal, în general. Oamenii evită trotuarele umede şi alunecoase, apa, zăpada şi noroiul ori de câte ori este posibil. Cei cu probleme de mers sunt cu precădere afectaţi în astfel de circumstanţe.

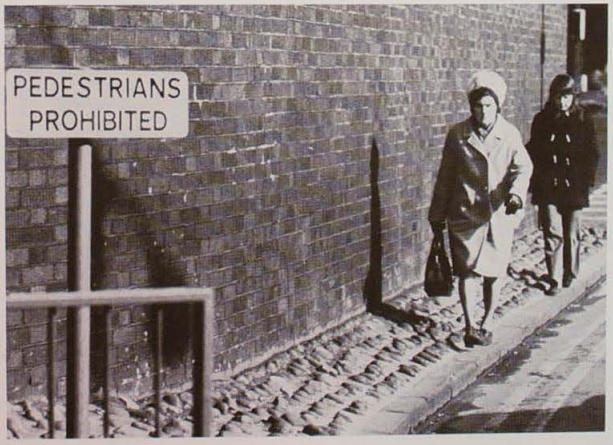

Distanţele acceptabile de mers pe jos sunt o chestiune extrem de subiectivă. Calitatea unui traseu este la fel de importantă ca şi lungimea sa reală.

Distanţele de mers – distanţele fizice şi cele percepute

Mersul pe jos este solicitant fizic, iar limitele până la care oamenii sunt dispuşi sau pot să meargă sunt relativ reduse.

Într-un mare număr de anchete a rezultat că pentru majoritatea oamenilor distanţele acceptabile de mers pe jos în situaţii de zi cu zi sunt în jur de 400-500 de metri (1300 până la 1600 ft). Pentru copii, bătrâni şi persoanele cu handicap, distanţa acceptabilă de mers pe jos este adesea mult mai mică.

Elementele cruciale în determinarea distanţei de mers acceptabile nu depind doar de dimensiunile fizice reale, ci şi de cele percepute.

Un drum de 500 de metri (1600 ft), în linie dreaptă, neprotejat şi plicticos este perceput ca fiind foarte lung şi obositor; pe de altă parte, aceeaşi distanţă poate fi considerată foarte scurtă dacă traseul este perceput în etape. De exemplu, strada poate şerpui uşor, astfel încât perspectiva să se închidă şi lungimea ei să nu fie vizibilă în întregime - cu condiţia ca plimbarea să aibă loc în condiţii externe favorabile.

Distanţele acceptabile pentru mers pe jos sunt prin urmare o combinaţie între lungimea străzii şi calitatea traseului, atât în sensul protecţiei, cât şi al stimulării atenţiei pietonului.

Traseele pietonale

Faptul că mersul este obositor îi determină automat pe pietoni să fie foarte atenţi la alegerea rutelor.

În consecinţă, oamenii nu acceptă cu uşurinţă devieri mari de la direcţia predeterminată şi, dacă ţinta finală este la vedere, au tendinţa de a merge direct către ea. În timpul mersului, sunt preferate rutele directe şi scurtăturile. Numai obstacolele majore - cum ar fi traficul foarte periculos sau barierele fizice extinse – pot determina revizuirea acestor opţiuni. Următoarele observaţii demonstrează cât de adânc înrădăcinată în comportamentul pietonilor este tendinţa de a urma cel mai scurt traseu.

Printr-o anchetă efectuată într-un scuar din Copenhaga (vezi pagina 140) s-a constatat că pietonii traversează mereu piaţa pe diagonală, chiar dacă asta înseamnă că trebuie să treacă printr-o depresiune din mijlocul ei coborând şi urcând două serii de scări. În Campo din Siena (vezi pagina 42), s-a remarcat un comportament similar, în ciuda faptului că într-o lungime de 135 de metri (400 ft), trecătorii trebuie mai întâi să parcurgă 3 metri (10 ft) coborând pe un plan înclinat şi apoi să urce alţi 3 metri (10 ft).

Şi pe străzile cu mult trafic, tendinţa rămâne urmărirea celui mai scurt traseu în locul celui mai sigur. Numai în cazul în care traficul auto este foarte intens şi străzile sunt foarte largi sau în cazul în care trecerile de pietoni sunt extrem de bine plasate, se poate observa utilizarea corectă a acestora din urmă.

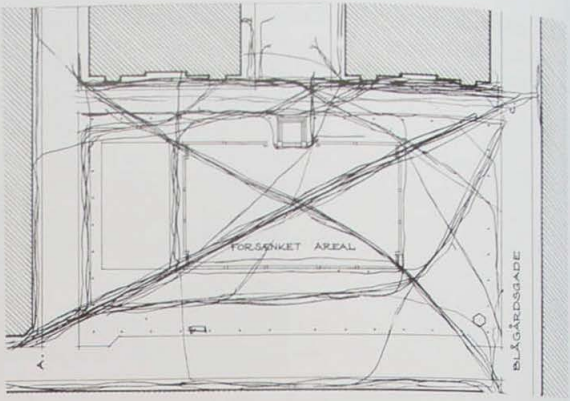

Studiul traseelor pietonale într-un scuar din Copenhaga. Aproape toată lumea urmează rutele cele mai scurte de-a curmezişul pieţei: numai pietonii împingând biciclete sau cărucioare ocolesc zona de depresiune.

Preferinţa pentru unghiuri drepte, des întâlnită la urbanişti, nu este în niciun caz împărtăşită de pietoni. Centru stânga: Zonă rezidenţială în Olanda. Stânga jos: Trasee pietonale într-o zi cu zăpadă în Piaţa Primăriei din Copenhaga, Danemarca.

Combinaţia de trafic auto intens, bariere şi treceri de pietoni dificile are drept rezultat un număr iritant de ocoluri şi de restricţii asupra traficului pietonal.

Situaţia din Kongens Nytorv, o piaţă majoră în centrul Copenhagăi, ilustrează această problemă. Pietonii sunt obligaţi să circule numai de-a lungul perimetrului acesteia şi în cadrul unui număr restrâns de zone din interiorul său.

În 1970, configuraţia pieţei consta din 48 insule între care pietonii se puteau deplasa. Această realitate este în profund contrast cu imaginea aceluiaşi loc aşa cum este prezentată în fotografii mai vechi, în care se observă că pe vremuri oamenii se plimbau nestingheriţi prin întrega piaţă, în toate direcţiile.

Spaţiu pietonal, Kongens Nytorv, Copenhaga, 1905.

Spaţiu pietonal, Kongens Nytorv, Copenhaga, 1971. Accesul pietonilor este limitat la patruzeci şi opt de „insule pietonale".

Când traseele sunt plasate la marginea unui spaţiu deschis, pietonii se pot bucura de avantajele oferite de două lumi la scări diferite: apropiere, intensitate şi detaliu pe de o parte, iar pe de altă parte, o vedere plăcută a întregului spaţiu. Traseele pietonale plasate în mijlocul unui spaţiu nu oferă nici detalii, nici perspective deschise.

Distanţele de mers şi traseele pietonale

Este adevărat că mersul către o ţintă relativ îndepărtată poate fi obositor dacă întreaga distanţă până la destinaţie intră în câmpul vizual. Încă şi mai obositor şi inacceptabil pentru pietoni este faptul de a trebui să apuce pe alte căi decât cea directă. Tradus în practică, acest lucru subliniază importanţa proiectării traseelor pietonale în aşa fel încât o destinaţie îndepărtată să nu fie neapărat vizibilă, dar totuşi direcţia primară, intuitivă către aceasta să fie menţinută. Pe distanţe scurte însă, atunci când destinaţia este la vedere, trebuie luate în considerare în primul rând rutele directe.

Spaţii favorabile mersului pe jos

Una dintre cele mai importante cerinţe pentru un sistem pietonal funcţional este să organizeze deplasările pietonilor după distanţele cele mai scurte dintre destinaţiile fireşti ale unei zone. După ce principalele aspecte ale distribuţiei de ansamblu a traficului sunt rezolvate, e important însă ca şi legăturile individuale din reţea să fie plasate şi proiectate cu mare grijă, astfel încât întregul sistem să fie interesant şi atractiv.

Secvenţe spaţiale

Aşa cum s-a discutat deja, proiectarea unor pietonale lungi şi drepte este de evitat. Traseele sinuoase sau segmentate fac experianţa mersului pe jos mult mai interesantă. În plus, căile cotite au mai mult succes decât cele drepte în reducerea perturbărilor cauzate de vânt.

O reţea pietonală cu trasee care alternează spaţii liniare cu mici scuaruri are adesea efectul psihologic de a face ca distanţele să pară mai scurte. Deplasarea este împărţită în mod natural în etape uşor de gestionat. Oamenii se concentrează să ajungă de la un scuar la celălalt, mai degrabă decât pe distanţa totală. Între clădiri, secţiunile pietonale trebuie să fie dimensionate în funcţie de numărul de utilizatori anticipaţi, astfel încât aceştia să beneficieze de un spaţiu intim, clar definit şi să nu se afle în situaţia de a rătăci într-o zonă mult prea amplă, pe jumătate goală. Atunci când parte din segmentele traseului sunt înguste, este de asemenea mai uşoară realizarea unor contraste spaţiale binevenite. Dacă de exemplu pietonalul este de 3 metri (10 ft) lăţime, prin comparaţie, o lărgire de 20 de metri (65 ft.) îl va transforma într-o adevărată piaţă.

Calitatea experimentării unui spaţiu amplu este îmbogăţită atunci când abordarea are loc prin intermediul unui spaţiu îngust, atunci când există alternanţă şi contrast între secvenţele unui parcurs. Cu toate acestea, pentru ca proiectarea în general să fie păstrată la scară umană, este obligatoriu ca spaţiile mici să fie cu adevărat mici; altminteri cele mari vor deveni cu uşurinţă mult prea mari.

Traseele pietonale în spaţii deschise

Pentru a traversa spaţii vaste, deplasarea de-a lungul perimetrului acestora este de obicei mai confortabilă decât de-a curmezişul, prin centrul lor. Plimbarea de-a lungul marginilor face posibilă experienţa simultană atât a spaţiului în întregime, cât şi a micilor detalii ale faţadelor sau ale altor limite fizice. Pe de o parte poate fi admirată deschiderea pieţei, respectiv a unei pajişti, pe de alta, elevaţia unei clădiri sau liziera unei păduri. Mersul în lungul limitelor unui spaţiu oferă practic două experienţe într-una; iar pe timpul nopţii sau intemperiilor, posibilitatea de a se adăposti sub o streaşină sau sub un copac reprezintă un avantaj pentru pietoni.

Ideea traseelor pietonale plasate de-a lungul perimetrului spaţiilor se regăseşte într-o formă deosebit de rafinată în multe pieţe din oraşele din sudul Europei, unde traficul pietonal este dirijat prin arcade joase pe marginile scuarurilor. Astfel, în timp ce se află în spaţii intime şi plăcute, protejaţi de vânt şi vreme, pietonii se pot bucura de vederea deschisă a spaţiului de dincolo de coloane.

Opusul este reprezentat de traseele din aşa-numitele centuri verzi din zonele rezidenţiale, care sunt amplasate în mijlocul spaţiilor verzi, astfel încât să existe mici petece arbitrare de „peisaj" pe fiecare parte.

Diferenţele de nivel

Ca şi ocolurile, diferenţele de nivel reprezintă o problemă reală pentru pietoni. Toate mişcările semnificative în sus sau în jos necesită un efort suplimentar, activitate musculară crecută şi o întrerupere a ritmului de mers pe jos.

Ca urmare, oamenii tind să evite diferenţele de nivel. În exemplele deja menţionate – în scuarul din Copenhaga (pagina 140) şi în Campo din Siena – dezavantajele acestora sunt contrabalansate de lungimea ocolurilor necesare altminteri, dar în alte situaţii în care diferenţele de nivel sunt mai mari sau mai dificil de escaladat sunt preferate ocoluri scurte sau alte riscuri.

Ola Fågelmark, de la Universitatea Tehnică din Lund, Suedia, a analizat traficul pietonal de la o staţie de autobuz de pe o parte a unei străzi cu trafic intens către un centru comercial aflat pe partea opusă. Dintre cele trei opţiuni posibile – parcurgerea unui detur de 50 de metri (160-ft) pentru a traversa pe trecerea de pietoni, traversatul neregulamentar direct din staţie, respectiv traversarea printr-un pasaj subteran cu două scări - 83 la sută din pietoni au ales ocolul pentru trecerea de pietoni, 10 la sută traversatul neregulamentar şi doar 7 la sută au ales să coboare şi să urce scările prin pasaj. Atunci când traficul pietonal este dirijat pe o traversare supraterană – pe un pod, este aproape întotdeauna

necesar să se instaleze şi un gard pentru a convinge pietonii să folosească podul.

Dificultăţile întâmpinate în efortul de a face centrele comerciale multietajate să funcţioneze reiterează, de asemenea, reticenţa pietonilor de a abandona dimensiunea simplă, orizontală a mersului, afară de cazul în care sunt oferite alternative necomplicate precum scările rulante. Chiar şi atunci e dificil: întotdeauna sunt mai mulţi clienţi la parterul magazinelor decât la celelalte etaje.

Probleme similare se înregistrează uneori în locuinţele cu mai multe etaje, în care scările reprezintă adesea o barieră practică şi psihologică. În timp ce oamenii stau rareori pe gânduri când e vorba să treacă dintr-o cameră în alta la acelaşi nivel, de multe ori rezistă în schimb la ideea de a o lua pe scări în sus sau în jos. În astfel de locuinţe este adesea dificilă asigurarea utilizării relativ egale a diferitelor niveluri, pentru că, în general, parterul este folosit cel mai frecvent. Odată ce-au coborât, oamenii manifestă reticenţă să urce din nou. Nimic nu reflectă mai bine impactul de barieră al scărilor decât grămezile de lucruri aflate în eternă aşteptare în jurul şi pe scările unei locuinţe, pentru a fi transportate în sus sau în jos „cândva".

Scările şi treptele sunt cu siguranţă mai dragi proiectanţilor decât utilizatorilor.
Stânga: Alee în grădina Şcolii de Arhitectură Peisageră, Osnabrück, Germania.

Opţiunea între rampă şi scări în Byker, Newcastle, Anglia.

Diferenţele de nivel sunt o complicaţie reală. Pentru spaţiile în aer liber, există argumente solide fie pentru a evita complet schimbările de nivel, fie, cel puţin, pentru a proiecta conexiunile între cele două planuri într-o manieră uşor de înţeles şi de utilizat.

În proiectarea legăturilor verticale se aplică aceleaşi reguli generale ca şi în crearea celor pe orizontală. Este important ca acestea să fie considerate uşor de utilizat, fără complicaţii.

Planurile de urcare şi coborâre graduale şi scurte sunt mult mai facile decât cele extinse şi cu pantă mare. O scară lungă, abruptă este pe bună dreptate considerată obositoare, în timp ce mai multe pachete de doar câteva trepte, alternate cu paliere de odihnă, sunt mult mai uşor de gestionat, ca şi distanţele întrerupte de mici scuaruri. Celebrele „trepte spaniole" din Roma ilustrează în mod deosebit de elegant acest principiu.

În cazul în care traficul pietonal trebuie dirijat de la un nivel la altul, este mai simplu dacă se începe cu mişcarea descendentă decât cu cea ascendentă. Acest aspect poate reprezenta un punct în favoarea utilizării pasajelor subterane mai degrabă decât a podurilor – întrucât cel puţin începp printr-o coborâre. Totuşi, dacă problemele de trafic trebuie să fie rezolvate în acest mod, este de preferat ca pietonii să fie dirijaţi desupra sau dedesubtul traficului auto cât mai aproape de orizontală posibil, de exemplu, pe poduri uşor arcuite sau prin pasaje facile, aproape de suprafaţă, astfel încât nici direcţia, nici ritmul de mers pe jos să nu fie întrerupte.

Rampele – preferabile scărilor

În situaţiile în care traficul pietonal trebuie să fie dirijat de la un nivel la altul, rampele line sunt în general preferabile scărilor. Acestea permit, de asemenea, manevrarea facilă a cărucioarelor pentru copii şi a scaunelor cu rotile.

În concluzie, în infrastructura pietonală, diferenţele de nivel ar trebui evitate ori de câte ori este posibil. În cazul în care este absolut necesar ca pietonii să urce sau să coboare, atunci sunt recomandate rampele, nu treptele.

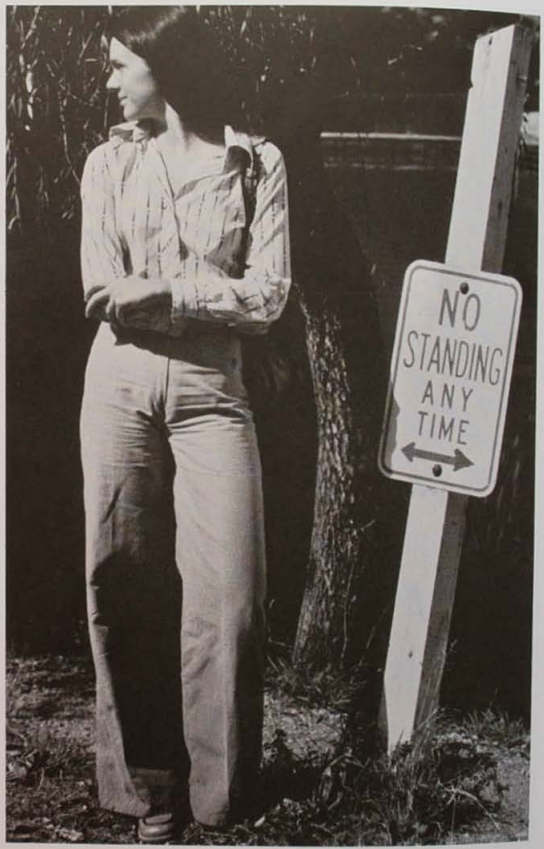
NO
STANDING
ANY
TIME

A sta în picioare

Statul în picioare

Atât mersul, cât şi statul jos comportă cerinţe mai exigente din partea mediului fizic decât statul în picioare. Acesta din urmă va fi totuşi examinat în detaliu deoarece reprezintă cheia către o serie de modele comportamentale caracteristice pentru un mare număr de activităţi staţionare în spaţiile publice.

A lua o pauză

Cele mai multe motive pentru a sta în picioare sunt de natură funcţională: opriri la semafor, pentru a se uita la ceva sau pentru a rezolva ceva. Aceste pauze – de cele mai multe ori foarte scurte - nu sunt influenţate în mod major de mediul fizic. Pietonii se opresc acolo unde trebuie să facă acest lucru: lângă o bordură, de-a lungul frontului străzii sau oriunde este necesar.

A sta de vorbă

Statul în picioare pentru a vorbi cu cineva face parte din acest grup de acţiuni mai mult sau mai puţin necesare. Conversaţiile încep atunci când are loc o întâlnire între persoane care se cunosc şi se defăşoară în locul de întâlnire. În principiu, aceasta este o acţiune necesară, evitarea contactului cu o cunoştinţă fiind nepoliticoasă. Cum nimeni nu ştie în avans dacă discuţia va fi lungă sau scurtă, de cele mai multe ori participanţii nu pot sugera, prin urmare, mutarea într-un loc adecvat opririi şi statului în picioare. În consecinţă, grupuri de conversaţie pot fi văzute peste tot – pe scări, în apropierea uşilor magazinelor sau în mijlocul unui spaţiu, într-o măsură mai mult sau mai puţin independentă de loc şi de timp.

Opririle de durată

În cazul opririlor de durată mai lungă, se aplică un alt set de reguli. Dacă actul evoluează de la instanţa unei pauze spontane la cea cu un scop anume, de exemplu pentru a aştepta ceva sau pe cineva, pentru a se bucura de împrejurimi sau pentru a vedea ce se întâmplă, apare problema de a găsi un loc bun pentru stat.

Dreapta: Studiul pieței orașului, Ascoli Piceno, Italia: oamenii tind mereu să se adune în jurul perimetrului scuarului. Ei se strâng în picioare lângă fațade, sub porticuri, în nișe și între coloane.

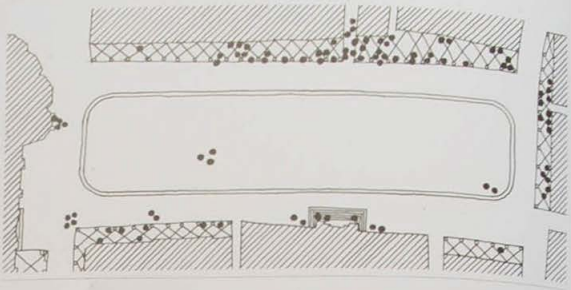

Jos: Locuri de stat în Ascoli Piceno și pe o stradă din Amsterdam, Olanda.

Zone de stat
– efectul de frontieră

Zonele de stat cele mai populare s-au dovedit a fi de-a lungul fronturilor şi faţadelor sau în zona de tranziţie dintre un spaţiu şi următorul, în cazul în care este posibil, pentru a vizualiza ambele spaţii în acelaşi timp. Într-un studiu al locurilor preferate de populaţie pentru opriri, în zonele de agrement din Olanda, sociologul Derk de Jonge observă o caracteristică definită ca „efect de frontieră" [25]. Lizierele pădurilor, marginile plajelor, ale grupurilor de copaci sau ale poienilor sunt locurile de stat care se ocupă primele, în timp ce partea centrală a spaţiilor deschise, de tipul câmpiilor sau plajelor, nu sunt utilizate până când zonele de margine nu sunt complet ocupate. Observaţii comparabile pot fi făcute în mediul urban unde locurile de oprire preferate se găsesc de asemenea de-a lungul frontierelor spaţiilor.

Explicaţia evidentă a popularităţii zonelor de margine este faptul că acestea oferă cele mai bune condiţii pentru supravegherea împrejurimilor. O motivaţie suplimentară este discutată de Edward T. Hall în cartea *Hidden Dimension* (Dimensiunea Ascunsă) [23], unde descrie modul în care poziţia la marginea unei păduri sau aproape de o faţadă ajută indivizii sau grupurile să păstreze distanţa faţă de alţii.

În vecinătatea acestor elemente de frontieră, oamenii sunt mai puţin expuşi decât în centrul unui spaţiu. În plus, nu se află în drumul nimănui; pot vedea, fără a fi văzuţi prea mult; iar teritoriul personal este redus la un semicerc în faţa individului. Când spatele unei persoane e protejat, ceilalţi o pot aborda doar frontal, făcând mai uşoară supravegherea şi reacţia la eventuale invazii nedorite ale teritoriului personal, printr-o expresie sau un gest de interdicţie.

Activităţile se dezvoltă de la margine către mijloc

Zonele de frontieră oferă o serie de avantaje evidente, practice şi psihologice, pentru zăbava prelungită. În plus, locuitorii şi activităţile domestice desfăşurate în aer liber ocupă în mod consacrat zona de-a lungul faţadelor. Este relativ la îndemână mutarea unor activităţi din interiorul casei în faţa acesteia. Locul de stat cel mai la îndemână este acasă, de unde se poate ieşi afară şi avansa către o destinaţie sau se poate lua o pauză, rămânând în picioare. Atât fizic, cât şi psihic, a sta în picioare este mai uşor decât a merge mai departe; deplasarea poate avea loc mai târziu, dacă dorinţa încă există.

Se poate astfel concluziona că evenimentele cresc din interior, de la margine spre mijlocul spaţiilor publice. Copiii se adună în jurul uşii din faţă pentru un timp, până când începe un joc de grup şi iau cu asalt întregul spaţiu din jur. Alte grupuri de vârstă, de asemenea, preferă să stea mai întâi în uşile caselor sau de-a lungul faţadelor, de unde pot merge mai departe ori se pot întoarce dacă nu-i motivează nimic sau pot, pur şi simplu, să rămână acolo.

În cartea sa *A Pattern Language* [3], Christopher Alexander rezumă concluziile care se referă la efectul de frontieră şi la zonele de margine ale spaţiilor publice: „Dacă marginea eşuează, atunci nici centrul nu va căpăta viaţă".

Locuri de stat – în penumbră

Fundalul dantelat de la marginea pădurii, de sub streaşina copacilor, oferă o altă calitate de dorit pentru staţionări - posibilitatea de a fi parţial ascuns în penumbră, dublată de avantajul unei perspective ample asupra împrejurimilor.

Colonadele, copertinele şi umbrelele de soare de-a lungul faţadelor din spaţiile urbane oferă tot atâtea prilejuri pentru odihnă şi observaţie, fără a fi observaţi. În cazul locuinţelor, nişele din faţade, gangurile intrărilor, prispele, verandele şi tufişurile din grădină servesc acelaşi scop. Ele oferă protecţie privitorului, fără să interfereze cu câmpul său vizual.

Locuri de stat în picioare – sprijinul

În zonele de stat obişnuite, oamenii selectează cu atenţie nişe, colţuri, porţi, coloane, copaci, stâlpi de iluminat sau alte suporturi comparabile, care comunică ideea de odihnă.

Bolarzii prezenţi în multe pieţe din sudul Europei funcţionează pe scară largă ca astfel de suporturi pentru şederi mai îndelungate. Ei sunt utilizaţi pentru sprijin, ca repere, pentru joacă şi pentru a depozita lucruri pe şi în jurul lor. În Campo din Siena, aproape toate activităţile realizate în picioare sunt centrate în jurul bolarzilor plasaţi chiar la marginea celor două zone ale pieţei.

Pagina opusă: Dacă marginile funcţionează, va funcţiona tot spaţiul. Stradă rezidenţială, Brooklyn, New York.

Jos: Ceva pe care oamenii să se poată sprijini sau în apropierea cărora să-şi lase lucrurile. Piazza del Campo, Siena, Italia.

Oraşele optime pentru petrecerea timpului în aer liber au faţade cu detalii volumetrice

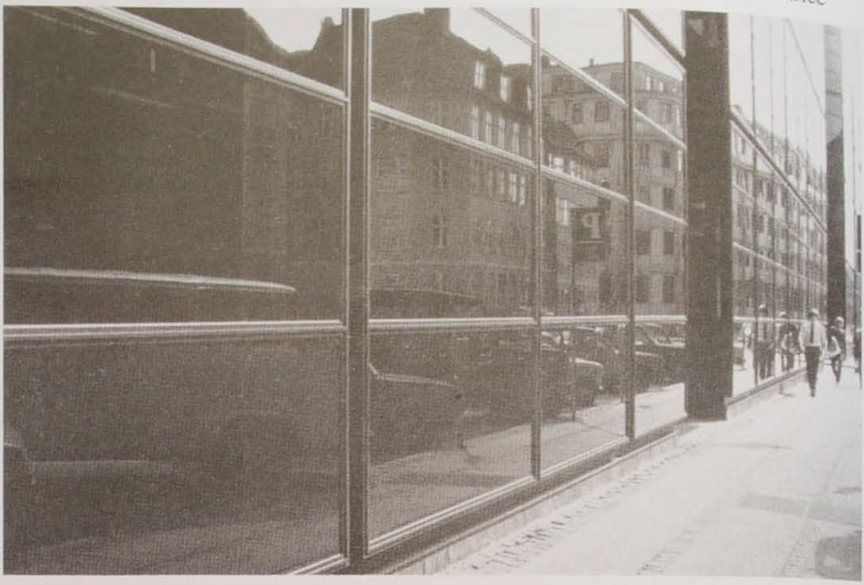

Sprijinul – la interior, dar şi la exterior

O utilizare comparabilă a elementelor de sprijin poate fi remarcată în restaurante şi holuri de hotel sau la începutul unei petreceri, când oaspeţii se sprijină de-a lungul pereţilor sau de mobilier.

La fel se întâmplă în fazele incipiente ale unui joc, când copiii şovăiesc pe lângă mobilă sau în apropierea unei jucării.

De asemenea, în parcuri şi pe peluze, oamenilor pare să le fie peste mână să se oprească pe iarbă, dacă nu găsesc „nimic lângă care să stea".

Fronturi volumetrice

În concluzie, se poate afirma că proiectarea detaliilor joacă un rol important în articularea posibilităţilor de stat în spaţiile publice.

Dacă spaţiile sunt pustii şi goale - fără bănci, coloane, plante, copaci - şi dacă faţadelor le lipsesc detaliile volumetrice - nişe, goluri, intrări, scări etc. – oamenilor le este greu să găsească motive şi locuri în care să se oprească.

Cu alte cuvinte, se poate spune că un oraş are nevoie de anumiţi pivoţi pentru petrecerea timpului în aer liber: faţade, respectiv fronturi cu detalii volumetrice şi elemente de sprijin în spaţiile publice.

Nişele sunt locuri ideale pentru stat, oferind o situaţie atrăgătoare de spaţiu semipublic/ semiprivat. Utilizatorii sunt doar parţial vizibili şi se pot retrage în penumbră dacă-şi doresc mai multă intimitate.

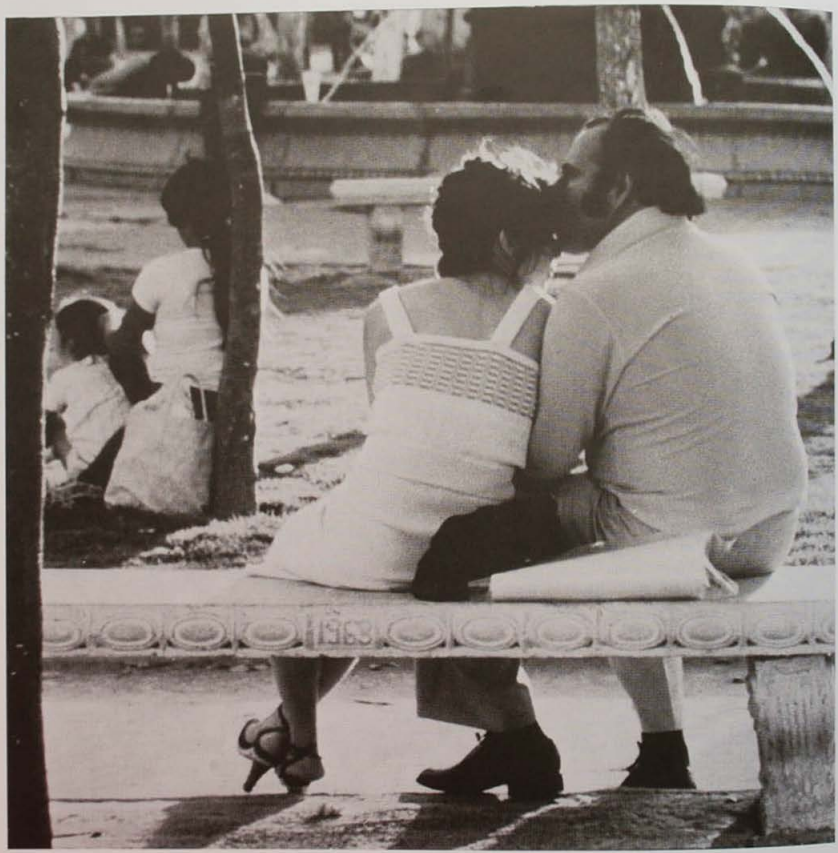

A sta jos

Locurile care funcţionează bine oferă multiple oportunităţi de stat jos

Sublinierea rolului locurilor de stat în orice tip de spaţii publice din oraşe şi zone rezidenţiale este de o importanţă deosebită.

Numai atunci când există oportunităţi de a sta jos, oamenii iau în considerare ideea de a zăbovi într-un loc. Dacă acestea sunt puţine sau de proastă calitate, pietonii îşi continuă mersul. Aceasta înseamnă nu numai că timpul petrecut în public este scurt, dar şi că potenţialul multor activităţi interesante este pierdut.

Existenţa conjuncturilor favorabile pentru stat jos stimulează numeroase activităţi de prim interes în spaţii publice: luarea mesei, lectura, odihna, tricotatul, jocurile de şah, statul la plajă, privitul oamenilor, conversaţiile etc.

Aceste activităţi sunt vitale pentru calitatea spaţiilor publice, atât în zone rezidenţiale, cât şi centrale, într-o asemenea măsură încât existenţa sau absenţa oportunităţilor de stat jos trebuie considerată un aspect fundamental în evaluarea calităţii mediului public.

Pentru a îmbunătăţi prin mijloace simple performanţa unei zone, o idee care funcţionează aproape întotdeauna este implementarea mai multor locuri de stat.

Locuri optime pentru stat jos

Actul de a sta jos impune o serie de cerinţe generale asupra situaţiei, climei şi spaţiului în care are loc. Aceste cerinţe sunt examinate în detaliu într-o secţiune ulterioară.

Între cerinţele specifice se numără şi cele legate de amplasament, care sunt în mare măsură asemănătoare cu cele impuse de statul în picioare.

Toate aceste principii trebuie însă reiterate cu atenţie întrucât acţiunea de a sta jos este considerabil mai exigentă decât formele tranzitorii de oprire în picioare. În general, oamenii se aşază numai atunci când condiţiile externe sunt favorabile şi aleg locaţia cu mult mai multă grijă decât în cazul în care vor doar să ia o scurtă pauză, fără a sta jos.

Alegerea locurilor de stat

Băncile plasate în mijlocul spațiilor deschise pot arăta interesant într-un desen de arhitectură, dar nu sunt la fel de agreate precum cele plasate în locuri mai protejate.

Cele mai populare locuri de stat se găsesc la marginea spațiilor deschise, unde spatele utilizatorului este protejat, vizibilitatea nu-i este afectată și climatul e favorabil.

Ca regulă generală, singurii care beneficiază de multitudinea de locuri de stat, amplasate la întâmplare în spaţiile publice, sunt producătorii de bănci şi mobilier urban.

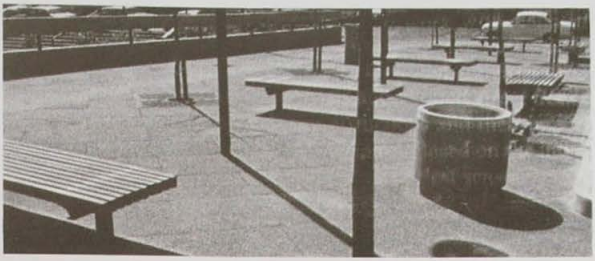

Alegerea locurilor de stat

Efectul de frontieră discutat anterior este valabil şi în cazul opţiunilor pentru locuri de stat jos. Zonele de-a lungul faţadelor şi limitelor spaţiale sunt şi în acest caz preferate celor din centru. De asemenea, similar cu tendinţele legate de statul în picioare, oamenii tind să caute sprijin în detaliile mediului fizic şi când stau jos. Locurile de stat în nişe, la capetele băncilor sau în alte locuri bine definite şi unde spatele este oarecum protejat sunt preferate şi în acest caz celor mai puţin definite.

O serie de studii ilustrează mai limpede aceste tendinţe.

În cercetarea sa „Seating Preferences in Restaurants and Cafes", sociologul Derk de Jonge a constatat că în restaurante locurile cu spatele sau cu o latură către perete şi cu vedere către sală sunt întotdeauna preferate [26]. Cele mai solicitate sunt în special locurile la fereastră, din care sunt vizibile atât spaţiul străzii, cât şi cel interior. Personalul care conduce clienţii către mese confirmă faptul că mulţi vizitatori, fie singuri, fie în grup, refuză categoric să accepte o masă în mijlocul camerei dacă există cea mai mică posibilitate de a obţine un loc lângă perete.

Configuraţia locurilor de stat

Configuraţia zonelor de stat necesită o planificare atentă. Există nenumărate exemple peste tot în lume de situaţii în care acestea sunt aranjate la întâmplare şi fără multă consideraţie. Nu sunt deloc rar întâlnite ocaziile de a vedea o bancă „plutitoare" în mod liber în spaţiile publice, singură sau în formaţie mai extinsă. Fie că aceste situaţii apar din cauza principiilor arhitecturale care în mod conştient desconsideră cerinţele elementare psihologice sau ca urmare a „fricii de vid" în desenele de proiect, rezultatul este că asemenea spaţii, supraîncărcate cu „mobilier" de sine stătător, pot oferi aparenţa unor dotări de stat jos, dar în realitate şansele ca acestea să fie utilizate sunt foarte slabe.

Amplasarea locurilor de stat trebuie să fie ghidată de o analiză aprofundată a caracteristicilor spaţiale şi funcţionale ale locului. Fiecare bancă sau zonă de şedere ar trebui să aibă, de preferinţă,

Oraşele inteligent concepute pun la dispoziţie mobilier urban plasat cu grijă în locuri favorabile. (Aberdeen, Scoţia.)

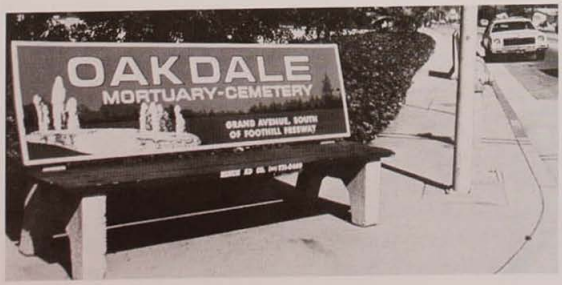

Locurile de stat şi pentru odihnă sunt şi o chestiune de mobilier primitor şi de calitate. Nu toate băncile sunt egale. (Bănci în Jönköbing, Suedia şi în Los Angeles, SUA.)

o calitate unică, individuală, a poziţiei sale; să fie plasată acolo unde există, de exemplu, un mic spaţiu în spaţiu - o nişă, un colţ, un loc care oferă intimitate, securitate şi, de regulă, de asemenea un bun microclimat.

Orientare şi perspective

Orientarea şi perspectivele joacă un rol important în alegerea unui loc de stat.

Când oamenii vor să se aşeze într-un loc public, aproape întotdeauna o fac pentru a se bucura de avantajele pe care acesta le oferă – caracterul special al spaţiului, vremea, posibilitatea de a vedea ce se întâmplă – şi, preferabil, de toate acestea în acelaşi timp.

S-a menţionat deja că posibilitatea de a contempla diverse evenimente este un factor decisiv în alegerea locului de stat, dar şi alte considerente sunt importante, cum ar fi soarele şi direcţia vântului bunăoară. Locurile bine protejate, cu o vedere panoramică a împrejurimilor, se bucură întotdeauna de popularitate.

Tipuri de mobilier

Un al treilea set de criterii mai prozaice pentru locurile de stat se referă la tipurile de mobilier.

Aşteptările variază în funcţie de grupurile de populaţie. De obicei, copiii şi tinerii au pretenţii mai modeste şi în multe situaţii acceptă să se aşeze aproape oriunde: pe trotuar, pe stradă, pe scări, pe ghizdurile fântânilor sau pe ghivece de flori. Pentru aceste grupuri, situaţia generală joacă un rol mai important decât mobilierul.

Alte grupuri de populaţie au însă aşteptări mai ridicate.

Pentru mulţi oameni, un mobilier adecvat - banchetă sau scaun - este o premisă esenţială pentru a putea să stea jos. În special pentru persoanele în vârstă, confortul şi caracterul practic al scaunului este important. Mobilierul de stat trebuie să fie conceput în aşa fel încât tuturor să le fie uşor să se aşeze şi să se ridice de pe el, precum şi să rămână, confortabil, pentru o lungă perioadă de timp.

Mobilierul de bază

Prin urmare, un spaţiu public bine echipat ar trebui să dispună de amenajări diverse de stat jos, pentru a oferi tuturor grupurilor de utilizatori inspiraţia şi şansa de a se opri şi a rămâne. Amenajări de bază - constând în mobilier de tipul băncilor şi scaunelor - trebuie prevăzute în parte pentru categoriile mai exigente de utilizatori, în parte pentru situaţiile în care nevoia de a sta jos este limitată. Atunci când nu e aglomerat şi au la dispoziţie suficiente opţiuni, oamenii preferă alternativa cea mai convenabilă şi mai

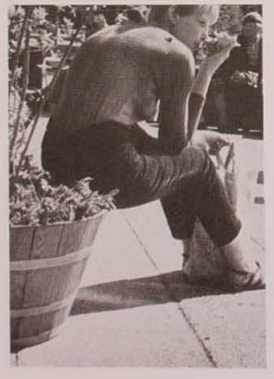

Treptele, detaliile fațadelor și diversele elemente de mobilier urban ar trebui să funcționeze ca locuri suplimentare de stat. Dreapta: Amenajări peisagere, Opera din Sydney și Piața Tribunalului Pionierilor, Portland, Statele Unite ale Americii.

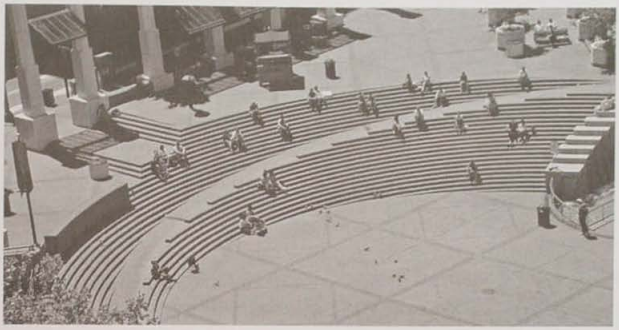

confortabilă. În principiu, trebuie asigurată o cantitate adecvată de mobilier de bază; este important ca acesta să fie plasat în locații strategice, alese cu grijă – în poziții care oferă utilizatorilor cele mai multe avantaje posibil.

Amenajări secundare

În plus față de mobilierul de bază, sunt necesare o varietate de amenajări suplimentare, secundare, cum ar fi trepte, piedestaluri, ziduri de stat, jardiniere etc., pentru momentele în care cererea pentru locuri de stat este foarte mare. Treptele sunt deosebit de populare, deoarece oferă vederi ample ale spațiului înconjurător. Un design bazat pe o cantitate oarecum limitată de mobilier primar și un număr mare de amenajări secundare pentru stat jos are avantajul suplimentar de a părea că funcționează la capacitate și în perioadele când nu există decât un număr mic de utilizatori.

În schimb, acolo unde sunt prea multe bănci și scaune goale, cum se întâmplă în afara sezonului la terase și hoteluri în stațiuni, se poate crea cu ușurință impresia deprimantă că locul este pustiu și abandonat.

Amenajări peisagere – elemente urbane multifuncţionale

Anumite amenajări secundare pot fi proiectate la scară peisageră - elemente multifuncţionale ale spaţiilor urbane, cum ar fi o scară monumentală care funcţionează şi ca punct de observaţie, un monument, o fântână cu o bază amplă, terasată sau orice alt element spaţial de anvergură conceput pentru a servi mai multe funcţiuni în acelaşi timp.

Designul mobilierului urban multifuncţional şi al detaliilor de faţadă cu posibilităţi variate de utilizare este recomandabil în orice situaţie, deoarece are drept rezultat multiple elemente urbane interesante şi permite o diversitate mai mare în utilizarea spaţiului.

Veneţia trebuie amintită în această privinţă, deoarece toate elementele de mobilier urban - lămpi, catarge pentru steaguri, statui etc., precum şi multe dintre clădiri - sunt proiectate astfel încât să se poată sta pe ele.

Bănci pentru odihnă la fiecare 100 de metri (300 ft.)

Pe lângă amenajările primare şi secundare pentru stat jos, care sunt mai mult sau mai puţin destinate recreării, este, de asemenea, nevoie de locuri de odihnă plasate la intervale regulate în întregul oraş. În discuţiile cu locuitorii din diferite cartiere ale Copenhagăi, lipsa de bănci pe care se pot odihni oamenii în vârstă este una din problemele recurente. O regulă bine de urmat pentru a crea oraşe şi zone rezidenţiale de succes este ca forme adecvate de mobilier de stat să fie amplasate la intervale regulate, de exemplu, la fiecare 100 de metri (330 ft).

O bancă pentru odihnă la fiecare 100 de metri (300 ft). Vă rog!

Vederea - o chestiune de distanţă

Posibilitatea de a vedea alte persoane este, aşa cum s-a arătat deja, o chestiune de distanţă între observator şi obiect. În cazul în care străzile sunt prea largi şi spaţiile prea mari, capacitatea de a vedea ce se întâmplă este mai mult sau mai puţin pierdută. Posibilitatea de a avea o imagine de ansamblu şi control senzorial asupra unei scene ample este extrem de apreciată în majoritatea situaţiilor. Prin urmare, este necesar ca spaţiile publice cu dimensiuni mari să fie proiectate în aşa fel încât perimetrele lor să corespundă limitelor câmpului social de vizibilitate. În acest fel se oferă o platformă pentru o gamă largă de activităţi, care pot fi văzute de utilizatorii spaţiului.

Pentru a realiza acest lucru, se recomandă să se ţină cont de variaţiunile câmpurilor sociale de vizibilitate: de exemplu, de distanţa maximă pentru a vedea evenimente (70-100 de metri / 230-330 ft), combinată cu distanţa maximă pentru a vedea expresiile faciale (20-25 de metri / 65-80 ft).

În cartea *„Site Planning"* [37], Kevin Lynch face referire la dimensiuni spaţiale de aproximativ 25 de metri (82 ft) ca fiind confortabile şi adecvate într-un context social. De asemenea, el subliniază că dimensiunile mai mari de 110 de metri (360 ft) sunt rar întâlnite în spaţii urbane de bună calitate.

Nu este o coincidenţă faptul că lungimea şi lăţimea pieţelor medievale din oraşele Europei de sud gravitează în vecinătatea acestor două numere.

Vederea – o chestiune de câmp deschis de vizibilitate

Vederea este în acelaşi timp şi o chestiune de deschidere a câmpului vizual, în care direcţiile de vizibilitate sunt libere şi nealterate. În teatre şi cinematografe, locurile pentru public sunt de multe ori proiectate sub formă de amfiteatru, iar în sălile de lectură fie vorbitorul, fie audienţa este elevat / elevată pe un podium, astfel încât toată lumea să poată vedea.

Strategii comparabile pot fi utilizate în avantajul spaţiilor urbane pentru a oferi fiecărei persoane condiţii optime de a vedea ceea ce se întâmplă în jur.

În acest sens, pieţele oraşelor medievale oferă multe exemple de proiectare adecvată. Scuarurile italiene au frecvent zonele pietonale ridicate cu două sau trei trepte deasupra celor de trafic auto.

Spectatorii de toate vârstele trebuie să fie în măsură să vadă ce se întâmplă.
Stânga: O fereastră pentru copii într-o grădiniță și una pentru tinerii pasageri pe un feribot.

Vederea este o chestiune de câmp deschis și fără obstacole.
Jos: Piața Catedralei, Strasbourg, Franța
Pagina opusă: Madrid, Spania

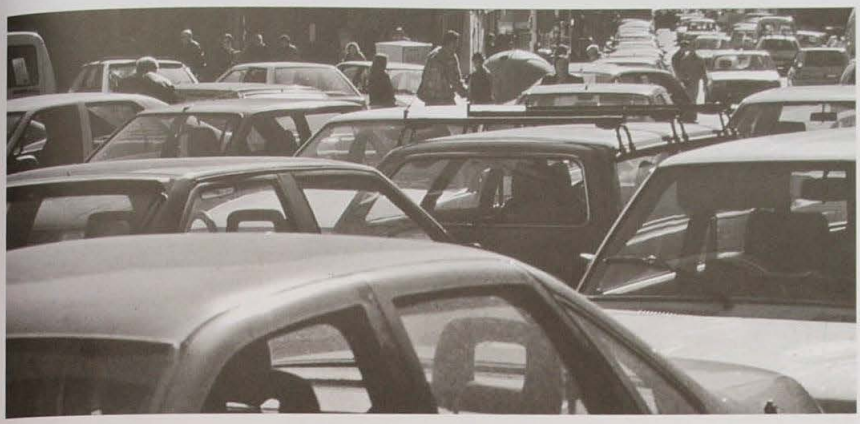

În Campo din Siena (vezi pagina 42), principiul este utilizat în forma sa cea mai rafinată. Întreaga piaţă este construită ca o tribună - o suprafaţă concavă cu locuri de stat în picioare şi jos, în partea superioară, de-a lungul faţadelor de la marginile concavităţii.

Această configuraţie oferă posibilităţi optime pentru a sta în picioare sau jos de-a lungul perimetrului pieţei, lângă bolarzi şi la cafenele pe trotuar. Locurile de stat sunt bine definite şi protejate şi, mai mult, priveliştea este remarcabilă.

Vederea – o chestiune de lumină

Capacitatea de a vedea este de asemenea legată de disponibilitatea unui nivel adecvat de iluminare a obiectelor care trebuie văzute. În măsura în care se doreşte ca spaţiile publice să funcţioneze pe timpul nopţii, iluminatul este crucial.

Iluminarea elementelor relevante din punct de vedere social – oamenii şi feţele lor - este deosebit de importantă. Pentru a menţine un sentiment plăcut şi de securitate, precum şi pentru a da posibilitatea utilizatorilor să îşi vadă semenii şi să urmărească evenimente, este de dorit ca iluminatul zonelor pietonale să fie amplu şi bine direcţionat, întotdeauna.

O mai bună iluminare nu înseamnă neapărat o lumină mai intensă.

În realitate, aceasta presupune un nivel corespunzător de luminare îndreptat către sau reflectat de suprafeţe – chipuri umane, pereţi, semne şi indicatoare, cutii poştale etc. – spre deosebire de iluminatul străzilor cu mult trafic. O lumină mai bună înseamnă, de asemenea, o lumină caldă şi prietenoasă.

Conversaţie într-un oraş pietonal (Veneţia) şi pe un drum cu trafic auto (Copenhaga).

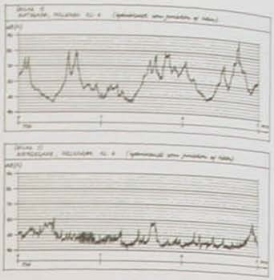

Diagrame ce indică zgomotul de la o stradă auto şi de la una pietonală. Nivelul de zgomot pe strada pietonală este monoton şi destul de scăzut: 50 decibeli.

Auzul

De câte ori o stradă cu trafic auto este convertită în pietonal se creează o oportunitate pentru ca oamenii să se poată auzi între ei. Zgomotul maşinilor este înlocuit cu sunete de paşi, voci, de apă curgând. Se poate din nou întreţine o conversaţie, asculta muzică, oamenii pot vorbi, iar copiii se pot juca. Pe aceste străzi fără trafic şi în oraşele vechi pietonale, se poate înţelege cât de valoroasă şi importantă este posibilitatea de a auzi, atât pentru ambientul general, cât şi pentru bunăstarea fizică şi psihologică a oamenilor.

Zgomot versus conversaţie

Atunci când zgomotul de fond depăşeşte aproximativ 60 de decibeli, cum este de obicei cazul în străzile cu trafic mixt, conversaţiile normale devin aproape imposibile. Prin urmare, oamenii angajaţi în discuţii pe străzi aglomerate sunt un fenomen rar întâlnit, iar în cazul în care se întâmplă, se realizează cu mare dificultate. Comunicarea devine un schimb de fraze scurte, pregătite din timp pentru a fi strigate către interlocutor în timpul pauzelor în trafic. Pentru a purta un dialog în aceste condiţii, oamenii trebuie să stea aproape unii de ceilalţi şi să vorbească de la distanţe de circa 5-15 cm (2-6 inch). Însoţitorii adulţi pot comunica cu copiii numai dacă se apleacă asupra lor, ceea ce înseamnă practic că, de fapt, comunicarea adult-copil dispare când nivelul zgomotului este prea ridicat. Copiii nu pot pune întrebări referitoare la ceea ce văd şi nici nu li se poate răspunde. Numai atunci când zgomotul de fond coboară sub 60 de decibeli se poate purta cu adevărat o conversaţie, iar pentru ca oamenii să poată auzi intonaţiile mai moi ale vocii, paşi, melodii etc., care definesc o conjunctură socială completă, nivelul trebuie redus la 45-50 decibeli [1].

A auzi oameni şi a asculta muzică

Cea mai puternică impresie la sosirea în gara din Veneţia nu este produsă de canale, case, oameni şi lipsa maşinilor, ci de sunetul mulţimii. În alte oraşe europene este rareori posibil să auzi sunete umane atât de clare şi distincte.

Pentru cei care se plimbă pe străzile pietonale din Copenhaga, experienţa este comparabilă: capacitatea de a auzi muzică, strigăte şi voci umane este ceea ce contribuie cel mai mult la plăcerea plimbării, îmbogăţind-o cu adevărat. Muzica spontană de stradă din Copenhaga a avut o revenire remarcabilă în urma introducerii străzilor pietonale, iar astăzi reprezintă una dintre cele mai mari atracţii ale oraşului. Festivalul anual de jazz organizat în străzi şi în pieţe este de acum o atracţie turistică şi culturală majoră. Înainte de introducerea zonelor fără trafic auto, nu se putea auzi nimic pe străzi.

A sta de vorbă

Posibilitatea de a vorbi cu alte persoane are o mare influenţă asupra calităţii spaţiilor exterioare. Se pot distinge trei categorii de conversaţie în aer liber, fiecare necesitând condiţii de mediu diferite: conversaţiile cu însoţitori, conversaţiile cu cunoştinţe întâlnite pe stradă şi, în sfârşit, potenţiale conversaţii cu necunoscuţi.

Vorbind cu însoţitorii

Premisele necesare pentru a interacţiona cu tovarăşi - prieteni, familie şi aşa mai departe - sunt descrise anterior. Aceste convorbiri au loc în timpul mersului, stând în picioare sau jos.

În general, nu există cerinţe speciale cu privire la loc sau situaţie în afară de necesitatea unui nivel redus de zgomot. Cele mai multe conversaţii în spaţiile publice intră în această categorie, în care soţul şi soţia, mama şi copilul, logodnicul şi logodnica sau prietenii vorbesc între ei în timp ce merg în oraş.

Vorbind cu cunoştinţe întâlnite pe stradă

O altă categorie de conversaţie apare atunci când se întâlnesc prieteni şi cunoscuţi. Aceste convorbiri au loc relativ independent de loc şi situaţie. Oamenii se opresc să stea de vorbă acolo unde se întâlnesc.

Conversaţiile cu prietenii şi vecinii „în trecere" fac parte din această categorie. Cu cât se petrece mai mult timp în aer liber, cu atât sunt mai multe şanse ca prietenii şi vecinii să se întâlnească şi să stea de vorbă. Contactele pot fi diverse, de la un scurt salut sau un schimb de remarci la o conversaţie prelungită. Conversaţiile au loc acolo unde se petrece întâlnirea – peste gard, la poarta grădinii, la uşa din faţă. Mai important decât locul în sine pentru apariţia acestor conversaţii sunt condiţiile propice pentru ca oamenii să petreacă timp în afara locuinţei.

Vorbind cu necunoscuţi

O a treia categorie de conversaţii în spaţiul public, relativ rară, este reprezentată de dialogurile între indivizi care nu se cunosc în prealabil. Aceste conversaţii încep atunci când participanţii se simt în largul lor, în special atunci când se întâmplă să fie unul lângă altul şi angajaţi în aceeaşi activitate.

Cu privire la conversaţiile între oameni care se cunosc şi cei care nu se cunosc, Erving Goffmann scrie în *„Behavior in Public Places"* [22]:

„S-ar putea spune, ca regulă generală, că persoanele care se cunosc au nevoie de un motiv ca să nu interacţioneze unele cu altele într-o circumstanţă socială, iar cele care nu se cunosc au nevoie de un motiv tocmai pentru a face acest lucru."

Subiecte de conversaţie

Activităţile şi experienţele comune, precum şi evenimentele neaşteptate sau neobişnuite ajută la iniţierea şi generarea

Un subiect de conversaţie (Pregătirile pentru carnavalul anual din Copenhaga).

conversaţiilor. În *„The Social Life of Small Urban Spaces"* [51], William H. Whyte utilizează termenul de triangulaţie pentru a descrie acest fenomen, care apare, de exemplu, în relaţia dintre artişti de stradă şi audienţă. Spectatorul A şi spectatorul B schimbă zâmbete sau încep să vorbească tocmai pentru că sunt martorii unui spectacol şi se bucură împreună de competenţele şi talentul artistului de stradă C. Se formează astfel un triunghi şi începe să se dezvolte un proces minor, dar foarte plăcut.

Amenajări pentru conversaţie

Proiectarea şi amplasarea locurilor de stat au o influenţă directă asupra oportunităţilor de interacţiune verbală. În *The Hidden Dimension* [23], Edward T. Hall discută o serie de studii şi observaţii legate de relaţia între configuraţiile mobilierului de stat şi potenţialul pentru conversaţie. Plasarea băncilor după modelul sălilor de aşteptare din staţiile feroviare, spate la spate sau cu un mare spaţiu între ele, este menită să inhibe dialogurile sau să le facă de-a dreptul imposibile. În schimb, scaunele

aranjate strâns în jurul unei mese, precum în cafenele, facilitează iniţierea unui schimb de replici.

Configuraţii optime pentru dialog pot fi găsite în compartimentele tradiţionale ale trenurilor europene. În schimb, modul în care sunt aranjate scaunele în avioane sau în multe din trenurile şi autobuzele mai noi descurajează conversaţiile. În acestea din urmă, pasagerii stau cu spatele unul la altul şi nu pot vedea decât ceafa celorlalţi călători. Este într-adevăr eliminat riscul confruntării cu eventualii vecini de drum dificili, dar se pierd şi şansele de a începe un schimb prietenos de replici.

În planificarea spaţiilor publice, este indicat să se ofere configuraţii ale locurilor de stat care permit mai multe alternative de acţiune şi să se evite modelele simpliste menţionate anterior de genul „spate în spate" sau „faţă în faţă". De exemplu, băncile curbe sau băncile amplasate la un unghi una faţă de alta de multe ori permit o gamă relativ variată de iniţiative. Stând la un unghi unul faţă de altul, oamenilor le este mai uşor să înceapă o conversaţie, dacă există un interes reciproc în acest sens; iar în cazul în care dialogul nu este dorit, le este de asemenea mai uşor să se eschiveze.

Astfel de amenajări pentru conversaţie au fost un principiu călăuzitor pentru arhitectul Ralph Erskine, care le-a folosit pe scară largă în proiectele sale rezidenţiale. Aproape toate băncile din spaţiile publice proiectate de el sunt dispuse două câte două, amplasate la unghi drept în jurul unei mese, ceea ce oferă posibilitatea de a aduce ceva de lucru sau o gustare afară. Astfel, zona de relaxare facilitează o întreagă serie de activităţi dincolo de funcţiunea de bază, de a sta jos.

Iniţierea unei conversaţii este mai facilă dacă băncile sunt plasate la un unghi. Dreapta: Amenajări pentru conversaţie. (Arhitect Ralph Erskine).

Un loc plăcut din toate punctele de vedere

Un loc plăcut din toate punctele de vedere

O caracteristică comună a tuturor activităţilor opţionale, de agrement şi sociale este că au loc numai atunci când condiţiile externe sunt optime pentru deplasări şi opriri; când sunt oferite un număr maxim de avantaje fizice, psihice, sociale şi un minim de dezavantaje; şi când timpul petrecut în mediul înconjurător este din toate punctele de vedere plăcut.

O chestiune de protecţie

Atractivitatea unui loc este parţial condiţionată de gradul de protecţie, în primul rând împotriva criminalităţii şi accidentelor de trafic.

Protecţia împotriva criminalităţii

În locurile cu criminalitate răspândită, protecţia împotriva ei devine un factor imperativ. Acest aspect ocupă un loc important în discutarea problemelor de planificare urbană în metropolele americane [24], iniţiată de Jane Jacobs. Jacobs a examinat relaţia dintre nivelul de activitate şi gradul de siguranţă de pe străzi. Dacă o stradă e populată, există o protecţie reciprocă semnificativă; dacă este plină de viaţă, mulţi oameni îi urmăresc activitatea de pe fereastră pentru a se amuza şi a ţine pasul cu evenimentele.

Efectul pe care acest fenomen de supraveghere naturală a străzii îl poate avea asupra siguranţei generale este ilustrat de statisticile referitoare la accidentele din Veneţia, unde nu există practic niciun înec, în pofida numeroaselor canale. Datorită traficului pietonal şi nivelului înalt de activitate pe şi de-a lungul canalelor, există întotdeauna cineva în rândul trecătorilor sau printre cei ce se uită pe fereastră care observă atunci când are loc un accident şi, prin urmare, are loc o intervenţie salvatoare.

În *Defensible Space* [40] Oscar Newman prezintă la rândul său o documentaţie amplă care susţine importanţa activităţii stradale, a locurilor de odihnă din vecinătatea locuinţelor şi a oportunităţilor de a privi pe fereastră către spaţiul public pentru reducerea criminalităţii şi a vandalismului.

Frica de vehicule este din ce în ce mai prezentă şi a devenit una dintre cele mai presante probleme în oraşele dominate de trafic.

Jos: Preţul fricii - restricţia accesului copiilor sub şase ani pe străzile cu circulaţie vehiculară în Australia. Aproape nici unui copil nu i se permite să hoinărească liber pe trotuarele străzilor cu trafic auto, în timp ce pe pietonale copiii nu sunt nici măcar constrânşi să meargă mână în mână cu părinţii.

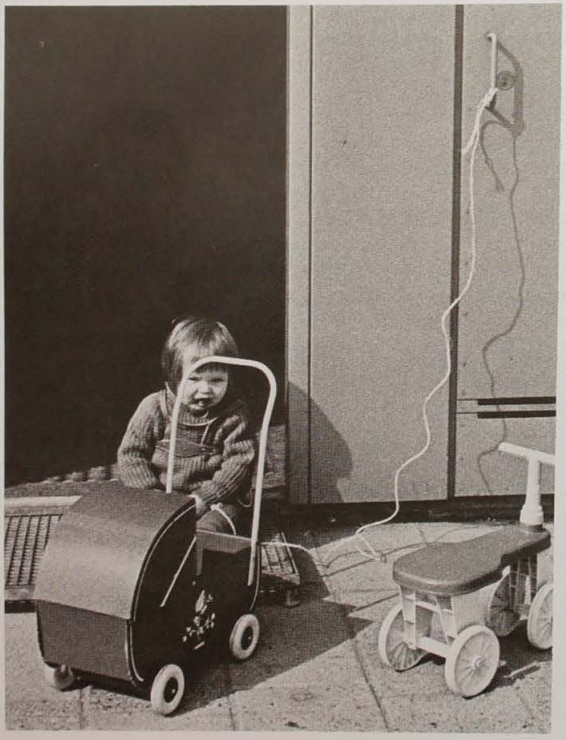

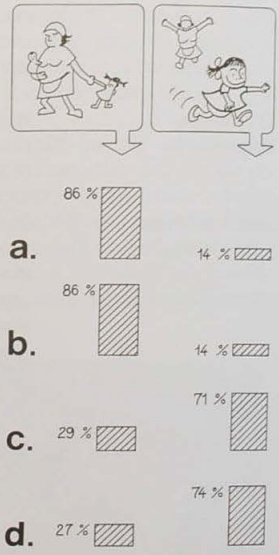

a: stradă cu trafic auto 1, Melbourne.
b: stradă cu trafic auto 2, Melbourne.
c: strada pietonală, Melbourne.
d. stradă pietonală, Sydney

Supravegherea rezultată în mod natural din prezenţa populaţiei în zonele publice este unul dintre factorii relevanţi în acest context. La fel de importante sunt însă interesul şi sentimentul de responsabilitate care se nasc atunci când locuitorii beneficiază de spaţii publice confortabile şi când drumurile de acces împreună cu locurile amenajate în aer liber sunt în mod clar legate de rezidenţe, de cartier, definite ca zone comune mai degrabă decât loturi întâmplătoare de teren al nimănui, insuficient utilizate.

Protecţia împotriva traficului

Un alt criteriu semnificativ de siguranţă este protecţia împotriva traficului. Dacă această condiţie nu este satisfăcută în mod adecvat, rezultatul este restrângerea numărului şi varietăţii activităţilor în aer liber. Copiilor nu li se permite să se desprindă de mâna părinţilor. Bătrânii se tem să traverseze strada. Trecătorii nu se mai simt complet în siguranţă nici pe trotuar.

Proiectanţii trebuie să ia în considerare faptul că ceea ce joacă un rol decisiv în anumite situaţii este sentimentul de incertitudine – riscul perceput mai degrabă decât riscul real, determinat statistic. Aceasta înseamnă că este necesar să fie studiate cu atenţie atât siguranţa reală în trafic, cât şi sentimentul subiectiv de securitate privitor la trafic.

Un studiu al străzilor australiene auto şi pietonale ilustrează în ce măsură populaţia se simte în siguranţă în aceste medii şi ce precauţii sunt nevoiţi pietonii să ia în prezenţa vehiculelor. Din totalitatea copiilor de până la şase ani prezenţi pe trotuarele străzilor obişnuite cu trafic auto, 86 la sută merg mână în mână cu un adult. Pe străzile pietonale procentul este aproape invers, 75 la sută dintre copii fiind lăsaţi să se plimbe liber.

Deşi excluderea traficului, precum în zonele pietonale, este de departe cea mai bună soluţie cu privire la siguranţa reală şi la cea percepută, trebuie remarcat faptul că modelul olandez *Woonerf*, cu trafic auto lent în străzi predominant pietonale, reprezintă o îmbunătăţire remarcabilă în comparaţie cu situaţia frecvent întâlnită pe străzile urbane.

Protecţia faţă de intemperii

Crearea unui loc plăcut este şi o chestiune de protecţie contra adversităţilor vremii. Manifestările neplăcute ale condiţiilor meteorologice variază considerabil de la o zonă la alta şi de la o ţară la alta.

Fiecare regiune are propriile sale condiţii climatice şi modele culturale diferite, care trebuie să se afle la baza soluţiilor pentru fiecare caz în parte. Protecţia faţă de soare şi căldură joacă un rol important în Europa de sud pe timpul lunilor de vară, în timp ce problemele din nordul Europei sunt cu totul altele.

De departe cea mai mare problemă în spaţiile în aer liber este vântul. Când bate vântul, oamenilor le este greu sa-şi păstreze echilibrul, să-şi ţină cald şi să se protejeze.

Ploaia fără vânt nu reprezintă o problemă majoră. O copertină sau o umbrelă oferă suficientă protecţie. (Veneţia)

Oamenilor le este relativ uşor să se protejeze împotriva frigului, atâta timp cât acesta nu este acompaniat de vânt sau ploaie torenţială. O zi însorită, clară şi fără vânt este în general considerată o zi minunată, indiferent de temperatură.
Sus: O zi de iarnă cu ger, soare şi vreme calmă într-o piaţă din Copenhaga. Toate băncile aflate la soare sunt la mare cerere.

Discuţia următoare se referă predominant la condiţiile din nordul Europei, în special din Scandinavia, unde măsurile de protecţie împotriva climei au fost, deloc surprinzător, subiectul unor iniţiative relativ extinse. Situaţia Canadei, a unei mari părţi din Statele Unite şi din Australia, cu toate acestea, nu este foarte diferită de cea din nordul şi centrul Europei.

Clima şi tiparele activităţilor în aer liber

Relaţia dintre climă, amploarea şi caracterul activităţii urbane în Scandinavia este ilustrată de un studiu al străzii pietonale din Copenhaga, în perioada ianuarie - iulie [18]. În această perioadă de tranziţie de la iarnă la vară, numărul trecătorilor s-a dublat, iar cel al persoanelor stând în picioare s-a triplat, ca urmare a opririlor mai frecvente şi mai îndelungate. Concomitent, s-au remarcat o serie de schimbări în caracterul activităţilor efectuate stând în picioare, pe măsură ce opririle pentru a mânca, bea şi a admira împrejurimile au crescut ca număr. Spectacolele de stradă, expoziţiile şi alte evenimente practic inexistente în timpul iernii au jucat un rol important în evoluţia activităţii din lunile mai calde. În cele din urmă, statul jos, care înregistrează un zero absolut în perioada rece, a crescut odată cu temperatura după ce aceasta a atins 10 ° C (50 ° F).

În concluzie, în luna ianuarie (la +2°C / 36°F), distribuţia era de aproximativ 30 la sută oameni stând în picioare şi 70 la sută în mişcare, în timp ce în luna iulie (la 20°C / 68°F), majoritatea activităţilor - 55 la sută - erau realizate stând în picioare sau jos.

Un studiu al confortului în raport cu condiţiile climatice din San Francisco efectuat de Peter Bosselmann [5] dezvăluie similitudini interesante între situaţia din San Francisco şi cea scandinavă:

> „De cele mai multe ori, în aer liber, oamenii necesită protecţie faţă de razele directe ale soarelui şi faţă de vânt ca să se simtă confortabil. În fiecare zi, mai puţin în cele foarte călduroase, parcurile şi pieţele măturate de vânt sau aflate în umbră sunt practic pustii, în timp ce acelea scăldate în lumina soarelui şi protejate de vânt sunt intens utilizate."

Examinând viaţa socială a micilor spaţii urbane din New York, William H. Whyte [51] subliniază, de asemenea, importanţa protecţiei împotriva factorilor climatici potrivnici pentru asigurarea condiţiilor adecvate activităţilor în aer liber.

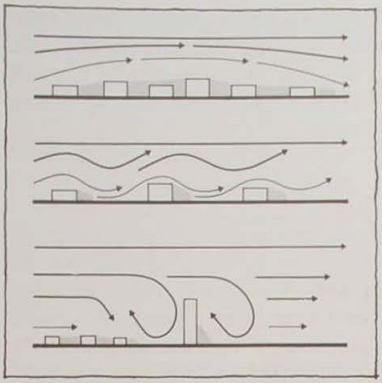

Un plan de situaţie poate îmbunătăţi sau agrava climatul local. Vântul tinde să treacă peste zonele joase şi dens construite; în schimb, este captat, dirijat în jos şi intensificat de clădirile înalte detaşate.

În zone cu înălţimi joase şi densitate moderată, numărul anual de ore adecvate petrecerii timpului în aer liber poate fi cu uşurinţă de două ori mai mare decât cel pentru terenul deschis din jur.

Condiţiile climatice din preajma clădirilor înalte şi rarefiate sunt, în general, semnificativ mai severe decât cele dintr-un câmp deschis. Blocuri înalte de locuinţe, sudul Suediei: trebuie montate paravânturi în jurul gropilor de nisip pentru a preveni împrăştierea nisipului - şi a copiilor.

Pentru a funcţiona pe tot parcursul anului spaţiile necesită protecţie climatică

De-a lungul ultimilor ani, înţelegerea legăturii strânse dintre climă, confort şi tiparele de activitate s-a răspândit rapid în sectorul comercial. Ca urmare, mall-urile, magazinele universale, holurile hotelurilor, staţiile de cale ferată şi aeroporturile beneficiază toate de climatizare.

O evoluţie comparabilă se remarcă în sectorul rezidenţial, unde au existat câteva iniţiative pentru a face spaţiile publice din cartiere apte pentru a fi utilizate pe tot parcursul anului.

Interesul pentru crearea unor condiţii mai bune în spaţiile urbane a crescut, de asemenea, în ultimii ani; o demonstrează publicaţiile şi conferinţele iniţiate de către organizaţia canadiană/ scandinavă „Livable Winter Cities" (Oraşe locuibile şi iarna) [42]. Exemplele foarte bune sunt însă rare. Condiţiile climatice nefavorabile rezultate din planificarea necugetată sunt din păcate mult mai frecvente .

Protecţia climatică – în proiectarea urbană

Multe probleme pot fi evitate dacă la nivel de oraş şi de sit se proiectează cu atenţie pentru a reduce efectele factorilor climatici agasanţi.

În Scandinavia, principala problemă au fost întotdeauna vântul şi scăderile de temperatură care-l însoţesc, conferind proiectării climatice o importanţă vitală.

În Danemarca, clădirile tradiţionale din oraşele vechi sunt construcţii joase, înşiruite, amplasate de-a lungul străzilor înguste, cu mici curţi în spate. Când vântul de vest loveşte aceste aşezări, trece în mare parte peste ele. În acelaşi timp, căldura şi lumina solară sunt captate şi reţinute, deoarece casele sunt joase şi spaţiile în aer liber mici şi atent orientate către soare. În aceste oraşe, climatul local este considerabil mai plăcut decât în câmpiile deschise din jur, iar numărul anual de ore petrecute confortabil în aer liber este mult mai mare. Practic, aceste aşezări sunt „mutate" multe sute de kilometri către sud datorită unei proiectări inteligente.

În noile dezvoltări imobiliare, ca de exemplu în zonele suburbane de locuinţe unifamiliale şi mai ales în cartierele de clădiri multietajate, climatul local este în schimb mult mai neprietenos. În jurul multor blocuri turn, condiţiile climatice sunt mult mai rele decât în spaţiile libere din jur. Cu cât o clădire e mai înaltă, cu atât prinde vânturi mai puternice, la 20, 30 şi 40 de metri deasupra solului, dirijându-le în jos pe faţade, unde răcesc totul şi zboară nisipul din ghivece.

Dacă se compară vremea şi condiţiile de stat afară dintr-un orăşel tradiţional danez cu cele din vecinătatea clădirilor noi multietajate, adesea se constată că „vara" (sau sezonul în care se

poate sta afară) în primul tip de aşezare este cu două luni mai lungă decât în cel de-al doilea [44] şi că aşezările tradiţionale oferă posibilitatea de a petrece până la de două ori mai multe ore confortabile afară în fiecare an.

În multe oraşe americane şi canadiene, au fost create condiţii aproape arctice din cauza plasării nechibzuite a clădirilor înalte. În *„Sun, Wind and Comfort"* [5], Peter Bosselmann, pe lângă evidenţierea efectelor nedorite de umbrire, enumeră opt exemple de deteriorare a climatului din cauza vântului din jurul clădirilor detaşate înalte, printre care efectul de canion, efectul de colţ şi efectul de vid. William H. Whyte [51], discutând condiţiile din New York, a punctat consecinţele:

> „De acum se ştie că zgârie-norii detaşaţi, de sine stătători, pot genera un curent extraordinar pe propriile laturi, în jos. Acest lucru nu inhibă câtuşi de puţin construcţia unor astfel de turnuri, cu rezultatul previzibil că unele spaţii sunt frecvent nelocuibile."

Protecţia faţă de condiţii climatice adverse – în proiectarea de detaliu

Atât proiectarea de ansamblu, cât şi la nivel de parcelă poate, aşa cum s-a menţionat, îmbunătăţi sau înrăutăţi climatul local, generând o situaţie mai bună sau mai proastă. Crucial pentru confortul în aer liber şi pentru crearea condiţiilor de a petrece timp afară este însă microclimatul în spaţiile publice şi pe rutele pietonale - în jurul băncilor pe care se stă şi a trotuarelor pe care se merge.

Este deci important ca urbaniştii să orienteze traseele pietonale şi spaţiile în aer liber în relaţie optimă cu factorii microclimatici din fiecare sit în parte. Mai mult decât atât, trebuie făcute eforturi pentru a îmbunătăţi situaţia prin asigurarea de elemente ajutătoare - paravânturi, copaci, garduri vii şi copertine acolo unde este nevoie.

Experienţa nemijlocită a vremii

Relaţia dintre activităţile urbane şi vreme nu este însă exploatată suficient prin protecţia faţă de condiţiile climatice neplăcute. Această protecţie este necesară, dar oamenii trebuie să aibă opţiunea de a experimenta nemijlocit vremea bună, vremea rea sau schimbările sezoniere, într-o manieră care să le permită să decidă singuri când doresc să facă acest lucru. Cu siguranţă, experienţa vremii frumoase este întotdeauna dezirabilă.

De multe ori este posibilă crearea unui climat plăcut, cu mijloace modeste, în locul în care avem cea mai mare nevoie.

Posibilitatea de se bucura de vremea bună

„Mad dogs and Englishmen go out in the midday sun": este de înţeles că englezii au o afecţiune aparte pentru soare; acelaşi lucru este valabil şi pentru scandinavi. De altfel, interesul pentru strălucirea soarelui este întâlnit în multe alte părţi ale lumii, mai ales primăvara şi toamna.

Existenţa dorinţei de a se bucura de aspectele plăcute ale vremii subliniază necesitatea de a trata protecţia climatică într-un mod adecvat, cu atenţie.

În Anglia şi Scandinavia, iernile întunecoase urmate de veri scurte şi luxuriante au creat o relaţie specială între locuitori, soare şi vegetaţie. Nevoia de a profita de acestea din urmă este cu atât mai mare cu cât nu poate fi satisfăcută decât pentru o perioadă scurtă.

Dorinţa de a profita de soare este extrem de vizibilă în primele luni de primăvară. Când e senin, mulţimi întregi de tineri şi bătrâni ies la plajă. Dorinţa de a fi în bătaia razelor se reflectă în alegerea rutelor pietonale şi în felul în care oamenii se aşază într-un loc anume: europenii din nord aleg în mod automat un loc la soare chiar şi la temperaturi la care italienii, de exemplu, ar fi căutat deja umbra.

Prima zi de primăvară (Edinburgh, Scotland)

În ţările din nordul Europei este de remarcat o apreciere similară faţă de copaci şi de vegetaţie. Când arborii sunt desfrunziţi jumătate din an, bucuria de a-i vedea înmugurind este cu atât mai mare. Oamenii apreciază în mod deosebit semnele schimbării anotimpurilor legate de flori, arbuşti şi copaci. În asemenea ţări, cu ierni lungi şi veri scurte, abundente, grădinile şi traiul în strânsă legătură cu natura joacă un rol mult mai mare decât în centrul şi sudul Europei.

În astfel de locuri, vegetaţia joacă un rol important în planificarea urbană. Pieţele din Anglia sunt, la fel ca multe pieţe scandinave, prevăzute cu arbori, arbuşti, peluze şi aranjamente florale, în contrast cu scuarurile din sudul Europei, care aproape întotdeauna exclud vegetaţia.

În concluzie: protecţie pentru vremea rea şi acces la vremea frumoasă

Clima din nordul Europei şi caracteristicile culturale asociate presupun o deosebită atenţie în asigurarea unei bune protecţii pentru condiţii meteorologice nefavorabile, dar şi a accesului nemijlocit la căldura soarelui, când este vreme bună. Evaluări similare, meticuloase şi detaliate, trebuie efectuate şi în alte părţi ale lumii, plecând de la condiţiile climatice regionale şi modelele culturale. Deşi nu este o sarcină uşoară, acest aspect e deosebit de important pentru că aproape întotdeauna calitatea unui loc este strâns legată de condiţiile climatice, la bine şi la rău.

Un loc plăcut – o chestiune de estetică

Atractivitatea unui spaţiu urban este şi o chestiune de design, de calitate estetică a experienţei oferite de mediul înconjurător – calitatea de „loc frumos". Cu secole înainte, aspectele vizuale ale oraşelor şi spaţiilor urbane au făcut obiectul unor tratate ample. Între alţii, Camillo Sitte în remarcabila sa lucrare „Arta construirii oraşelor - urbanismul după principiile sale artistice", scrisă în 1889 [45], a scris în mod convingător despre conexiunea dintre calitatea arhitecturală, atractivitatea spaţiilor şi utilizarea oraşului.

Un spirit al locului

Gordon Cullen dezvoltă în cartea sa „Townscape" [10] conceptul de „spirit al locului" („a sense of place"). El arată că o expresie vizuală puternică contribuie la impresia de spirit al locului şi îi determină pe oameni să zăbovească într-un spaţiu.

O calitate ridicată a spaţiilor şi un profil distinct, puternic, caracterizează multe oraşe vechi şi spatii pietonale. În Veneţia, de exemplu, şi în multe pieţe italiene celebre, viaţa urbană, climatul şi calitatea arhitecturală se completează reciproc pentru a crea o impresie de neuitat.

Când toţi aceşti factori se combină, ca în exemplele de mai sus, rezultă un sentiment de bunăstare fizică şi psihologică: sentimentul că un spaţiu este bine făcut şi plăcut din toate punctele de vedere.

Staţionările prelungite conduc la străzi pline de viaţă

Deşi sosirile şi plecările reprezintă mai mult de 50 la sută din numărul total al activităţilor care au loc pe cele douăsprezece străzi studiate (Fig. 1), activităţile staţionare sunt cele care stimulează viaţa pe străzi.

Graficul indică frecvenţa şi durata activităţilor în aer liber pe douăsprezece străzi rezidenţiale din Waterloo şi Kitchener, Ontario.

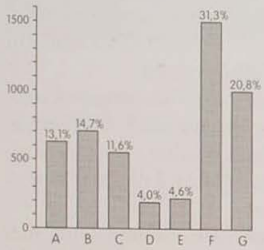

1. Număr de activităţi de exterior.

2. Durata medie a activităţilor.

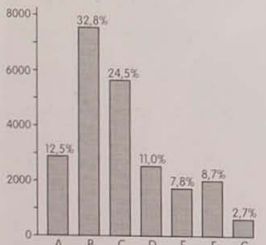

3. Număr total de minute petrecute afară pe cele 12 străzi.

A. Interacţiuni
B. Stat
C. Diverse ocupaţii
D. Joacă
E. Plimbări în zonă
F. Sosiri şi plecări pe jos
G. Sosiri şi plecări cu maşina

Din cauza duratei extinse, ele reprezintă un impresionant 90 la sută din timpul total petrecut pe străzi (fig. 3).

Jos: Peisaj stradal caracteristic în Toronto. Casele sunt potrivit de apropiate unele de altele şi au pridvoare către stradă.

Condiţii pentru stat sau doar pentru tranzit

Această ultimă secţiune examinează în detaliu modul în care prezenţa zonelor de odihnă în relaţie cu mediul construit influenţează viaţa urbană. Condiţiile de mers pe jos către şi dinspre o destinaţie sunt desigur importante, dar cele care extind durata activităţilor din mediul public joacă rolul decisiv în a le stimula varietatea şi calitatea.

Acest aspect este ilustrat de un sondaj efectuat în vara lui 1977 pe 12 străzi cu case înşiruite şi detaşate din Kitchener şi Waterloo, în sudul provinciei Ontario, Canada [20]. În cadrul anchetei, care a inclus 12 secţiuni de 100 de metri lungime pe fiecare dintre străzi, s-a înregistrat câte şi ce fel de activităţi au loc pe verande, în curţile din faţă sau pe strada propriu-zisă în cursul unei săptămânii obişnuite. În plus, a fost consemnată durata fiecărui eveniment în parte.

Analizând evenimentele înregistrate în zonele studiate (fig. 1), se poate vedea că activităţile care implică sosiri şi plecări - pe jos sau în automobil – alcătuiesc o majoritate de 52 la sută din total.

Examinând pe de altă parte durata medie a acestora (fig. 2), se observă că sosirile şi plecările tind să acopere intervale foarte scurte, în timp ce diferitele activităţi staţionare - odihnă, diverse îndeletniciri sau jocuri – au durate mai lungi. (În cazul sosirilor şi plecărilor este luată în considerare prezenţa în stradă a pietonilor şi automobiliştilor, cu alte cuvinte timpul necesar pentru a ieşi din zona sau pentru a ajunge la / dinspre maşină). O imagine realistă a pulsului vieţii urbane nu reiese decât dacă numărul activităţilor este relaţionat cu durata medie a acestora (fig. 3). În cazul în discuţie, această corelaţie dezvăluie faptul că plecările şi sosirile reprezintă puţin peste 10 la sută din timpul total petrecut în aer liber, iar cele staţionare restul de aproape 90 la sută. Acest aspect a fost examinat anterior, dar trebuie subliniat încă o dată că doar o mână de activităţi de lungă durată produc tot atât de multă viaţă şi oportunităţi de interacţiune în spaţiul public cât o

mulţime de activităţi scurte. De aici reiese importanţa dotărilor pentru oprire şi odihnă.

Nevoia pentru astfel de facilităţi este pusă şi mai mult în evidenţă de cercetarea mai atentă a tipurilor de activităţi care ar dispărea dacă mediul ar permite numai sosiri şi plecări sau alte acţiuni de scurtă durată.

Pornind de la această premisă, vor fi examinaţi o serie de factori fizici care pot influenţa varietatea şi caracterul activităţilor în aer liber în spaţiul public. Cei mai importanţi pot fi rezumaţi în următoarele trei aspecte principale:

- Acces facil înăuntru şi afară
- Zone de odihnă de calitate în vecinătatea imediată a caselor
- Ceva de făcut în vecinătatea imediată a caselor

Clădirile multietajate – numeroase sosiri şi plecări, puţine activităţi staţionare

Este important ca accesul din şi în locuinţe să fie facil. Dacă trecerile dintre interior şi exterior sunt dificile pentru că trebuie luat liftul sau urcate scările, numărul de ieşiri în aer liber scade considerabil [19, 39].

Desigur că şi rezidenţii clădirilor cu multe niveluri ies din casă, indiferent de etajul la care locuiesc. Acest lucru generează un mare trafic la nivel de clădire, dar majoritatea activităţilor staţionare în aer liber – cu precădere cele pe termen scurt şi cele spontane – sunt mai mult sau mai puţin absente, din cauza eforturilor pe care le solicită vizitele în zone publice.

Spaţiile din vecinătatea blocurilor multietajate au tendinţa să dobândească un caracter relativ impersonal, datorită restricţiilor particulare impuse de acest program rezidenţial. Natura lor este mai degrabă publică. Există diverse opţiuni de joacă pentru copii, dar, de regulă, pentru adulţi nu sunt foarte multe de făcut. Uneori se găsesc bănci de stat şi condiţii rezonabile pentru o plimbare, dar destul de rar. Rezidenţilor le este practic imposibil să-şi aducă din casă un şezlong, un scaun sau o masă, uneltele sau jucăriile pentru că e mult prea dificil să le transporte. Din cauza acestor circumstanţe, activităţile în aer liber devin extrem de limitate, atât ca număr, cât şi ca scop.

Clădirile joase – numeroase activităţi staţionare, „fluxuri" dinăuntru şi dinafară

Factorii enumeraţi mai sus explică de ce activitatea în aer liber din faţa blocurilor multietajate este adesea foarte limitată, în pofida numărului de rezidenţi. Aceştia vin şi pleacă, dar multe dintre activităţile suplimentare care ar putea avea loc nu au şansa să se dezvolte.

Detalierea necorespunzătoare şi conexiunile slabe între interior şi exterior reduc considerabil utilizarea spaţiilor exterioare în multe cartiere cu blocuri multietajate. În general, este nevoie de mari eforturi şi de multă hotărâre pentru a depăşi obstacolele „din fabricaţie". (Scenă de duminică, vestul Copenhagăi.)

În jurul clădirilor rezidenţiale joase, cu acces direct către zonele în aer liber, evenimentele dinăuntrul şi din jurul locuinţei au cu totul alte oportunităţi pentru a se extinde şi în spaţiul public. Spre deosebire de situaţia din clădirile multietajate, locuitorii nu au nevoie de pregătiri speciale pentru a ieşi din casă, fiindu-le la îndemână sa iasă în faţa locuinţei să vadă ce mai e nou pe stradă sau să bea o cafea pe treptele de la intrare dacă vor să ia o pauză.

Un studiu al străzilor cu case înşiruite şi grădini în faţă din Melbourne, Australia [21], a arătat că 46 la sută din numărul total de ieşiri în aer liber durează mai puţin de un minut. De-a lungul zilei, locuitorii se deplasează înainte şi înapoi între locuinţă, curtea din faţă şi trotuar. Este foarte simplu să iasă din casă şi la fel de simplu să se întoarcă înăuntru dacă nu e nimeni cu care să schimbe o vorbă sau să facă ceva împreună.

Aceste condiţii oferă activităţilor în aer liber o şansă mult mai mare de a se dezvolta, creând posibilitatea ca un eveniment sau o acţiune semnificativă să evolueze spontan pornind de la numeroasele vizite scurte afară.

Două străzi paralele în Copenhaga.
Sus: Stradă cu limite dure, potrivite doar pentru sosiri şi plecări scurte.
Centru şi jos: Stradă cu margini permeabile; în cursul unei zile normale au loc de trei ori mai multe activităţi decât pe strada de mai sus [19].

Trecere subtilă de la spaţiile publice la cele private. (Insula Sporenburg, Amsterdam, Olanda)

Conectarea interiorului cu exteriorul – pe plan funcţional şi psihologic

Multe detalii în proiectarea caselor, a zonelor în aer liber şi a intrărilor joacă un rol important în facilitarea utilizării spaţiilor exterioare. Nu este suficient ca locuinţele să fie joase. Planul acestora trebuie să fie conceput în aşa fel încât activităţile domestice să poată fi relocate cu uşurinţă afară. Aceasta poate implica, de exemplu, proiectarea de uşi între bucătărie, zona de luat masa sau living şi grădină, terasă sau prispa dinspre stradă. Acestea din urmă, la rândul lor, trebuie să fie plasate în relaţie imediată cu încăperile locuinţei. Intrarea în sine ar trebui să fie proiectată astfel încât accesul să fie cât de uşor posibil, atât din punct de vedere funcţional, cât şi la nivel psihologic.

Coridoarele intermediare, uşile suplimentare şi, în special, diferenţele de nivel între interior şi exterior ar trebui să fie evitate. Această din urmă condiţie, plasarea spaţiilor interioare şi a celor exterioare la aceeaşi cotă, este esenţială. Numai atunci devine natural fluxul evenimentelor între cele două spaţii.

Un loc de stat chiar în faţa casei

Unul dintre motivele pentru lipsa activităţilor din faţa caselor în multe zone rezidenţiale este, fără îndoială, faptul că nu sunt prevăzute locuri de stat exact acolo unde este cea mai mare nevoie: în faţa intrărilor.

Locuri de stat lângă intrări

Băncile de lângă intrări - protejate de ploaie şi vânt, cu o bună vedere către stradă - sunt mijloace foarte modeste, dar evidente pentru a susţine viaţa din spaţiul urban. Uşa de la intrare este folosită de mai multe ori pe parcursul zilei, în toate lunile anului. Dacă în faţa ei se află un loc de stat primitor şi convenabil, experienţa arată că va fi folosit din plin.

În zonele mai vechi ale oraşelor australiene, cum ar fi Melbourne, aproape toate casele sunt prevăzute cu mici grădini în faţă, care oferă oportunităţi excelente pentru a petrece timp în aer liber. Aceşti factori contribuie la o viaţă de stradă neobişnuit de vie şi variată [21].

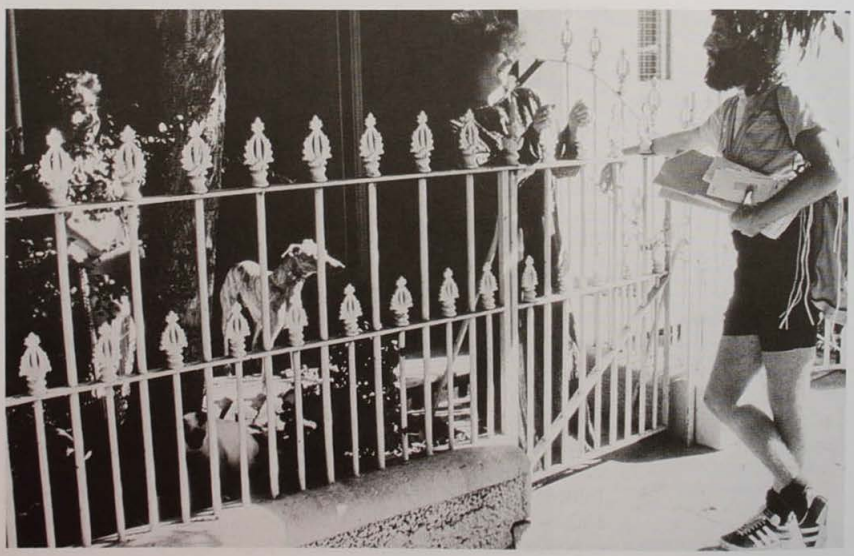

Curţile semiprivate din faţa caselor – perfecte pentru activităţi staţionare

Viaţa în spaţiul public este stimulată şi mai mult atunci când amenajările destinate timpului în aer liber includ curţi semiprivate în faţa caselor, plasate în zona de tranziţie între locuinţă şi strada de acces. Studiul menţionat anterior, efectuat în Melbourne în 1976 [21], ilustrează impactul prezenţei unor astfel de curţi asupra activităţilor în aer liber şi a vieţii urbane.

Tipologia tradiţională a clădirilor din zonele mai vechi ale oraşelor australiene este reprezentată de case joase înşiruite cu un pridvor, o curte mică în faţă către strada de acces şi o curte privată în spate. Această configuraţie oferă preţioasa libertate de alegere între a sta în partea mai publică a casei sau în cea total privată.

Din studiul care cuprindea şaptesprezece străzi cu case înşiruite, a rezultat că grădinile din faţă joacă un rol foarte important în viaţa străzii; iar timpul petrecut în aer liber şi conversaţiile dintre vecini beneficiază de condiţii deosebit de favorabile ca o consecinţă directă a existenţei unor spaţii semiprivate în faţa locuinţelor.

Din activităţile observate pe partea publică a caselor, 69 la sută din conversaţii, 76 la sută din procesele pasive (statul în picioare sau jos) şi 58 la sută din procesele active (oameni implicaţi într-o activitate - de exemplu, grădinărit) se desfăşurau pe verande, în curţile din faţă sau lângă gardurile către trotuare.

O serie de observaţii mai detaliate ale studiului subliniază importanţa deosebită a curţilor din faţă pentru a sta în aer liber. Acolo unde sunt prevăzute astfel de spaţii pentru locuinţe, se creează oportunităţi evidente pentru amenajarea unor zone de stat permanente, cu acoperişuri, paravânturi, scaune confortabile, lămpi şi alte dotări.

Mai mult, în aceste curţi semiprivate pot fi aduse diverse unelte, mobilier, aparate de radio, ziare, jucării şi pot fi lăsate acolo până la o dată ulterioară când vor fi din nou necesare.

Studiul ilustrează, de asemenea, importanţa detaliilor de design. Curtea trebuie să aibă o dimensiune şi o configuraţie care să permită amenajarea de spaţii corespunzătoare pentru odihnă. În Melbourne, majoritatea curţilor din faţă sunt foarte bine proiectate în acest sens. Casele sunt plasate la trei-patru metri de trotuar, destul de departe pentru a asigura un anumit grad de intimitate pentru cei care stau în faţa casei, dar în acelaşi timp, suficient de aproape de stradă pentru a permite contactul cu evenimentele care apar în cadrul său. Gardurile joase de la marginea străzii oferă o delimitare clară a zonelor semiprivate, precum şi locuri bune de stat, de observat strada sau de taifas cu vecinii. Jumătate din conversaţiile purtate pe străzile din studiu se desfăşurau cu

Zonele rezidenţiale tradiţionale din Toronto sunt caracterizate prin case apropiate unele de altele, cu verande care oferă condiţii confortabile pentru a sta în faţa casei. Parcările se află în curţile din spate.

Când sunt construite case noi în zonele mai vechi, locurile de parcare şi garajele încep să definească limita către stradă. În acest fel, străzile sunt distruse, devenind terenul nimănui şi pierzându-şi vitalitatea.

unul dintre participanţi rezemat de gard. Importanţa proiectării de detaliu a curţilor din faţă devine clară atunci când sunt comparate mai multe exemple.

În zone suburbane americane, canadiene, australiene şi chiar şi europene, casele detaşate sunt retrase şase-opt metri de la limita trotuarului. Curţile din faţă sunt utilizate pentru parcare şi pentru peluze deschise, fără gard. Retragerile sunt prea mari pentru a permite o relaţie între zona din imediata vecinătate a casei şi evenimentele de pe stradă. Neexistând gard, locuitorii nu au de ce să se sprijine când vor să se uite în jur sau să stea de vorbă cu vecinii. În cazul suburbiilor trebuie de asemenea remarcat că, atunci când casele sunt prea răspândite, vecinii nu merg pe jos şi nu trec unii pe lângă casele celorlalţi. În asemenea situaţii, scopul curţilor din faţă devine oarecum neclar.

Curţile din faţă – ceva de făcut (şi un subiect de conversaţie)

Curţile din faţă cu spaţii de odihnă şi o mică grădină prezintă încă o calitate importantă, în sensul că există întotdeauna un număr semnificativ de treburi de făcut dacă locuitorii doresc să rămână pentru o vreme în faţa casei. Aceste sarcini, precum udatul florilor, măturatul pridvorului, tunsul ierbii, vopsitul gardului - pot fi atât activităţi necesare, cât şi scuze pentru a fi în aer liber pentru o perioadă extinsă de timp.

Studiul din Melbourne demonstrează clar că întreţinerea grădinii şi a casei are această dublă funcţie, îmbinând utilul cu plăcutul. Udatul florilor, măturatul trotuarului etc. adesea sunt prelungite mult mai mult decât ar fi necesar. La apariţia vreunui vecin în trecere, lucrul este întrerupt de bunăvoie în favoarea unui scurt taifas peste gard. În plus, atunci când oamenii se îndeletnicesc cu ceva, există întotdeauna subiecte de conversaţie: „Trandafirii dumitale arată nemaipomenit anul ăsta."

Câţiva metri pătraţi în faţa casei - versus suprafeţe mari şi la distanţă

Studii în cartierele de case înşiruite cu curţi în faţă din Canada, Australia şi Scandinavia arată că cel mai mic petec de pământ în aer liber plasat în faţa casei are mai multe utilizări - şi mai substanţiale - decât orice zonă extinsă de agrement la care se ajunge mai greu. Aceasta nu înseamnă că terenurile de sport, peluzele sau parcurile urbane sunt de prisos, ci că întotdeauna trebuie prevăzute şi zone de relaxare în vecinătatea „imediată". Câţiva metri pătraţi bine plasaţi lângă o locuinţă vor fi adesea mai utili şi mai intens utilizaţi decât suprafeţele întinse, dar aflate la distanţă.

Margini permeabile – în zonele rezidenţiale noi

Înţelegerea caracterului improvizat şi fluid al activităţilor în aer liber şi conturarea condiţiilor fizice relevante sunt aspecte utile pentru proiectarea tuturor tipurilor de noi zone rezidenţiale. De aici rezultă argumente substanţiale în favoarea păstrării unei densităţi şi înălţimi rezonabile a locuinţelor. Dacă se doreşte asigurarea unor condiţii optime de joacă şi interacţiune pentru copii şi a unor oportunităţi de socializare şi recreare pentru celelalte grupuri de vârstă, este important ca activităţilor să li se permită fluxul dinăuntru către în afara caselor. Este de asemenea important ca în faţa locuinţelor să poată fi amenajate locuri de odihnă şi să existe premise pentru diverse activităţi. În felul acesta există şansa să se dezvolte mici evenimente improvizate; dintr-o mulţime de mici evenimente, se poate dezvolta apoi ceva semnificativ.

În Scandinavia, unde activităţilor recreative în aer liber li se acordă o importanţă deosebită din cauza perioadei scurte de vară, este în curs de dezvoltare interesul pentru zone rezidenţiale dense

Curţi semiprivate în faţa locuinţelor, Galgebakken, Copenhaga

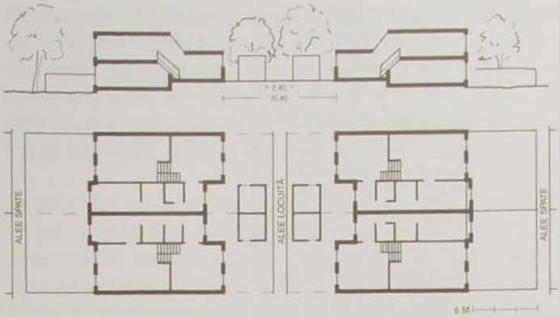

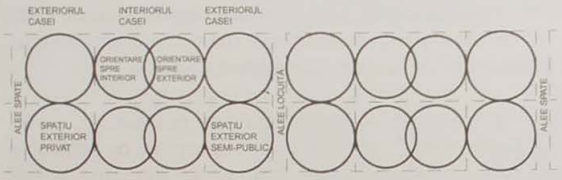

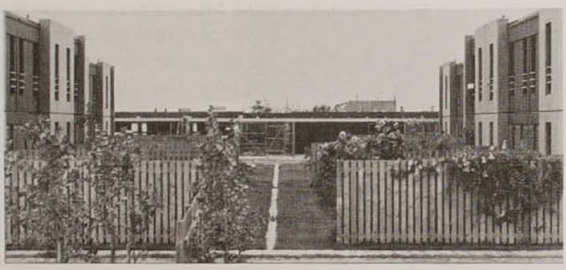

În Galgebakken, un proiect de locuinţe colective la sud de Copenhaga, construit în 1972-1974, fiecare unitate este prevăzută cu o curte semiprivată în faţă, precum şi o curte privată în spate. Maşinile sunt parcate la marginea cartierului; tot traficul intern este pe jos. (Arhitecţi A. & J. Ørum Nielsen, Storgaard şi Marcussen) Sus: Plan de situaţie 1:15 000. Stânga: Secţiune şi planul drumului de acces, diagramă explicativă şi o fotografie care arată zona privată.
Jos: Curtea din faţă semiprivată, către drumul de acces. Utilizarea curţilor din faţă a făcut ca acest cartier să aibă cu 35 la sută mai multă activitate în aer liber decât proiectele convenţionale de locuinţe. (A se vedea, de asemenea şi pagina 38)

şi joase, în timp ce entuziasmul pentru blocuri multietajate şi case unifamiliale este în declin. Proiectele cu densitate ridicată şi înălţime joasă constituie majoritatea producţiei de fond rezidenţial în Danemarca.

Potenţialul pentru petrecerea timpului în aer liber oferit de aceste tipuri de locuinţe s-a dezvoltat considerabil, în comparaţie cu proiectele de case înşiruite din perioadele anterioare.

Unul dintre cele mai bune exemple ale acestei noi categorii de proiecte rezidenţiale este Galgebakken, cu aproximativ 700 de locuinţe înşiruite de închiriat, construite la mijlocul anilor 1970 la vest de Copenhaga [12]. Locuinţele sunt aranjate în grupuri de zece-douăzeci de familii, în jurul unui drum de acces de 3 metri (10 ft.). Între case şi stradă sunt prevăzute curţi de 4 metri adâncime (13 ft.). Acestea sunt plantate şi îngrijite de către rezidenţi, dovedindu-se esenţiale pentru activităţile în aer liber. Chiar dacă toate casele au atât o curte privată în spate, cât şi una semiprivată în faţă, copiii se joacă în aceasta din urmă, de-a lungul drumului de acces; cele mai multe activităţi suplimentare au loc tot acolo. Un studiu al timpului petrecut în aer liber, efectuat între 1980 – 81, demonstrează că locuitorii utilizează curţile din faţă de două ori mai mult decât pe cele din spate (a se vedea, de asemenea, pagina 38).

Politicile recente privitoare la locuinţele de stat din Australia au reintrodus conceptul de case mai mici cu grădini semiprivate în faţă - un concept care a funcţionat bine vreme de 150 de ani şi continuă să funcţioneze. Un exemplu care ilustrează politicile trecute, mai puţin inspirate, poate fi observat în fundalul imaginii (Melbourne).

Un design la fel de meticulos al zonelor de tranziţie dintre interior şi exterior se găseşte în proiectele rezidenţiale realizate de Ralph Erskine în Suedia şi Anglia. Băncile amplasate la intrare, curţile din faţă cu mici terase în faţa locuinţei şi zonele de odihnă prevăzute chiar în faţa scărilor în locuinţele cu mai multe etaje sunt elemente importante de design care contribuie la crearea unei calităţi deosebite a acestor proiecte rezidenţiale.

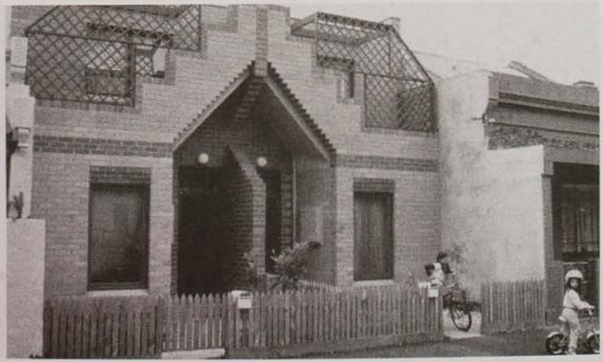

Curţi din faţă, Byker, Newcastle upon Tyne, Anglia

Byker, Newcastle-upon-Tyne, 1969-1980. (Arhitect Ralph Erskine)
Dreapta: Un balcon, o nişă de intrare, o bancă mică, o mică grădină şi vecinii „la o aruncătură de băţ" de fereastra din bucătărie - detalii simple, dar extrem de utile.

Jos: Dacă marginile unui spaţiu public funcţionează bine, va funcţiona şi spaţiul în sine. Zone de margine proiectate cu grijă: o mică terasă, o mică grădină, o bancă lângă uşă şi un ecran între unităţile învecinate.

Margini permeabile – în zonele construite existente

Principiile utilizate acum pe scară largă în construcţia noilor zone rezidenţiale sunt bineînţeles aplicabile pentru îmbunătăţirea clădirilor existente. În cazul locuinţelor detaşate, de multe ori există posibilităţi substanţiale pentru a le face limitele mai permeabile prin adăugarea unor zone de odihnă bine proiectate în faţa caselor.

În multe cazuri, se pot de asemenea îmbunătăţi şi condiţiile în aer liber de lângă clădiri multietajate existente, chiar dacă accesul dificil între înăuntru şi în afară poate să limiteze într-o oarecare măsură utilizarea efectivă a unor eventuale noi dotări.

De exemplu, în faţa fiecărei scări de acces pot fi prevăzute curţi semiprivate, cu zone de odihnă, locuri de joacă şi straturi de flori, pentru locuitorii din clădirea corespunzătoare.

Proiectul de locuinţe Krocksbäck, construit la mijlocul anilor 1960 în Malmö, Suedia, este unul dintre multele cartiere renovate substanţial la mijlocul anilor 1980. Eforturi speciale au fost făcute pentru îmbunătăţirea spaţiilor exterioare, intrărilor şi zonelor din jurul parterului clădirilor.
Dreapta: Bloc de locuinţe înainte de îmbunătăţiri.
Jos: Bloc de locuinţe după îmbunătăţiri.
Dreapta jos: zona de la intrare şi curtea semiprivată din faţă.

Astfel de îmbunătăţiri au fost implementate deja în multe zone de blocuri de apartamente, cum ar fi în cartierele Krocksbäck şi Rosengården construite în anii 1960 în Malmö, Suedia, şi reabilitate substanţial la începutul anilor 1980.

În aceste proiecte şi în altele comparabile, au fost făcute eforturi pentru a diferenţia şi individualiza clădirile rezidenţiale, astfel încât zonele mari şi confuze de blocuri identice sunt împărţite în unităţi mai mici. Această diviziune este susţinută de proiectarea a trei sau patru categorii distincte de spaţii publice, care aparţin fie întregului cartier, fie unui grup de blocuri, fie unei scări de bloc sau apartamentelor de la parter.

În cazul ambelor proiecte au fost realizate intervenţii pentru a conferi un caracter mai bine definit şi mai intim zonelor adiacente blocurilor, cu scopul de a face mai atractive pentru petrecerea timpului în aer liber şi odihnă exact zonele care au cea mai mare şansă de a fi folosite.

Margini permeabile – în orice mediu urban

Principiile de proiectare care sprijină activităţile în aer liber la nivelul zonelor rezidenţiale sunt aplicabile în numeroase alte locuri cu diverse funcţiuni urbane.

Practic, oriunde oamenii merg pe jos şi trebuie să acceseze instituţii şi funcţiuni urbane sau unde activităţile dintr-o clădire pot beneficia de posibilitatea comunicării cu exteriorul, stabilirea unor conexiuni adecvate între interior şi exterior, în corelaţie cu locuri de odihnă în faţa intrării ar trebui să fieun lucru de la sine înţeles.

Asigurarea locurilor de stat în aer liber exact acolo unde se desfăşoară activităţile de zi cu zi este fără excepţie o contribuţie valoroasă pentru orice proiect şi generează viaţă între case, în cartiere şi în oraşe.

Bibliografie

1. Abildgaard, Jorgen, şi Jan Gehl. „Bystoj og byaktiviteter" (Zgomotul şi activităţile urbane). *Arkitekten* (daneză) 80, nr. 18. (1978): 418-28.
2. Asplund, Gunnar, et al. *Acceptera*. Stockholm: Tiden, 1931.
3. Alexander, Christopher, Sara Ishikawa şi Murray Silverstein. *A Pattern Language*. New York: Oxford University Press, 1977.
4. Appleyard, D., şi M. Lintell. „The Environmental Quality of City Streets". *Journal of the American Institute of Planners*, JAIP, vol. 38, nr. 2. (Martie 1972): 84-101.
5. Bosselmann, Peter, et al. *Sun, Wind, and Comfort: A Study of Open Spaces and Sidewalks in Four Downtown Areas*. Berkeley: University of California Press, 1984.
6. *Bostadens Grannskab*. Statens Planverk, raport 24. Stockholm, 1972.
7. „Byker". *Architectural Review* 1080 (Decembrie 1981): 334-43.
8. Collymore, Peter. *The Architecture of Ralph Erskine*. Londra: Granada, 1982.
9. *Crime Prevention Considerations in Local Planning*. Copenhaga: Danish Crime Prevention Council, 1984.
10. Cullen, Gordon. *Townscape*. Londra: The Architectural Press, 1961.
11. „De Drontener Agora". *Architectural Design* 7 (1969): 358-62.
12. „Galgebakken". *Architects' Journal*, vol. 161, nr. 14 (2 aprilie 1975): 722-23.
13. „Gardsakra". (Nya Esle, Eslov). *Arkitektur* (suedeză), vol. 83, nr. 7 (1983): 20-23.
14. Gehl, Ingrid. *Bo-miljo* (Mediul de viaţă – aspecte psihologice ale locuinţelor). Danish Building Research Institute, raport 71. Copenhaga: Teknisk Forlag, 1971.
15. Gehl, Jan. *Attraktioner pa Stroget*. Kunstakademiets Arkitektskole. Raport de studiu. Copenhaga, 1969.
16. Gehl, Jan. „From Downfall to Renaissance of the Life in Public Spaces". *În cea de-a patra Conferinţă Anuală a Pietonilor*. Washington, D.C.: U.S. Government Printing Office, 1984, 219-27.
17. Gehl, Jan. „Mennesker og trafik i Helsingor" (Pietonii şi traficul auto în Elsinore). *Byplan* 21, nr. 122 (1969): 132-33.
18. Gehl, Jan. „Mennesker til fods" (Pietonii). *Arkitekten* (daneză) 70, nr. 20 (1968): 429-46.
19. Gehl, Jan. „Soft Edges in Residential Streets". *Scandinavian Housing and Planning Research* 3, nr. 2, Mai 1986: 89-102.
20. Gehl, Jan. „The Residential Street Environment". *Built Environment* 6, nr. 1 (1980): 51-61.
21. Gehl, Jan, et al. *The Interface Between Public and Private Territories in Residential Areas*. Un studiu realizat de studenţii în arhitectură de la Melbourne University. Melbourne, Australia, 1977.
22. Goffman, Erving. *Behavior in Public Places: Notes on the Social Organization of Gatherings*. New York: The Free Press, 1963.
23. Hall, Edward T. *The Hidden Dimension*. New York: Doubleday, 1966.
24. Jacobs, Jane. *The Death and Life of Great American Cities*. New York: Random House, 1961.
25. Jonge, Derk de. „Applied Hodology". *Landscape* 17, nr. 2 (1967-68): 10-11.

26. Jonge, Derk de. *Seating Preferences in Restaurants and Cafés*. Delft, 1968.
27. Kao, Louise. "Hvor sidder man pa Kongens Nytorv?" (Preferinţe pentru locuri de stat pe Kongens Nytorv). *Arkitekten* (daneză) 70, nr. 20 (1968): 445.
28. Kjarsdam, Finn. *Haveboligomradets fallesareal*. Partea 1 şi 2. Partea 1 publicată de: Den kongelige Veterinar og Lşibohojskole, Copenhaga, 1974. Partea 2 de: Aalborg Universitetscenter, ISP, Aalborg, 1976.
29. Krier, Leon. „Houses, Palaces, Cities". Architectural Design Profile 54, *Architectural Design* 7/8 (1984).
30. Krier, Leon. „The Reconstruction of the European City". RIBA *Transactions* 2 (1982): 36-44.
31. Krier, Leon, et al. *Rational Architecture*. New York: Wittenbom, 1978.
32. Krier, Rob. *Urban Space*. New York: Rizzoli International, 1979.
33. Krier, Rob. „Elements of Architecture". Architectural Design Profile 49, *Architectural Design* 9/10 (1983).
34. Krier, Rob. *Urban Projects* 1968-1982. IAUS, Catalogue 5. New York: Institute for Architecture and Urban Studies, 1982.
35. Le Corbusier. *Concerning Town Planning*. New Haven: Yale University Press, 1948.
36. Lyle, John. „Tivoli Gardens". *Landscape* (Primăvară/vară 1969): 5 – 22.
37. Lynch, Kevin. *Site Planning*. Cambridge, Mass.: MIT Press, 1962.
38. Lovemark, Oluf. „Med hansyn til gangtrafik" (Cu privire la traficul pietonal). *PLAN* (suedeză) 23, nr. 2 (1968): 80-85.
39. Morville, Jeanne. *Planlagning af borns udemiljo i etageboligomrader* (Proiectarea pentru copii în cartierele de locuinţe multietajate). Danish Building Research Institute, raport 11. Copenhaga: Teknisk Forlag, 1969.
40. Newman, Oscar. *Defensible Space*. New York: Macmillan, 1973.
41. *Planning Public Spaces Handbook*. New York: Project for Public Spaces, Inc., 1976.
42. Pressman, Norman, ed. *Reshaping Winter Cities*. Waterloo, Ontario: University of Waterloo Press, 1985.
43. „Ralph Erskine". Mats Egelius, ed. 2, Architectural Design Profile 9, *Architectural Design* 11/12 (1977).
44. Rosenfelt, Inger Skjervold. *Klima og boligomrader* (Clima şi proiectarea urbană). Norwegian Institute for City and Regional Planning Research, raport 22. Oslo, 1972.
45. Sitte, Camillo. *City Planning According to Artistic Principles*. New York: Random House, 1965.
46. „Skarpnack". *Arkitektur* (suedeză) 4 (1985): 10-15.
47. „Solbjerg Have". *Architectural Review* 1031 (Ianuarie 1983): 54-57.
48. „Sattedammen". *Architects' Journal*, vol. 161, nr. 14 (2 aprilie 1975): 722-23.
49. „Tinggarden". *International Asbestos Cement Review*, AC nr. 95 (vol. 24, nr. 3, 1975): 47-50.
50. „Trudeslund". *Architectural Review* 1031 (Ianuarie 1983): 50-53.
51. Whyte, William H. *The Social Life of Small Urban Spaces*. Washington D.C.: Conservation Foundation, 1980.

Credite ilustraţii

Foto:
Aerodan (pagina 82 jos, 104 sus, 105)
Jan van Beusekom (138 stânga sus)
Esben Fogh (134 dreapta)
Foto C (56 sus)
Lars Gemzøe (10 jos, 20 sus, 28, 40, 71 dreapta sus, 122 sus, 138 jos, 151 dreapta, 174 jos, 186 mijloc jos)
Sarah Gunn (126 sus)
Lars Gøtze (48 jos)
Jesper Ismael (66)
Alţi fotografi: (24 jos, 40 jos, 84 sus, 86 sus, 88 sus, 114, 124 jos, 132 jos, 141 jos, 176 sus, 194 jos)

Jan Gehl: Toate celelalte fotografii.

Desene şi diagrame:
D. Appleyard şi M. Lintell (pagina 37), Le Corbusier (46), Christoffer Millard (42), Oscar Newman (61, 62), Project for Public Spaces (36), Inger Skjervold Rosenfeldt (178)

Născut în 1936, Jan Gehl este arhitect şi profesor de design urban la Şcoala de Arhitectură din cadrul Academiei Regale Daneze de Arte Frumoase din Copenhaga.
De asemenea, a predat la universităţi din Edinburgh, Vilnius, Oslo, Toronto, Calgary, Melbourne, Perth, Berkeley, San José şi Guadalajara şi a fost implicat în proiecte de consultanţă urbană pentru oraşe din Europa, America de Nord, Australia şi Asia. Printre lucrările sale se numără şi *New City Spaces* (Copenhaga, 2000) şi *Public Space Public Life* (Copenhaga, 1996). Laureat al Edra/PLACES Research Award, Jan Gehl a primit şi Premiul Sir Patrick Abercrombie, din partea Uniunii Internaţionale a Arhitecţilor, pentru contribuţia sa exemplară la domeniul planificării urbane, precum şi titlul de doctor onorific din partea Universităţii Heriot-Watt din Edinburgh.

VIAŢA ÎNTRE CLĂDIRI

„... o lucrare bine scrisă, care te pune pe gânduri şi te inspiră..."

Jane Jacobs

„... această carte a reprezentat o sursă de inspiraţie majoră pentru cariera mea şi consider că ar trebui citită de toţi studenţii şi profesioniştii mediului construit (arhitecţi, urbanişti, ingineri), indiferent de vârstă, pregătire şi de experienţa în domeniu."

Ralph Erskine, din prefaţa cărţii Life between buildings

„Această lucrare va avea o influenţă de durată asupra calităţii spaţiilor publice deschise. Ajutându-ne să înţelegem mai bine bogata viaţă internă a oraşelor, Viaţa între clădiri nu poate decât să ne direcţioneze spre amenajarea de spaţii publice mai animate şi mai sănătoase. Cumpăraţi această carte, găsiţi un loc de stat comod într-un parc sau într-o piaţă publică, apucaţi-vă de citit, priviţi în jur. Veţi fi surprinşi de cât de repede veţi începe să vedeţi (şi să gândiţi) lucrurile altfel."

Mark Frands, Landscape Architecture

„Această carte marchează un moment decisiv în cadrul studiilor despre modul în care oamenii atribuie spaţiului public sensuri şi utilizări, în diverse ţări. Ea nu trebuie să lipsească din biblioteca profesorilor şi a tuturor celor care participă la designul urban."

David van Vliet şi William T. Perks, Plan Canada

ISBN 978-606-8026-12-1

igloo media
Brezoianu 4, Bucureşti
www.igloo.ro